

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2398

491.99-5

U-73

1902

2010

378

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

491.99-5

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Ա-73

Բ. ԳՅՅԵ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴԷՆ ՎԱՆԵՐԱՑՈՒԱԾ

(Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

0.0

491.99-5
Ա-73

Կ. ՊՈԼԻՍ
ԲԱՏՈՒՆ Գ. ՊԱՆՆԵՆՑ
Զախախտար, թիվ 20

1902

40253-ա. 1

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Արդի աշխարհաբարի Գործնական Բերականուրթան այս Բ. Գրքին մեջ, — որուն երկրորդ սպագրութիւնը հրատարակ կը համենք այսօր, — ջանացած ենք ներկայացնել արդի աշխարհաբարին բերականութեան կարեւորագոյն սարբերը : Այս Բ. գիրքը զբաղած է Ա. զբոյժ աւանդուած կանոնները ընդլայնելու, աւելցնելով նոր մասեր առողջանութեան, ուղղագրութեան, տղաղարծի, կէտադրութեան, արմատ, բարդ եւ ամանցեալ բառերու, ձայնաւորներու կորուսման եւ փոփոխման օրէնքին, նմանաձայն, հոմանիւ եւ հականիւ բառերու, եւ մասնաւորապէս բայերու կազմութեան վրայ :

Պէտք չէ սակայն կարծել թէ այս հասորին մեջ ամփոփած ենք աշխարհաբար բերականութեան բոլոր օրէնքները : Այդ ամբողջութիւնը ջանացած ենք ներկայացնել Գ. գրքին մեջ, որուն Ա. մասը հրատարակ եղած է արդէն :

Ինչպէս պիտի տեսնուի այս բերականութեան ընթացքին մեջ, եւ ինչպէս յայտարարած էինք արդէն Ա. գրքին յառաջաբանով, մեր կողմէ որ եւ է նոր օրէնք մը հնարած չենք բնաւ : Աշխարհաբարի անվիճելի հեղինակութեանց դիմած ենք, իննած, բաղդասած, վերլուծած եւ համաբարդած ենք անոնց կողմէ ընդունուած բերականական ձեւերը : Եւ այդ տարեւոր մանրակրկիտ աշխատութեան արդիւնքն է ահա՛ զոր ամփոփած ենք այս կշեռուն մեջ : Մեր գլխաւոր աղբիւրը եղած է Պոլտոյ աշխարհաբարը, թէեւ մեր իննութեան բովիկն ան-

ԱՐԱՆ, ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌ
 Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
 27, Ֆիննանըլար եօզուլու, Կ. Պոլիս

2002

24350-61

معارف نظارت جلیله می و مطبوعات اداره بهی می رخصتیه
 طبع اولمشدر
 فی ۷ شباط ۳۱۷

ցուցած ենք նաեւ Ռուսահայոց բարբառը , զոր այնքան հեղինակօրէն գիտցած է պատկերացնել Ասեփաննոս Պալասանեան իր *Մայրենի շեզուի ֆերականութեան* մեջ :

Մեր փափաքը եղած է կարելի եղածին չափ պարզ եւ դիւրամբանելի կերպով ներկայացնել այն օրէնները , զորս ի գործ կը դնեն այսօր յաւագոյն գրողները : Չանցած ենք որոշ կանոններու ենթարկել ընդունուած լեզուական սկզբունքները , շատ անգամ աւանդելով նաեւ կրկին ձեւեր , որոնց մէկը կամ միւսը ընդունիլ մեր ձեռնհասութեան վեր նկատած ենք . այս է պատճառը որ չենք վստահած գրաբար հոլովմանց կարգ մը ձեւեր , որոնք քեւեւ աշխարհաբարի միօրինակութեան ձգտումին անհամաձայն՝ սակայն ընդհանուր կերպով գործածուած են արդի գրական լեզուին մեջ ալ :

ժողովուրդին ֆերականութեան եւ ընդունած բացատրութեան ձեւերուն առաջնութիւն տուած ենք ամէն անգամ որ այդ ձեւերը նուիրագործուած տեսած ենք գրագէտներու գրչին տակ : Այս պատճառաւ է որ ընդունած ենք աշխարհաբարի դերանունները միայն , առանց դիմելու գրաբարի ձեւերուն , զորս չի գործածեր արդի գրողներու մեծամասնութիւնը , եւ որոնց պէտքն ալ արդէն զգալի չէ բնաւ : Միեւնոյն բանը ըրած ենք նաեւ բայերուն համար , խղճամիտ ուսումնասիրութեամբ ի վեր հանելով անոնց կազմութեան օրէնները՝ ցարդ հրատարակուած աշխարհաբարի ֆերականութեանց մեքոսէն տարբեր եւ նոր եղանակով մը :

Չեմք եղով միտք քեզերիք Պարայի դրութեան , այս թ. զբիւն մեջ ալ դրած ենք ընթերցուածներ եւ հրահանգներ մեծ մասամբ նմանողաբար : Ասոնք մեր գործին մեկ էական մասը կը կազմեն , որովհետեւ պիտի ծառայեն ոչ միայն ֆերականութեան կանոնները ըմբռնելու եւ գործադրելու , այլ եւ պիտի աւանդեն աշակերտներուն

կարգ մը նոր եւ օգտակար գաղափարներու հետ բառերու նոյն պատշաճ մը , եւ պիտի վարժեցնեն զանոնք շարադրութեան , ինչ որ նպատակն է ֆերականութեան ուսման :

Ինչպէս Ա. եւ Պ. գիրքերուն , նոյնպէս այս թ. զբիւն պատրաստութեան մեջ կարելուք բաժին մը ունեցած է ամուսինս՝ Շրան Ասատուր :

Այն համակիր ընդունելութիւնը , զոր ուսուցիչները ըրին այս ֆերականութեան , ցոյց կու տայ քէ մեր աշխատութիւնը օգտակար արդիւնք մը կըրցած է ունենալ : Ինչպէս մեր անձնական փորձառութեամբ դիտած էինք արդէն , կարգ մը ուսուցիչներ ալ վկայեցին մեզ քէ մեր ընտրած մեքոսը կը ծառայէ գործնական կերպով աւանդելու հայ մանուկներուն այն լեզուն , որով պիտի յօսին ու գրեն . եւ այս էր արդէն մեր նպատակը :

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ն Ա Խ Ն Ա Կ Ա Ն Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Ա. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հայր մը երկու տղայ ունէր, Մանուկ և Սահակ: Մանուկ խելացի՝ բայց ծոյլ էր. իսկ Սահակ թէպէտ իր եղբոր չափ սուր միտք չունէր, սակայն այդ պակասը իր աշխատութեամբ կը լրացնէր: Երկուքն ալ դպրոց կ'երթային, և միշտ Սահակն էր որ առաջին մրցանակը կը ստանար: (Տարիներ ետքը,) երբոր մեծցան, երկուքն ալ գործի մէջ մտան: Սահակ իր ջանքով յաջողեցաւ լաւ դիրք մը եւ բաւական դրամ՝ ձեռք ձգել, իսկ Մանուկ ստակի մը տէր չեղաւ, ու միշտ եղբորը պէտք ունեցաւ:

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ. Ն Ե Ր

1. Օրինակել այս հատուածը, գտնել խօսքերը, և ցոյց տալ միավանկ, մեկուկես վանկ, երկավանկ, եռավանկ ու բազմավանկ բառերը:
2. Կրկնել այս հատուածին պարունակութիւնը բերանացի յետոյ գրաւոր:
3. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Տղայ, հայր, դպրոց, մրցանակ, աշխատութիւն, դրամ, դիրք:
ՕՐԱՆՍԿ. — Տղայ մը պարտական է հնազանդիլ իր հօրը:
4. Գտնել *սառ* բառ, որոնց մէջ երկբարբառներ գտնուին:
5. Գտնել մեկուկես վանկ ունեցող *սառ* բառ:

Ա. ԴԱՍ. — ՈԱՌ. ՎԱՆԿ ԵՒ ԳՈՐ

1. **Խօսք.** — Խօսքը բառերու միացումն է, և իմաստ մը կ'արտայայտէ:

2. **Բառ.** — Բառը գիրերէ կը կազմուի, և գաղափար մը կը յայտնէ:

3. **Վանկ.** — Մէկ հնչումով արտասանուած մէկ կամ աւելի գիրեր վանկ կը կազմեն:

4. Բառերը մէկ կամ աւելի վանկերէ կը բաղկանան:

5. Մէկ վանկով արտասանուած բառերը միավանկ կ'ըսուին, ինչպէս՝ մարդ. երկու վանկով արտասանուածները՝ երկավանկ, ինչպէս՝ աղջիկ. երեք վանկովները՝ եռավանկ, ինչպէս՝ վարժարան. շատ վանկովները՝ բազմավանկ, ինչպէս՝ արտասանութիւն. Կան նաև կարգ մը բառեր, որոնք ոչ միավանկ են, ոչ երկավանկ, այլ մեկուկես վանկ ունին՝ ինչպէս. անգղ, վագր, գրիչ, և այլն:

6. **Գիր.** — Գիրերը երկու տեսակ են. ձայնաւոր և բաղաձայն:

7. **Չայնաւոր.** — Չայնաւորները ութը հատ են. *ա, է, է, ը, է, ո, ւ, օ:*

8. **Բաղաձայն.** — Բաղաձայնները երեսուն հատ են. *բ, զ, ղ, շ, ը, թ, լ, խ, ժ, է, հ, յ, ղ, ճ, յ, յ, շ, շ, ղ, ղ, ո, ո, լ, ո, բ, ց, ճ, +, թ:*

9. **Երկբարբառ.** — Երբ երկու կամ աւելի ձայնաւորներ մէկ վանկ կազմեն, երկբարբառ կ'ըսուին: Բուն երկբարբառներն են. *աւ, եայ, եւ, իւ, ու:*

10. **Երկբարբառ են նաև** *այ, եայ, եօ, ոյ, ուայ, ուաւ, ուե, ուես, ուեայ, ուե, ուր, ուի, ուո, ուու, ուոյ, ուօ, լոյ:*

Բ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՅՈՐԵՆԻ ՀԱՍԿՆ ՈՒ ՎԱՅՐԻ ՓԱՂԻԿՆԵՐԸ

Յորենի հասկը՝ կուռ հատիկներով բունաւորուած՝
բլուխը վար կը կախէր, ու բաղդին դէմ կը գանգատէր
իր դրայի ծաղիկներուն, որոնք կարմիր ու՝ կապոյտ
թերթերնին պարզած՝ կը ժպտէին արևուն դիմաց :
Կակաչները, կապուտիկները միաձայն պատասխան
տուն իրեն. «Յորեն եղբայր, ինչո՞ւ կը ցաւիս վիճա-
կիդ վրայ : Մենք այսօր կը փայլինք, բայց վաղը պիտի
թուամինք ու մոռցուինք. խոյ քու պատուհներդ աղքա-
տին սնունդ պիտի հայթայթեն, և հարուստին սեղանը
պիտի զարդարեն : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 6. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ այն բառերը, որոնց մէջ
չ ձայնը կը հնչուի առանց գրուելու :
- 7. Պատմել այս հատուածը քերականի, յետոյ զրել գայն :
- 8. Հարցումին համեմատ պարոյկ ղնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ
պէտք եղած տեղը .

Ինչու կու լաս, երբ պիտի գաս, զինքը տեսար, ուրիշ վախցար,
անոր հետ խօսեցար, բոլոր մեկնեցաւ, ով սորվեցուց քեզի :

- 9. Գտնել անձայն . ով վերջացող հիւնգ բառ :
- 10. Գտնել ջասը բառ. որոնց մէջ է գիրը իր ձայնը պահ :
- 11. Գտնել հիւնգ բառ. որոնց մէջ, գիրը է ի ձայն ունենայ :
- 12. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով .

կուռ, ժպտիլ, կապուտիկ, սնունդ, հայթայթել :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեր այդին խաղողի կուռ ողկոյգներով լեցուն է :

Բ. ԴԱՍ. — ԱՌՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

11. Առողանութիւն. — Բառերը ուղիղ արտասա-
նելու արուեստին առողանութիւն կ'ըսուի :

12. Առողանութեան նշաններ. — Առողանութեան
նշանները ձայնաւոր գիրերու վրայ կը դրուին և հետեւ-
եալներն են. շեշտ ('), երկար (^), պարոյկ (°) :

13. Շեշտ. — Շեշտ կը դրուի բառի մը այն վան-
կին վրայ, զոր սուր կամ բարձր կերպով կ'ուզենք ար-
տասանել, ինչպէս. եղբայր, եկո՛ւր, հերթի՛ք :

14. Երկար. — Երկար նշանը կը ցուցնէ թէ վանկը
սովորականէն աւելի տևողութիւն ունի, ինչպէս. ո՛հ,
ի՛նչ բայս, ևւայն :

15. Պարոյկ. — Պարոյկ նշանը, որ հարցական ալ
կ'ըսուի, կը դրուի այն բառին և այն վանկին վրայ,
ուր հարցումը կ'ընթաց, ինչպէս. ո՞ւր կ'երթաս, երեկ
եկա՞ր կամ երե՞կ եկար :

16. Ն ձայնաւորը. — Ն ձայնաւորը բառերուն
սկիզբը միշտ իր յատուկ հնչումը ունի, ինչպէս. երազ,
երդրւմ :

17. Ն ձայնաւորը բառերուն մէջտեղը, երկու բա-
ղաձայնի միջև, է տառին պէս կը հնչուի, ինչպէս.
կերակուր, վերահիւր :

18. Գ հնչումը. — Երբ բառի մը սկիզբը երկու
կամ երեք բաղաձայն կից են իրարու, ընդհանրապէս
առաջինէն ետքը շ ձայնը կը հնչուի. այսպէս, պտուղ
կը հնչուի պտուղ, միրաք կը հնչուի միրաք :

19. Գ գիրը. — Յ գիրը անձայն կը մնայ մէկէ
աւելի վանկ ունեցող բառերէն վերջը, ինչպէս, կրկայ,
անգոյ, և կէս է ի ձայն կը հանէ միավանկներէն վերջը,
ինչպէս. հայ, նայ, ճայ, խոյ : Բացառիկ են նոյ յա-
տուկ անունը և կայ, շայ, սայ, գայ միավանկ բայերը,
որոնց վերջի, գիրը անձայն է :

20. Յ գիրը բառերուն սկիզբը հ ի պէս կ'արտա-
սանուի, ինչպէս յստակ, յարմար :

Գ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՈՒՐԻՎ ՓՈՉՈՒՆՆԵՐԸ

Չմեւը եկեր հասեր և ամէն կողմ ձիւնով ծածկուեր էր : Թռչունները՝ անօթի՝ ասդին անդին կը դեզերէին , որովհետև գետնին երեսը հունտ մը և ծառերուն վրայ ծիւ մը չէր մնացեր : Եւզինէ կ'երթար ամէն օր սեղանին փշրանքները պարտէզը կը թափէր , և թռչունները իրարու ետեւէ հոն կը դիմէին , ու հետըզհետէ այնչափ կը շտտնային իր շուրջը որ այդ պաշարը չէր բաւեր անոնց : «Չես կրնար ատոնց ամէնքն ալ կերակրել,» ըսաւ մայրը : — «Մայրիկ , պատասխանեց Եւզինէ , եթէ բոլոր աղջիկներն ալ ինծի պէս ընեն , բնաւ թռչուն մը անօթի չի մնար , որովհետև ուր որ փոքրիկ թռչուններ կան , հոն փոքրիկ աղջիկներ ալ կան :

Հ Ր Ա . Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 13. Օրինակել այս հատուածը և ցոյց տալ այն բառերը որոնց մէջ - գիրը Հի հնչում կը ստանայ :
 - 14. Կրկնել այս հատուածը բերանացի , յետոյ զրել գայն :
 - 15. Գտնել *սառ* բառ , ուր - գիրը օ հնչուի :
 - 16. Եկանացի հոլովել հետեւեալ բառերը .
Ոստում , ձմեռ , Թռչուն , ձիւն , բարութիւն :
 - 17. Հետևեալ բառերով ամբողջացնել վարը նշանակուած խօսքերը .
Ոսկի , ուզիզ , ոստայն , ուրազ , ոգնի , որդի :
- Սարդը իր ... կը շինէ պատերուն անկիւնը . — ... փշոտ կենդանի մըն է : — ... ինչացի մարդոց բարեկամը և անխելքներուն Թշտափն է : — Սղոցը և ... ը աշղձագործի զործիքներ են : — ... ճամբան երչանկութեան ճամբան է : — ... սողուն կենդանի մըն է :

ՕՐԻՆԱԿ. — Որդը սողուն կենդանի մըն է :

Գ. ԴԱՍ. — ԱՌՈՂԱՆՈՒԹԻՒՆ (Շարունակութիւն)

21. Ո ձայնաւորը. — Ո ձայնաւորը միայն բառերուն սկիզբը իր յատուկ հնչումը կը պահէ , ինչպէս . որդի , որոշել :

22. Ո ձայնաւորը երբ բառին սկիզբը չէ գրէն առաջ գրուած է օ կը հնչուի , ինչպէս . ով , ովկիսնոս :

23. Ո ձայնաւորը օ կը հնչուի նաև բառերուն մէջտեղը , ինչպէս . կոնակ , խորակ :

24. Ո ձայնաւորը երբ յ գրէն առաջ գրուած է և յ էն անմիջապէս ետքը բաղաձայն գիր կու գայ , կը հնչուի ու , ինչպէս . ոյժ , յոյս , բոյր :

25. Ո ձայնաւորը - ձայնաւորին միացած ատեն իր յատուկ հնչումը կորսնցնելով կը կազմէ ու երկբարբառը , ինչպէս . դուռ , ուսում :

26. Ի ձայնաւորը. — Ի ձայնաւորը չի հնչում ունի միշտ , երբ - ի և է ի հետ աւ , եւ երկբարբառները կը կազմէ , ինչպէս . բնաւ , բեւեռ :

27. Ի ձայնաւորը երբ է ի հետ կը կազմէ իւ երկբարբառը , իւր կամ իւ կը հնչուի ամէն անգամ որ իրմէ ետքը բաղաձայն գայ , ինչպէս . մեծութիւն (իւ), նիւթ (իւ) : Իսկ երբ իրմէ ետքը բաղաձայն չգայ , իւ կը հնչուի , ինչպէս դիւանաւ (իւ) , պիւսիւ (իւ) :

28. Ի ձայնաւորը երբ - ի հետ կազմէ ու երկբարբառը , երկբարբառը իր ձայնը կը պահէ՝ եթէ իրմէ ետքը բաղաձայն գայ , ինչպէս . սուր , տուն : Իսկ երբ ու էն ետքը ձայնաւոր գայ , այն ատեն ուն չ կը հնչուի , ինչպէս . ազնուական (վա) , զինուոր (վո) , քրտութիւն (վու) , հաշուուիչ (վիվիլ) :

Գ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԱՂԻՎԱԿԵՐ

Գարնան երբ դաշտերը կ'երթանք չրջադայելու, կը տեսնենք հոն ծաղիկներու երփներանգ փունջեր, զորս նուրբ ծըղօտ մը հողին կը կապէ: Այդ չըքնաղ ծաղիկները անշունչ և անկենդան իրեր կ'երեսն մեզի. սակայն այնպէս չեն: Սայ չըքնաղ վարդը, որ իր ցօղունին վըրա կը պանծա, կը շնչէ, կ'ուտէ, կը խըմէ, — ինչպէս թռչունները և թիթեանիկները, — զործարանական կազմութիւն մը ունի, որուն միջոցաւ կը ծընի, կ'ածի, կ'ապրի, կը բեղմնաւորուի ու կը մեռնի:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ Ն Ե Ր

- 18. Գրեկ այս հատուածը, ուղղագրութեան օրէքներուն համեմատ շակելով անոր տառափայլները:
- 19. Կրկնել բերանացի, յետոյ գրել այս հատուածը:
- 20. Ուղղել հետեւեալ խօսքերուն ուղղագրական սխալները
Արաբիակն վերադարձաւ — Թուանըշան մը դրէ՛ր գըրփին առջև — Վիէննաի մէջ լայն փողոցներ կան — Վիքտոր Հիւկօի գործերը կարգացնծ էք — Երէկ երեկո անձրև եկաւ — Սպանիո մայրաքաղաքը Մատրիտ է:
- 21. Շտկել հետեւեալ բառերուն ուղղագրութիւնը.
կ'երթա, կ'օգնէ, խարեբա, զընդակ, կը վազէ, խընդրել, խօսեցա, բըլուր, ահայ, կը հիանա, պիտի տեսնէ, կըմախք, սընարք, անգո, հընարք, չգա, չտա, կու լա, կը բալէ, պիտի դիտէ, կը յուզէ, դշտօ, պապկա, մեծարգօ:

Գ. ԴԱՍ. — ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

- 29. Ուղղագրութիւն. — Ուղղագրութիւն կ'ըսուի բառերը անսխալ գրելու կանոններուն, որոնք հետեւեալներն են.
30. Ա. — Բառերը — ձայնաւորով չեն վերջանար, այլ չ կ'առնեն, ինչպէս. հսկայ, կը շողայ: Բացառիկ են. 1. Ապա, սա, անա, հապա, ապիս, աքիս, անիկա: 2. Օտար բառերը. պսակա, ակադեմիա, եւն: 3. Յատուկ անուններ. Եդիս, Կեսարիս, եւն: 4. Այլ վերջացող բայերուն հրամայականները. պտա՛, խնդա՛:
31. Ե. — Ե ձայնաւորը բառին վերջը չի մնար երբևք:
32. Ը. — Ը ձայնաւորը կը դրուի բառերուն սկիզբը, ինչպէս. ընտանիք, ընդհանուր: Կը դրուի նաև բառերուն վերջը. եօրը, ծառը: Ը ձայնաւորը ընդհանրապէս բառերուն մէջտեղը չի դրուիր, թէև կը հնչուի:
33. Ո. — Բառերը — ձայնաւորով չեն վերջանար, այլ չ կ'առնեն միշտ. դշտոյ, հաւաքածոյ: Բացառիկ է այդ բառը:
34. Վ. — Վ բաղաձայնը բառերուն սկիզբը կը գործածուի առէն գրի քով, ինչպէս. վարժարան, վերին. բառերուն մէջտեղը կամ վերջը — ձայնաւորէն ետքը միայն կը գործածուի ընդհանրապէս, ինչպէս. սով, երբաղով, ժողովուրդ, քրքովել:
35. Բ. — Բ բաղաձայնով բառ չի սկսիր, բայ իրոպէ, ռարունի օտար բառերէն:
36. Ի. — Ի ձայնաւորով բառ չի սկսիր:
37. Օ. — Օ ձայնաւորէն ետքը ձայնաւոր գիր չի գար:
38. Ուղղագրութեան հակառակ է գրել աե, աի, օե, օի, եւն. այլ պէտք է գրել այե, այի, ոյե, ոյի եւայն, ինչպէս. Անգլիա, Անգլիայե, Բանարնա, Բանարնայի, գրօ, գրոյե, գրոյի, եւայն:

Ոսկերիչ մը կեղծ գոհարներ ծախեր էր Հռոմայեց-
 ւոց Գալլիանոս կայսեր կնոջը՝ մեծ գիներով : Կայսրու-
 ճին՝ խաբեբայութիւնը հասկնալով՝ ուղեց պատժել յան-
 ցաւորը : Վեհապետը հաւանեցաւ, և հրամայեց որ
 կրկէսը տանին վաճառականը ու գազաններուն առջին
 նետն : Հանդիսականները լուռ ու մունջ կը սպասէին,
 կարծելով որ առիւծ մը կամ դայ մը պիտի ելլէր վան-
 դակէն դուրս : Խեղճ ոսկերիչը կը դողար ահաբեկ,
 բայց ինչ եղաւ զարմանքը երբ տեսաւ . . . ոչխար մը :
 Ամէնքը սկսան ծիծաղիլ : « Ինքը խաբեց, պէտք է որ
 խաբուի, » ըսաւ Գալլիանոս :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 22. Օրինակել այս հատուածը, և տողադարձի օրերով բաժնել քո-
 լոր բառերուն վանկերը :
- 23. Կրկնել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրաւոր :
- 24. Լռել, գազաններ, գոհարներ, սախօս, սանչանք բառերով ամ-
 րողջացնել հետևեալ խօսքերը :

... մարդուն խօսքին մէկը չի հաւատար : — Հռոմայեցիք ... առ-
 չին կը նետէին ոճրագործները : — Ան որ խօսիլ չի գիտեր պէտք է ...
 գիտնայ : — Գին մը կրնայ ... փայլիլ, բայց անոնցմով չի կրնար յար-
 գուիլ : — Սպասելը հոգիին մեծ ... մէկն է :

ՕՐԻՆԱԿ. — Սախօս մարդուն խօսքին մէկը չի հաւատար :

39. Տողադարձ. — Տողադարձի կանոն կ'ըսուի
 բառի մը մէկ մասը մէկ տողէն միւսը փոխադրելու
 կանոնին :

40. Սերամնայ. — Բառի մը մէկ մասը մէկ տողէն
 միւսը փոխադրելու ատեն՝ տողին վերջը սա նշանը (-)
 կը դրուի որ եկրամնայ կ'ըսուի :

41. Տողադարձի կանոններ. — Տողադարձի ընդ-
 հանուր կանոնն է բառի մը վանկերը իրարմէ զատել,
 ինչպէս. բա-րու-թիւն, ա-նա-րաս :

42. Առանց ձայնաւորի վանկ չի կազմուիր :

43. Միավանկ բառերը չեն զատուիր, ինչպէս.
 մեղ, քուր :

44. Երբ երկու ձայնաւորի միջև մէկ բաղաձայն
 միայն կայ, բաղաձայնը վար կ'առնուի, ինչպէս. կա-նոն,
 հա-տո :

45. Երբ երկու ձայնաւորի միջև երկու բաղաձայն
 կայ, վերջինը վար կ'առնուի, ինչպէս. պար-տիզ-պան :

46. Երբ բառի մը մէջ երկու կամ աւելի բաղա-
 ձայնի միջև ը նշուով կը լսուի, տողադարձի ատեն ը
 գիրը կը նշանակուի, ինչպէս. բը-րա-միտ, խոր-հըր-
 դա-կան :

47. Տողադարձի ատեն կարելի է միակ գիր մը
 վերի տողին ծայրը ձգել երբ ձայնաւոր է, ինչպէս Խ-
 ալ, ի-գա-կան :

48. Երբ միմեկ մնացած գիրը բաղաձայն է, պէտք
 է ը գնել սկիզբը կամ վերջը նշուովին համեմատ, ինչ-
 պէս. ըս-տա-նայ, մը-կըր-տել :

49. Լոկ ձայնաւոր գիր մը վարի տողը անցնել
 անսովոր է, ինչպէս. Անգ-լի-ա, տա-նե-ի :

Գրքի
 247
 247
 247

Զ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԱՒՅՈՑ

Արշալոյսը կը ծագի: Լեռներուն դագաթները ոսկեգօծուած են արդէն: Հրախալլ արև մը կը հոսի երկինքին կամարէն վար կաթիլ կաթիլ, և ամէն կողմ կ'ողողէ լոյսով: Առտուան շողը կը ցոլայ գունազեղ ծաղիկներուն վրայ, ինչպէս աղամանդէ փոշի մը, զոր առաւօտը կը ցանէ իր շուրջը: Երգիչ թռչունները կը գեղգեղեն, գառնուկները կը մայնեն, ու կ'արթնցնեն թիթեռնիկները, որոնք կը ցատկուտեն օդին մէջ, իրենց երգներանգ թեւիկներով:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 25. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել *արևս* բառերը:
- 26. Բերանացի կրկնել այս հատուածը, յետոյ զրել գայն:
- 27. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ *ածանցեալ* բառերով.

Գիւղացի, նաակ, ծուլութիւն, զգացում, զրիչ, զիտուն, մանկիկ, սայլորդ, պարտիզպան:

ՕՐԻՆԱԿ. — Գիւղացիները աշխատասէր մարդիկ են:

- 28. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բարդ բառերով.

Մալայատակ, շոգենաւ, խոհարար, ժամագործ, կարմրալանջ, լուսարար, վիրաբոյժ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեր փողոցին սալայասակները նորոգուեցան:

Զ. ԴԱՍ. — ԱՐՄԱՏ, ԲԱՐԴ ԵՒ ԱԾԱՆԵՑԱԼ ԲԱՌԵՐ

- 50. *Բառերը կ'ըլլան արևս, բարդ և ածանցեալ:*
- 51. *Արևս բառեր. — Արևս կամ պարզ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք վրանին յաւելուած չունին, ինչպէս. օդ, խաչ, մայր, ֆաղափ:*
- 52. *Բայարևս կը կոչուին բային արմատները. սիրելին բայարմատն է սեր, գրելին՝ գիր, ևայլն:*
- 53. *Ածանցեալ բառեր. — Ածանցեալ կ'ըսուին այն բառերը, որոնց վրայ մասնիկ մը աւելցած է, ինչպէս. գրութիւն, օղակ, մայրիկ, ֆաղափացի:*
- 54. *Մասնիկ. — Մասնիկը ինքնին նշանակութիւն չունեցող բառ մըն է, որ բառի մը սկիզբը կամ վերջը դրուելով անոր նշանակութիւնը կը փոխէ, ինչպէս. դժ, դժգոհ. ուրիւն, ուրախուրիւն. ակ, նաակ, ևայլն:*
- 55. *Մասնիկները կ'ըլլան նախադաս և յետադաս: Նախադաս կը կոչուին անոնք որ բառին սկիզբը կը դրուին, ինչպէս. ան, անկարող. ապ, ապերախ:* Յետադաս կը կոչուին անոնք որ բառին վերջը կը դրուին ինչպէս. պան, պարտիզպան. ում, հալածում:
- 56. *Բարդ բառեր. — Բարդ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք երկու կամ աւելի բառերէ կազմուած են, ինչպէս. գր-սեղան, օդ-պարիկ, մայր-ֆաղափ:*
- 57. *Համասեր բառեր. — Համասեր կը կոչուին բոլոր այն բառերը, որոնք նոյն արմատէն ածանցուած կամ նոյն թարմատով բարդուած են, ինչպէս. հայր, հայրական, փանահայր, հայրաբար, հայրախնամ, հորաֆոյր, հայրասպան:*

Է. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՐԶԱՆԻՎ ՄԱՐԴԷ

Ժաֆանակաւ մեծահարուստ մարդ մը, որ շատ կը ձանձրանար, կանչեց նշանաւոր բժիշկներ և դարման մը խնդրեց անոնցմէ իր անբոյժ ախտին: Գիտնականները միահամուռ յայտարարեցին թէ երջանիկ մարդու մը շապիկը պէտք էր զինքը բուժելու համար: Հիւանդը ծառաներ զրկեց ափէն կողմ որ փնտռեն գտնեն և վայրկենապէս բերեն այդ հրաշագործ շապիկը. բայց ափէնքն ալ ձեռնուռնայն և յուսահատ վերադարձան: Մէկ երջանիկ մարդ մը միայն գտեր էին. ան ալ շապիկ չունէր:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

29. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել յարդուած բառերը, և խաչանիշով ցոյց տալ անցնուած բառերը:

30. Բնրանացի պատմել այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:

31. Մէկ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ արմատ բառերով.

Մեծ, նշան, մարդ, վայրկեան, հրաշք, յոյս, ունայն:

ՕՐԵՆԱԿ — Որոտումը անձրեւի նշան մըն է:

32. Գտնել թէ ինչ գիւրեր կորսուած են հետեւեալ անցնումանց կամ յարդուրեանց մէջ:

Մտացի, նրբամիտ, սրբազան, ժրագլուխ, խնուղի, քրտնաճոր, հրավառ, նռնենի:

ՕՐԵՆԱԿ. — Թի՛ն բառին էն կորսուած է բարդութեան մէջ:

Է. ԴԱՍ. — ԿՈՐՈՍՄԱՆ ԵՒ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ԿԱՆՈՆ

58. Արևս բառերէ բարդ կամ անանցեալ շինելու ատեն, այդ բառերուն մէջէն ձայնաւոր գիրեր կը կորսուին կամ կը փոխուին:

59. Կորուսման կանոն. — Երբ բառի մը վերջին վանկին մէջ ի կամ ու գտնուի բաղաձայնէ առաջ, բարդութեան կամ անանցման ատեն ի կամ ու գիրերը ընդհանրապէս կը կորսուին, ինչպէս. սիրս, սրսառուչ, զիւ, գրասեր, ջուր, ջրոս, սուրբ, սրբաբիւն:

60. Փոփոխման կանոն. — Երբ բառի մը վերջին վանկին մէջ է, եւ, ոյ գտնուին բաղաձայնէ առաջ կամ բառին վերջը իւ, եայ գտնուին, բարդութեան կամ անանցման ատեն հետեւեալ փոփոխութիւնները կը կրեն.

է կը փոխուի ի ի, ինչպէս. սեր, սիրաւուն. հանդես, հանդիսասես:

Եւ կը փոխուի ե ի, ինչպէս. վայրկեան, վայրկեանական. մասեան. մասեանագիր:

Ոյ կը փոխուի ու ի, ինչպէս. յոյս, լուսաւոր. յոյս, լուսալից:

Իւ կը փոխուի ու ի, ինչպէս. պահիւ, պահաւառոր. բիւ, բուարան:

Եայ կը փոխուի է ի, ինչպէս. քիստնեայ, քիստնեական. հրեայ, հրեաբիւն:

61. Յօդակապ կ'ըստի ա ձայնաւորը, որ անանցման ու բարդութեան մէջ արմատ բառը կը կապէ ուրիշ բառի մը կամ մասնիկի մը, երբ այդ բառը կամ մասնիկը բաղաձայնով սկսած է, ինչպէս. ցաւապին, մարդասեր:

62. Իսկ երբ այդ բառը կամ մասնիկը ձայնաւորով սկսի, յօդակապ չի դրուիր, ինչպէս. որսաղ, առսաղի:

Առիւծը չէկ գոյնով
գեղեցիկ չորքոտանի մըն
է, որ Ափրիկէի և Հնդկաս-
տանի անապատներուն մէջ
կը գտնուի: Պոչին ծայրը
մաղերու փնջիկ մը ունի,
և արունն ուսերն ու գը-
լուխը բաշով ծածկուած են:
Սովորաբար ջրոտ տեղ մը
կամ եղէգնուտին մէջ կը
դարանի, կապիկին, վիթին
վրայ յարձակելով՝ անունդ
հայթայթելու համար: Իր
ոյժին և վեհանձնութեան
վրայ շատ մանրալէպ կը
պատմուի: Մեղք որ տե-
սած չենք զայն:

Առիւծները չէկ գոյնով
գեղեցիկ չորքոտանիներ են,
որ Ափրիկէի և Հնդկաս-
տանի անապատներուն մէջ
կը գտնուին: Պոչերնուն
ծայրը մաղերու փնջիկ մը
ունին, և արուններուն ու-
սերն ու գըլուխը բաշերով
ծածկուած են: Սովորա-
բար ջրոտ տեղեր կամ
եղէգնուտներուն մէջ կը
դարանին, կապիկներուն,
վիթերուն վրայ յարձակե-
լով՝ անունդ հայթայթելու
համար: Իրենց ոյժին և
վեհանձնութեան վրայ շատ
մանրալէպեր կը պատ-
մուին: Մեղք որ տեսած
չենք զանոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 33. Օրինակի այս երկու բնագիրները դիմաշէ դիմաց:
- 34. Ստորագծել անփոփոխ բառերը, և խաբանելով ցոյց տալ փոփոխելի բառերը:
- 35. Գլել այս հատուածը:
- 36. Գտնել Տասը գոյական, Տասը ածական, Տասը բայ, հինգ մակ-
բայ, հինգ նախադրութիւն, հինգ շարկապ, հինգ միջարևո-
րիւն:

63. Գերականութիւն. — Գերականութիւնը լեզուի
մը կանոններուն համեմատ գրելու և խօսելու ար-
ուեսան է:

64. Լեզու. — Լեզուն բառերէ կը կազմուի:

65. Խօսքի մասեր. — Տասը տեսակ բառ կայ, ու-
րոնք խօսքին մասերը կը կազմեն և հետեւեալներն են.

1. Անուն կամ գոյական, որ էակ մը կը ներկա-
յացնէ, ինչպէս առիւծ:

2. Յօդ, որ կը յայտնէ թէ անուն մը որոշեալ է
թէ անորոշ, ինչպէս. առիւծը, առիւծ մը:

3. Ածական, որ անունին մէկ հանգամանքը կը
ցուցնէ, ինչպէս. գեղեցիկ:

4. Գերանուն, որ անունի մը տեղը կը դրուի,
ինչպէս. որ, ան, եւայլն:

5. Բայ, որ գործողութիւն մը ցոյց կու տայ, ինչ-
պէս. կը գտնուի:

6. Գերբայ, որ բային մէկ ձեւն է, և յատկու-
թիւն մը, վիճակ մը կամ գործողութիւն մը կը ցուցնէ,
ինչպէս. ծածկուած, յարձակելով:

7. Մակբայ, որ տեղ, ժամանակ, եղանակ և այլն
կը ցուցնէ, ինչպէս. սովորաբար:

8. Նախադրութիւն, որ կարգ մը բառեր յարաբե-
րութեան մէջ դնելու կը ծառայէ, ինչպէս. մեջ, վրայ:

9. Շարկապ, որ բառ բառի և խօսք խօսքի կը
կապէ, ինչպէս. և, կամ:

9. Չայնարկութիւն կամ միջարկութիւն, որ տեսակ
մը ձայն է և կիրք մը կը յայտնէ, ինչպէս. մեղք:

66. Խօսքի մասերէն գոյականը, դերանունը,
բայը դերբայը փոփոխելի բառեր են, իսկ յօդը, ածա-
կանը, մակբայը, նախադրութիւնը, շարկապը, ձայ-
նարկութիւնը անփոփոխ բառեր են:

Ը. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՃԵՄԱՐԻՑ ԱՐՃԱՆԵՐԸ

Չարուհի, որ մեր թուաբանութեան դասատուին՝ Պ. Արմաւեանին աղջիկն է, Գատը-գիւղ կը բնակի: Անցեալ տարի տեանուեցայ իրեն հետ Մօտա, ուր օգլափոխութեան դացեր էինք, և հիացայ իրեն վրայ: Իր մտքին զարգացումը և սրտին բարութիւնը այնքան ներդաշնակ են իրարու որ զինքը տեսնողին համակրանք կ'ազդէ: Ինք բնաւ գիտակցութիւն չունի իր ձիրքերուն, շատ բնական կը գտնէ բարի և ազնիւ ըլլալ ամէնուն հետ, և կը մտածէ թէ նոյն իսկ ամէնէն բարձր անձերը կը կորսնցնեն իրենց ուսման ու առաքինութեան յարգը՝ եթէ իրենք կարեւորութիւն տան անոնց:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 37. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել յասուկ անունները, յետոյ ստորագծել վերացականները, և խաջանիչ դնել նիւթականներուն տակ:
- 38. Գտնել *սասը* յասուկ անուն անձի, անասունի և իրի:
- 39. Գտնել *սասը* հասարակ անուն անձի, անասունի և իրի:
- 40. Գտնել *սասը* վերացական անուն, և մէյ մէկ իւօսք շինել անոնցմով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծուշոքիւնը Թշուառութեան առաջնորդն է:
- 41. Հետևեալ բայերը վերացական ընել ու՛մ մասնիկով.

Սուլել, խնդալ, դատել, ցայտել, գոհանալ, տիրանալ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Սուլում:
- 42. Հետևեալ բայերը վերացական ընել ոչ մ մասնիկով.

Երեւալ, սովորիլ, ալեւորիլ, նորել, զայրանալ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Երեւոյր:

ԱՆՈՒՆ ԿԱՍ ԳՈՅԱԿԱՆ

Թ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

67. Անուն կամ գոյական. — Անունը կամ գոյականը բառ մըն է, որ անձ, անասուն կամ իր կը ցուցնէ, ինչպէս. հովիւ, ռճխար, արօս:

68. Երկու տեսակ անուն կայ. յասուկ և հասարակ:

69. Յասուկ անուն. — Յասուկ անունը անձի մը, անասունի մը կամ իրի մը մասնաւոր անունն է, ինչպէս. Յովհաննէս, Ազոռ, Մարտարա:

70. Յատուկ անունը գլխագրով կը սկսի:

71. Հասարակ անուն. — Հասարակ է այն անունը, որ կը յարմարի միեւնոյն տեսակէ ամէն անձի, անասունի և իրի, ինչպէս. մարդ, շուն, ծով:

72. Նիւթական անուններ. — Նիւթական կը կոչուին այն անունները, որոնց ցոյց տուած առարկան կը տեսնենք կամ կը շօշափենք, ինչպէս. տղայ, ձուկ, կրակ:

73. Վերացական անուններ. — Վերացական կ'ըսուին այն անունները, որոնց ներկայացուցած գաղափարը ոչ կը տեսնենք, ոչ ալ կը շօշափենք, այլ կ'ըմբռնենք կամ կը զգանք, ինչպէս. փայտուտ, սուրբիւն, յայպաղում:

74. Ուրիւն, ու՛մ, ոչք վերջացող բառերը ընդհանրապէս վերացական են, ինչպէս. երջանկաբիւն, զղջում, սովորոյր:

Արեւը, լուսինը և բոլոր երկնային մարմինները, որոնք հորիզոնին վրայ կը փայլին, կարծես թէ զմեզ շրջապատող կապոյտ կամարին փակած են. բայց այնպէս չէ, որովհետեւ իրապէս կամար չկայ, և այն կապոյտը իրական գոյն մը չէ, այլ երկրին չորս կողմը պատող օդին երեւոյթը: Օգին խաւերը թէպէտ գոյն չունին, բայց բոլոր անգոյն մարմիններուն նման՝ իրարու վրայ բարդուած ըլլալնուն պատճառաւ, կապոյտ կ'երեւան. նոյնպէս կապոյտ կ'երեւան հեռաւոր չէնքերը, լեռները օդին խաւերուն մէջէն՝ երբ ծովափէն դիտենք գիւմարի եղերքները ուր բլուրները մշուշի մէջ ծրարուած կը թուին:

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

- 43. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բոլոր յոյնականի անունները:
- 44. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:
- 45. Յօքնակի ընել հետեւեալ բառերը.

Վարդ, յոյս, հաւաքածոյ, բրածոյ, կոյս, մերենայ, պաշտօնեայ, կամսայ, շիժ, խուժ, սարիինայ, սկիհ, կապելայ, գոհիճ, գանիւ, սրինգ, սանար, ազդր, խիժ, դուտար, վագր, շիժ, տագր, կոճղ, կոունկ, դրօշ, ծաղր, անգղ, կրօնք, ձեռք, հաւատք, շրժունք, խիղճ:

46. Գտնել վեց ծաղկի անուն, և գրել անոնց յօքնակները:

47. Գտնել վեց ձուկի անուն, և գրել անոնց յօքնակները:

ՊԾ. Անուններուն քիւր. — Թիւր անուններուն այն յատկութիւնն է, որով ցոյց կու տանք անոնց մէկ կամ մէկէ աւելի ըլլալը:

ՊԹ. Թիւր երկուք է. եզակի և յոյնակի:

ՊՊ. Անուն մը եզակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկ առարկայ միայն, ինչպէս. պահնորդ, կիւն, սիրս:

ՊՑ. Անուն մը յոյնակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկէ աւելի առարկաներ, ինչպէս. պահնորդներ, կիւներ, սիրներ:

ՊԾ. Յոյնակի կազմութիւն. — Միաժանկ բառերը եր մասնիկով յօքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. հաց, հացեր:

ՊԹ. Բացառիկ են դուռ, բոռ, շեռ, մաս, միւս բառերը, որոնք եր էն առաջ և մը կ'առնեն յօքնակի մէջ, ինչպէս. դռներ, բոռներ, շեռներ, և այլն:

ՊՁ. Մէկուկէս վանկ ունեցող բառերը եր ով յօքնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին վերջին մասին վրայ է, ինչպէս. սասղ, սասղեր, սար, սարեր:

ՊՁ. Մէկուկէս վանկ ունեցող բառերը ներով յօքնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին սկիզբն է, ինչպէս. գրուի, գրուիներ, ախնգ, ախնգներ:

ՊՁ. Բազմաժանկ բառերը ներ ով յօքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. դարսներ, առիծներ:

ՊԹ. Երբ անձայն յ ով վերջացող գոյականը յօքնակի ըլլայ, յ ն կը կորսուի, ինչպէս. սուարկայ, սուարկաներ. հաւաքածոյ, հաւաքածոներ:

ՊԾ. Կարգ մը + ով վերջացող բառեր, որոնք գրաբարի մէջ անեղական են, աշխարհաբարի մէջ եղակի կը նկատուին և եր ով յօքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. ոսֆ, ոսֆեր. զեմֆ, զեմֆեր. կիրֆ, կիրֆեր, և այլն:

Ձմեռուան ցուրտերը հազիւ կը սկսին, և գիւղացիք իրենց տունէն ներս կը մտնեն : Անոնց աշխատանքը ա՛լ աւարտած է : Ամբարները, մառանները լեցուն են . չոր փայտի կտորուանք կը ճարճատին վառարանին մէջ, որուն շուրջը կը հաւաքուին աղաք և կանայք միամիտ խօսակցութիւններով զուարճանալու : Եւ մինչ դուրսը քամին կը մռնչէ զղրղելով խրճիթներուն տանիքներն ու երգիքները, և ծովը քարափները կը ձեռնէ անդադար, իրենք հոն՝ անփոյթ ու զուարթ՝ կը վայելեն իրենց տաժանքին ու աշխատութեան պտուղը :

Հ Ր Ա . Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 48. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բացառիկ կերպով յոքնակի եղած բառերը :
- 49. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել՝ գայն :
- 50. Յոքնակի ընել հետեւեալ բարդ բառերը
Ծակաչք, հիւսիսայգ, աղչիկոտե, դաշներդ, հոգեվարք, երէցիկն, հրժիւ, Յոչնորս, շրհան :
- 51. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ գոյականներով.
Միամտաւթին, զուարթուծին, քարափ, անփուծուծին, պտուղ :
ՕՐԵՆԱԿ. — Միամտուրիւնը սղոց համար սիրուն յատկուծին մըն է :
- 52. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Փիլիպպեանք, Եւրոպացիք, Հոփիսիմեանք, Լուսաւորչականք :
ՕՐԵՆԱԿ. — Փիլիպպեանք միմայ ծովուն մէջ կղզիներ են :

ՏԵ. Բացառիկ յոքնակիներ. — Գրաբարի ձեւով, այսինքն + ով ալ յոքնակի կրնան ըլլալ :

1. Յի մասնիկով վերջացող կարգ մը բառեր, ինչպէս. Պոքսեցի, Պոքսեցիք. գիւղացի, գիւղացիք :

Կան մասնիկով վերջացող կարգ մը բառեր, ինչպէս. Բողոքական, Բողոքականք. Հոռմեական, Հոռմեականք :

3. Եան վերջացող կարգ մը անուններ, ինչպէս. Օսմանեան, Օսմանեանք :

ՏԶ. Այս բառերը ազգի մը, կրօնքի մը, ընտանիքի մը, կուսակցութեան մը կամ միջավայրի մը պատկանող մարդիկ կը ներկայայցնեն ընդհանրապէս :

ՏՏ. Սովորականէն տարբեր կերպով յոքնակի կրնան ըլլալ նաև կիև, կանայք. մարդ, մարդիկ. տղայ, տղաք. տեղ, տեղուանք. կտոր, կտորուանք. Հայ, Հայք. Պոչկար, Պոչկարք. և այլն :

ՏԹ. Բարդ բառերու յոքնակին. — Բարդ բառերը բազմավանկ ըլլալուն պատճառաւ՝ ներ ով յոքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. մարաֆաղափներ, ներկարարներ :

ՏՐ. Բայց երբ իրենց վերջին բառը միավանկ է, բարդ բառերը երբեմն ներ ով և երբեմն եր ով յոքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. յոյացաւեր, արժեթուղթեր, գրագէտներ, նաւավարներ :

ՏՂ. Երբ բարդ բառը յօդակապով չէ կազմուած, միշտ ներ ով յոքնակի կ'ըլլայ, ինչպէս. ջրհորներ, ձկնորսներ, ֆարափներ, կրծկալներ :

Գիշերը խաւար է. (Ինչո՞ւ) : Ես գիշերը չեմ սիրեր.
 (Ինչո՞ւ) : [Գիշերուան ժամերը շատ կ'երկարին. (Ե՞րբ) :
 Գիշերուան կը սպասենք հանգչելու համար. (Ինչո՞ւ) :
 Գիշերէն ձերերը չեն ախորժիր. (Ինչո՞ւ) : Գժքախա
 ժարդիկ գիշերով կը մխիթարուին. (Ի՞նչպէս) :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

53. Իրել այս հատուածը ընդարձակելով և հարցումներուն տեղ
 յարմար պատասխաններ դնելով. յետոյ գրել քէ գիշեր բառը
 ինչ հոլովի կը վերաբերի վերոյիշեալ նախադասութեանց
 ամէն մեկուն մէջ :

54. Ասոր նման հատուած մը շարադրել առտու բառին վեց հո-
 լովներովը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Առտուն լուսաւոր է (ինչո՞ւ). վաճառ գի այն ատեն
 է որ արեւը կը ձաղի, և ամէն կողմ կը սփռէ իր ճառագայթները, և այլն :

55. Ուղղական ընել հետեւեալ հոլովուած բառերը.

Ձանքով, զարմացմամբ, կամարէն, շողերու, տարափի, լեռներէն,
 զուարթութեամբ, ծովու, ծիծաղէն, ոչխարներէն, կովուն, հորձին, աշ-
 խատուեան, ժամուն, օրուան, տարուընէ, հօրմէ, տղոց, քրոջմով, ուս-
 ման, տանտէրոջմէ :

92. Հոլովում. — Անունի մը վերջաւորութեան
 փոխուելուն [հոլովում կ'ըսուի :

93. Վեց հոլով կայ. ուղղական, հայցական, սե-
 ռական, տրական, բացառական, գործիական :

94. Ուղղական. — Ուղղականը կը պատասխանէ ո՞վ
 հարցման, ինչպէս. Մայրս բարի է : — Ո՞վ բարի է :
 — Մայրս :

95. Հայցական. — Հայցականը ուղղականին ձեւը
 ունի, բայց կը պատասխանէ զո՞վ հարցման, ինչպէս.
 Մայրս կը սիրեմ : — Ձո՞վ կը սիրեմ : — Մայրս :

96. Սեռական. — Սեռականը կը պատասխանէ ո-
 ո՞ւն հարցման, ինչպէս. Մօրս աղջիկն եմ : — Որո՞նք
 աղջիկն եմ : — Մօրս :

97. Տրական. — Տրականը սեռականին ձեւը ունի,
 բայց կը պատասխանէ որո՞ւ հարցման, ինչպէս. Մօրս
 կապուած եմ : — Որո՞ւ կապուած եմ : — Մօրս :

98. Բացառական. — Բացառականը կը պատաս-
 խանէ որե՞ հարցման, ինչպէս. Մօրեկս կը վախճաւ :
 — Որե՞ կը վախճաւ : — Մօրեկս :

99. Գործիական. — Գործիականը կը պատասխանէ
 որո՞վ հարցման, ինչպէս. Մօրմոյս կ'ապրիմ : — Որո՞վ
 կ'ապրիմ : — Մօրմոյս :

100. Այս հարցումներուն տեղ կը գործածուին,
 ի՞նչ բան, ի՞նչ բանը, ի՞նչ բանիս, ի՞նչ բանի, ի՞նչ
 բանէ, ի՞նչ բանով, երբ խօսքին առարկան ոչ թէ անձ
 մը, այլ իր մըն է, ինչպէս. Տունը հիմն է : — Ի՞նչ բանը
 հիմն է : — Տունը :

ԺԳ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՅԱԶՈՂ. ՊԱՏԱՍԵՆԱՆ

Յակոբ և Պետրոս, երկու գիւղացիներ, որ մը բան-
ջարանոցի մը քովէն կ'անցնէին՝ գլուխ գլխու խօսակ-
ցելով իրարու հետ : « Նայէ՛, ըսաւ յանկարծ Յակոբ իր
ընկերոջը, սա կաղա՛թները ս'ըքան խոշոր են : — Աստուք
ալ բա՛ն են, պատասխանեց Պետրոս հեզնութեամբ,
ես անանկ կաղա՛թ մը տեսած եմ որ մեր գիւղին
զանգակատան չափ կար : » Յակոբ՝ որ կաթսայագործ
էր, ուզելով անոր բերնին չափը տալ, անմիջապէս
ըսաւ. « Ես ալ ժամանակաւ մեր եկեղեցիին չափ
կաթսայ մը շինած եմ : » — « Բայց այդ անաղին կաթ-
սան ինչո՞ւ համար շինել տուին : » — « Բու կաղամբդ
մէջը եփելու համար անտարակոյս, » յարեց սրամիտ
երիտասարդը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 56. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ընդհանուր կանոնէն տարրեր կերպով հոլովուած անունները :
- 57. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն :
- 58. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականը գործածելով.
Պատիւ, որոտում, զաւակ, եկեղեցի, երկիր, արձակուրդ, խանձա-
բուր, հայրիկ, հաշիւ, մատիտ, բարոժիւն :
- ՕՐԻՆԱԿ. — Ասիկա պատուոյ խնդիր մը եղաւ իրեն համար :
- 59. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն բացառականը գործածելով.
Երկամուղի, ճակատ, աւան, յուզում, անօժուժիւն :

ԺԳ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՈՎՈՒԾ (Շարունակութիւն)

101. Հոլովում. — Հոլովման ընդհանուր կանոնն է.

	ԵԶԱԿԻԻ ՄԷՋ	ՅՈՒՆԱԿԻԻ ՄԷՋ
Ուղղ. Հայց.	Հաց	Հացեր
Սեռ. Տրակ.	Հացի	Հացերու
Բաց.	Հացի	Հացերէ
Գործ.	Հացով	Հացերով

102. Հասարակ անուններու եղակի հոլովման բացառութիւններն են հետեւեալները .

123. Ա. է վերջացող բաղմալմանկ անունները սեռականին մէջ կ'ըլլան նաև ուղ, ինչպէս. երկարուղի, երկարուղոյ. եկեղեցի, եկեղեցոյ :

104. Բ. Ուրիւն վերջացող անունները կ'ըլլան միշտ թեան, թենի, թեանք, ինչպէս. թերութիւն, թերութեան, թերութեամբ :

105. Գ. Ուն վերջացող ածանցեալ անունները կ'ըլլան նաև ման, մանք, ինչպէս. որոտում, որոտման, որոտմամբ :

106. Դ. Իւ վերջացող գոյականներէն ոմանք կ'ըլլան նաև ուոյ, ուի, ուով, ինչպէս պատիւ, պատուոյ, պատուե, պատուով, և ոմանք ալ ուի, ուի, ուով, ինչպէս հաշիւ, հաշուի, հաշուե, հաշուով :

107. Ե. Վերջին վանկին մէջ ունեցող անունները հոլովման մէջ այդ ուն չեն կորսնցներ, ինչպէս. աւան, աւանի. կոռուն, կոռունի : Բացառիկ են. ճակատ, ճակատի. բերան, բերանի. զաւակ, զաւակի :

108. Զ. Վերջին վանկին մէջ է պարունակող անուններէն ոմանք հոլովման միջոցին չեն չեն կորսնցներ, ինչպէս. սկիւն, սկիւնի. աղբ, աղբի. մագնիս, մագնիսի. սպառնիկ, սպառնիկի : Սակայն կան բառեր ալ որոնց մէջ էն կը կորսուի, ինչպէս. գէր, գրի. երկիր, երկրի. մարզագետն, մարզագետնի :

Սառած գետին վրայ Անայիս իր եղբորը հետ կը խաղար : Յանկարծ սառույցը կը կտորի , կը բացուի փոքրիկ աղջկան ոտքին տակ , և տղան ինքզինքը ջուրին մէջ կը դանդ : Կլուսին ու թիւերը գեռ դուրսն են : Սառույցի կտորին կը կառչի , իր եղբայրը օգնութեան կը կոչէ , բայց ան խելքը գլխէն գացած՝ կը ձգէ կը փախչի , սուր ճիչեր արձակելով : Անայիս գիտէ թէ գետը խորունկ է , և թէ պիտի թաղուի հոն պաղ ջուրին խորը , հորմէն մօրմէն հեռու : Բայց անա հաւատարիմ շունն է , խոշոր քեռ-նեով մը , որ կը վազէ կուգայ , կ'երկնցնէ թաթերը փոքրիկ տիրուհիին , որ անոնց փաթթուելով վեր կ'ելլէ ու կ'ազատի :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

60. Սրինակել այս հատուածը , և ստորագծել ընդհանուր օրէնքէն տարրեր կերպով հստակաւ անունները :

61. Պատմել քերականի այս հատուածը յետոյ գրել գայն :

62. Մէյ մէկ ի.օ.սք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականը գործածելով .

Ծով , տարի , մատուռ , կին , բեռ , ծոռ :

ՕՐԻՆՍԱԿ . — Ծովուն ալիքները փոթորիկէն կը փրփրէին :

63. Մէյ մէկ ի.օ.սք շինել հետեւեալ բառերուն բացառականը գործածելով .

Ամառ , ծոռ , բարութիւն , արև , պարտէզ , սիրտ :

ՕՐԻՆՍԱԿ . — Ամառուղիկ ետքը աշուն կու գայ :

109. Է. Վերջին վանկին մէջ ու պարունակող բառերը գրեթէ միշտ ունի կը պահեն հոլովման ատեն , ինչպէս . --խս , --խսի , հեղ--կ , հեղ--կի : Սակայն բացառութիւններ կան , ինչպէս . օգ--ս , օգի . սեւ--ջ , սեւջի , եւայլն : Ու պարունակող կարգ մը բառեր ալ տարրեր սեռական ունին , ինչպէս . տ--ն , սան . շ--ն , շան , եւայլն :

110. Ը. Կարգ մը միավանկ բառեր կան , որոնց սեռականը ու կ'ըլլայ , ինչպէս . մարդ , մարդու . շահ , շահու . դար , դարու . ծով , ծովու . նաւ , նաւու . մանչ , մանչու :

111. Թ. Ժամանակ ցուցնող գրեթէ բոլոր անունները կ'ըլլան ուսն , և կամ ուղիւն , ոյլ , ինչպէս . արևառ , արևառուան , արևառե կամ արևառուրեկ , արևառով : Այսպէս կ'ըլլան . ձմեռ , հիմնակ , երեկ , ասե՛ն , ժամանակ , անգամ , ցորեկ , օր , կես օր , գիշեր . առաջ , ժամ , հեղ , իրիկուն , առտու , վաղը , արի , արիս , շաբաթ :

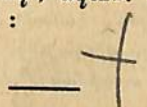
112. Ժ. Աղգականութեան կապ ցուցնող գրեթէ բոլոր անունները բացառիկ հոլովումներ ունին , ինչպէս .

Ա. Հայր , հօր , հօրեկ , հօրմով : Նոյնպէս . մայր , եղբայր :

Բ. Աղջիկ , աղջկան , աղջիկե , աղջիկով : Նոյնպէս . երիկ , կնիկ :

Գ. Ներ , ներոց , ներոսե , ներոսով : Նոյնպէս . աներ , սալ , ֆոյր , կետուր , կի՛ն : Ընկեր և սեր բառերը , թէև չըլլան աղգականութեան կապ ցոյց տուող անուններ , կը հոլովուին ներ ին պէս :

113. ԺԱ. Անկանոն կերպով կը հոլովուին սեր , սիրոյ . կայսր , կայսեր . ճամբայ , ճամբու . գրոյս , գրոյսու . արեւ , արեւու . տղայ , տղու . շն , շերան . քեռ , քեռան . բոռ , բոռան . եզ , եզան . հիւ՛մ , հիւման . դուռ . դուրան . մասուռ , մասրան :

ԺԵ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԽՈՇՈՐ ՏՈՒՔՈՐԸ ՆՈՒ ՓՈՒՔՐԵԿ ԳՆԻՂԱԾՈՆ

Անգլիոյ մէջ, Լորտ մը հացկերոյթի հրաւիրեր էր իր գաւառին աղնուականները և մէկ քանի օտարականներ: Ամէնուն գլուխը տաքցեր էր: Շատ գէր ու խոշոր ֆրանսացի բժիշկ մը սկսաւ ծաղրել շատ նիհար գաւառացի երիտասարդ մը, որ իր դէմը նստեր էր: Շինականը բարկացաւ, և պատասխանեց թէ հակառակ իր նիհարութեան կրնար հետեւեալ օրը երեք անգամ Հայտ-Բաւքի շրջանը ընել՝ կռնակը առած աճադին Տոքթօրը: Բժիշկը ընդունեցաւ, և յիտուն ոսկի գրաւ դրաւ: Հետեւեալ օրը երիտասարդը իր խոստմանը համեմատ որոշեալ տեղը եկաւ ու յայտարարեց թէ ինքը գրաւ դրեր էր բժիշկը կրելու, բայց ոչ զգեստները, ուստի պէտք էր հանուէր: Տոքթօրը նեղը մնաց, և ստիպուեցաւ վճարել յիտուն ոսկին, որովհետեւ հանդիսականք իրաւունք տուին գիւղացւոյն:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 64. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել այն անունները որոնք բացառիկ հոլովումներ ունին յօքնակիի մէջ:
- 65. Պատմել քերականացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 66. Այն մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականները գործածելով.

Բողբականք, ձախակողմանք, լեւնցիք, կանայք, մարդիկ, ակադեմականք, դպրոցականք, տղաք:

ՕՐԻՆԱԿ. — Բողոբականաց ազգայեալը ժողովին նախագահեց:

- 67. Գտնել հետեւեալ բառերուն եզակի ուղղականները.

Բերկրուծեանց, տղոց, կանանց, քաղաքացւոց, պերճութեանց, բուրմանց, ունայնութեանց, զիւղացւոց, ծաւալմանց, մարդոց, յիշողութեանց, հակակրուծեանց, տրոփմանց, բարախմանց, յապաղմանց:

ԺԵ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՈՎՈՒՄ (Շարունակութիւն)

114. Հասարակ անուններու յօքնակի հոլովման բացառութիւնները հետեւեալներն են.

115. Յի՛ք վերջացող յօքնակիները սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան ցոց, ինչպէս. քաղաքացիք, քաղաքացւոց. գիւղացիք, գիւղացւոց:

116. Կանք վերջացող յօքնակիները սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան կանաց, ինչպէս. բողոքականք, բողոքականաց. պահպանողականք, պահպանողականաց:

117. Եանք վերջացող յօքնակիները սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան եանց, ինչպէս. աջակողմեանք, աջակողմեանց:

118. Ասոնցմէ զատ՝ ուրիշ և ուր վերջացող անունները յօքնակի սեռականի և տրականի մէջ կրնան ըլլալ նաև քեանց և մանց, ինչպէս. ուրախութեանց, ուրախաց:

119. Տղաք, մարդիկ, կանայք հետեւեալ կերպով կը հոլովուին.

Ուղղ. Հայց.	Տղաք	Մարդիկ	Կանայք
Սեռ. Տրակ.	Տղոց	Մարդոց	Կանանց
Բաց.	Տղոցմէ	Մարդոցմէ	Կիներէ
Գործ.	Տղոցմով	Մարդոցմով	Կիներով

120. Մարդ և կին բառերը ընդհանուր օրէնքին համաձայն կ'ըլլան նաև յօքնակիի մէջ մարդեր, մարդերու, մարդերէ, մարդերով. կիներ, կիներու:

121. Աղջիկ բառին յօքնակի սեռականը կ'ըլլայ նաև աղջկանց:

ՀԱՍՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ
Ո. Հ.	Ծառ	Ծառեր	Պարտէզ	Պարտէզներ
Ս. Տ.	Ծառի	Ծառերու	Պարտէզի	Պարտէզներու
Բ.	Ծառի	Ծառերի	Պարտէզի	Պարտէզների
Գ.	Ծառով	Ծառերով	Պարտէզով	Պարտէզներով

ԲԱՅԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Բ.

է վերջացող բառեր

—բէ— վերջացող բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Հողի	Բարուքիւն	Բարուքիւններ
Ս. Տ.	Հողւոյ	Բարուքեան	Բարուքեանց
Բ.	Հողի	Բարուքների	Բարուքիւնների
Գ.	Հողով	Բարուքեամբ	Բարուքիւններով

Գ.

—ւ վերջացող բառեր

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Ուտում	Ուտումներ
Ս. Տ.	Ուտման	Ուտմանց
Բ.	Ուտումի	Ուտումների
Գ.	Ուտմամբ	Ուտումներով

Գ.

է- վերջացող բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.
Ո. Հ.	Պատիւ	Հաշիւ
Ս. Տ.	Պատուոյ	Հաշուի
Բ.	Պատուի	Հաշուի
Գ.	Պատուով	Հաշուով

Ե.

Զ.

Վերջին վանկին մեջ — պարունակող կարգ մը բառեր

Վերջին վանկին մեջ է պարունակող կարգ մը բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Ճակատ	Գիր	Գիրեր
Ս. Տ.	Ճակտի	Գրի	Գիրերու
Բ.	Ճակտի	Գրի	Գիրերի
Գ.	Ճակտով	Գրով	Գիրերով

Է.

Վերջին վանկին մեջ — պարունակող բանի մը բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Օգուտ	Տուն	Տուներ
Ս. Տ.	Օգտի	Տան	Տուներու
Բ.	Օգուտի	Տանի	Տուների
Գ.	Օգուտով	Տանով	Տուներով

Է.

Քանի մը միավանկ բառեր

	եջ.	ՅՈՔ.	եջ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Ծով	Ծովեր	Մարդ	Մարդիկ
Ս. Տ.	Ծովու	Ծովերու	Մարդու	Մարդոց
Բ.	Ծովի	Ծովերի	Մարդի	Մարդոցմէ
Գ.	Ծովով	Ծովերով	Մարդով	Մարդոցմով

Թ.

ժամանակ ցուցնող բառեր

	եջ.	եջ.	եջ.
Ո. Հ.	Ամառ	Ատեն	Ժամ
Ս. Տ.	Ամառուան	Ատենուան	Ժամուան
		կամ Ատենի	կամ Ժամու
Բ.	Ամառուրնի	Ատենի	Ժամի
	կամ Ամառի		
Գ.	Ամառով	Ատենով	Ժամով

Ժ.

Ազգականութեան կապ ցուցնող բառեր

	եջ.	եջ.	եջ.	եջ.
Ո. Հ.	Հայր	Կնիկ	Ներ	Կին
Ս. Տ.	Հոր	Կնկան	Ներոջ	Կնոջ
Բ.	Հորմէ	Կնիկի	Ներոջմէ	Կնոջմէ
Գ.	Հորմով	Կնիկով	Ներոջմով	Կնոջմով

Ճ.Ա.

Էւրջ սցող յոբնակիներ

Ո.	Բողոքական	Աջակողմեան
Հ.	Բողոքականներ	Աջակողմեաններ
Ս. Տ.	Բողոքականաց	Աջակողմեանց
Բ.	Բողոքականների	Աջակողմեանների
Գ.	Բողոքականներով	Աջակողմեաններով

Ճ.Բ.

Էւրջ սցող յոբնակիներ

Ո.	Գիւղացի	Գիւղացիներ
Հ.	Գիւղացիներ	Գիւղացիների
Ս. Տ.	Գիւղացուց	Գիւղացիներով
Բ.	Գիւղացիների	
Գ.	Գիւղացիներով	

Ճ.Գ.

Էւրջ սցող յոբնակիներ

Ո.	Գիւղացի	Գիւղացիներ
Հ.	Գիւղացիներ	Գիւղացիների
Ս. Տ.	Գիւղացուց	Գիւղացիներով
Բ.	Գիւղացիների	
Գ.	Գիւղացիներով	

Ճ.Դ.

Անկանոն հոլովումներ

	եջ.	եջ.	եջ.
Ո. Հ.	Սեր	Կայսր	Գլուխ
Ս. Տ.	Սիրոյ	Կայսեր	Գլխու
Բ.	Սերի	Կայսրի	Գլխի
Գ.	Սիրով	Կայսրով	Գլխով

	եջ.	եջ.	եջ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Տղայ	Տղաք	Ճամբայ	Ճամբաներ
Ս. Տ.	Տղու	Տղոց	Ճամբու	Ճամբաներու
Բ.	Տղի	Տղոցմէ	Ճամբի	Ճամբաների
Գ.	Տղով	Տղոցմով	Ճամբով	Ճամբաներով

	եջ.	եջ.	եջ.	եջ.
Ո. Հ.	Եղ	Թու	Դուռ	Դուռներ
Ս. Տ.	Եղան	Թուան	Դուրան	Դուռներու
Բ.	Եղի	Թումի	Դուրի	Դուռների
Գ.	Եղով	Թումով	Դուրով	Դուռներով

ԺԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԼՈՒՍԱՆՈՐՈՒՄ ԱՆՔՈՑՆԵՐ

Մեր լուսաւորման գլխաւոր նիւթերն են՝ քարիւղը որ Հիւսիսային Ամերիկայի և Ռուսիոյ մէջ կը բզկի ազբիւրներէ, և որ կը գործածուի մեր տուներուն մէջ, կազը որ դեանածուխէ կը գոյանայ և ընդհանրապէս կը լուսաւորէ մեր պողոտաներն ու հրապարակները, ելեքորական լոյսը որ նոր գիւտ մըն է և կը սկսի Պոլսոյ մէջ ալ երեւալ, բուսական ձէթը որ տունկերէ կը հանուի, և ճրագը որ ճարպէն կը շինուի : Իսկ մեղրամոմը որ մեղուին ճարտարգործութիւնն է, հիմայ կը գործածուի գրեթէ միայն Հայոց, Յունաց և Հատինաց եկեղեցիներուն մէջ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

68. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել այն յատուկ անուններ որոնք բացառիկ հոլովումներ ունին եզակիի կամ յոքնակիի մէջ :

69. Բերանացի սխտմել այս հատուածը :

70. Մէյ մէկ խօսք շինել հետևեալ բառերով .

Քարիւղ, Ամերիկա, աղբիւր, բնակարան, կազ, պողոտայ, հրապարակ, գիւտ, ձէթ, տունկ, ճրագ, ճարպ, մեղու, Ռուսիա

ՕՐՒՆԱԿ. — Քարիւղի մասնաւոր հնոցներ կան, որոնց վրայ կերպուր կ'եկուի :

71. Գտնել հետևեալ բառերուն եզակի ուղղականները .

Ձինացիք, Սկովտիացիք, Կարմելնաց, Գալիֆորնիոյ, Ճարոնցոց, Անդրալեանականաց, Եսրիմացիք

ԺԶ. ԴԱՍ. — ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՒՈՎՈՒՄԸ

122. Յատուկ անունները ընդհանուր կանոնին համեմատ կը հոլովուին : Յատուկ անունները ընդհանրապէս եզակի կը գործածուին, սակայն կրնան յոքնակի ալ գործածուիլ, ինչպէս . Պուրպուռները սիրեցին Ֆրանսայի :

123. Յատուկ անուններու հոլովման բացառութիւններ են եզակիի մէջ հետևեալները .

1. — և է — վերջացող յատուկ անունները, կ'առնեն հոլովման մէջ, ինչպէս . Ֆրանսա, Ֆրանսայի . Աննա, Աննայի . Եւոսֆախ, Եւոսֆախի :

2. Իս վերջացող աշխարհագրական անունները կ'ըլլան իոյ . իայի, իայոյ, ինչպէս . Անգլիա, Անգլիոյ, Անգլիայի, Անգլիայոյ . Սպանիա, Սպանիոյ, Սպանիայի, Սպանիայոյ :

3. Նոյնպէս օ վերջացող անունները կ'ըլլան ոյի, ոյի, ոյոյ, ինչպէս . Շիֆալօ, Շիֆալոյի, Շիֆալոյի, Շիֆալոյոյ . Բոնիօ, Բոնիօի, Բոնիոյի, Բոնիոյոյ :

4. Վերջին վանկին մէջ —, է, — պարունակող յատուկ անուններ, միշտ անփոփոխ կը մնան հոլովման մէջ, ինչպէս . Եփրատ, Եփրատի . Պերլին, Պերլինի . Վարդուկ, Վարդուկի : Բացառիկ է Չասէկ, Չասկի :

5. Անկանոն հոլովումներ ունին Ասուած, Ասուծոյ, Ասուծմէ, Ասուծմով . Չին, Չինու . Հայ, Հայու . Պոչիս, Պոչոյ . Ասուածածին, Ասուածածնայ . Խրուս, Խրուսի :

124. Յատուկ անուններու հոլովման բացառութիւններն են յոքնակիի մէջ հետևեալները .

Եանկ, ցիֆ, կանկ վերջաւորած յատուկ անունները յոքնակի սեռակաւի մէջ կ'ըլլան եանկ, ցնոց, կանկ . ինչպէս . Օստանեանկ, Օստանեանկ . Կարնեցիֆ, Կարնեցոց . Ղեսականկ, Ղեսականկ : Բացառիկ կերպով կրնան հոլովուիլ նաև Հայ, Յոյն, Հերթն, Հրեայ և ուրիշ ազգերու անուններ, ինչպէս . Հայք, Հայոց . Յոյնք, Յունաց . Հերթնք, Հերթնաց . Հրեայք, Հրեից :

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Յովսէփ	Յովսէփներ
Ս. Տ.	Յովսէփի	Յովսէփներու
Բ.	Յովսէփէ	Յովսէփներէ
Գ.	Յովսէփով	Յովսէփներով

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Շուշան	Շուշաններ
Ս. Տ.	Շուշանի	Շուշաններու
Բ.	Շուշանէ	Շուշաններէ
Գ.	Շուշանով	Շուշաններով

ՌԱՅԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ա.

— և է— վերջացող անուններ

Ո. Հ.	Ֆրանսա	Եւտոքսիա
Ս. Տ.	Ֆրանսայի	Եւտոքսիայի
Բ.	Ֆրանսայէ	Եւտոքսիայէ
Գ.	Ֆրանսայով	Եւտոքսիայով

Բ.

Գ.

է— վերջացող երկրի անուններ

օ վերջացող անուններ

Ո. Հ.	Սպանիա	Շիքակօ
Ս. Տ.	Սպանիոյ	Շիքակոյի
Բ.	Սպանիայէ	Շիքակոյէ
Գ.	Սպանիայով	Շիքակոյով

Դ.

Վերջին վանկի է տառին յապաւումը

Ո. Հ.	Չասիկ
Ս. Տ.	Չասիկի
Բ.	Չասիկէ
Գ.	Չասիկով

Ե.

Անկանոն հոլովումներ եզակիի մէջ

Ո. Հ.	Աստուած	Հայ	Խթում	Պոլիս	Չին
Ս. Տ.	Աստուծոյ	Հայու	Խթումի	Պոլսոյ	Չինու
Բ.	Աստուծմէ	Հայէ	Խթումէ	Պոլսէ	Չինէ
Գ.	Աստուծմով	Հայով	Խթումով	Պոլսով	Չինով

Զ.

Է.

Ը.

էնէ+ վերջացող յոք- նակի անուններ

չէ+ վերջացող յոք. անուններ

էնէ+ վերջացող յոք. անուններ

Ո.	Օսմանեանի	Պոլսեյի	Հռոմէականի
Հ.	Օսմանեանների	Պոլսեյիների	Հռոմէականների
Ս. Տ.	Օսմանեանց	Պոլսեցւոց	Հռոմէականաց
Բ.	Օսմանեանների	Պոլսեցիների	Հռոմէականների
Գ.	Օսմանեաններով	Պոլսեցիներով	Հռոմէականներով

Թ.

Անկանոն յոքնակի հոլովումներ

Ո.	Հայք	Հրեայք
Հ.	Հայեր	Հրեաներ
Ս. Տ.	Հայոց	Հրէից
Բ.	Հայերէ	Հրեաներէ
Գ.	Հայերով	Հրեաներով

Ո.	Հնդիկք	Պարսիկք
Հ.	Հնդիկներ	Պարսիկներ
Ս. Տ.	Հնդկաց	Պարսկաց
Բ.	Հնդիկների	Պարսիկների
Գ.	Հնդիկներով	Պարսիկներով

ԺԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏԱՍԵԱՆ

Ժամանակաւ, երբ տակաւին հնարուած չէր շողեկառքը և ամէն մարդ կառքով կը ճամբորդէր, Անգլիոյ Թագաւորներէն մէկը, Գէորգ Ա., գիւղի մը պանդոկը իջաւ, կառքին ձիերը փոխել տալու համար, և անօթի ըլլալով՝ երկու հաւկիթ բերել տուաւ: Մեկնելու պահուն՝ իր պայիկը եկաւ դանդատեցաւ թէ պանդոկագետը հարիւր ֆիօրին կը պահանջէր հաւկիթներուն փոխարէն: Ինքնակալը կանչել տուաւ զայն և հարցուց թէ արդեօք հաւկիթները շատ հազուադիւր էին այդ գիւղին մէջ որ այդպէս սուղ կը ծախէր: «Ո՛չ, տէր արքայ, պատասխանեց սրամիտ գիւղացին, նոյն իսկ շատ առաս են, բայց Թագաւորները հազուադիւր են, և երբ բաղդը Ձեր Վեհափառութեան պէս մեծ ինքնակալ մը կը զրկէ մեզի, կը ջանանք օգուտ քաղել:» Թագաւորը ժպտեցաւ և հարիւր ֆիօրինը համրել տուաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 72. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ մէջի անուններուն թիւը:
- 73. Ցոյց տալ այդ անուններուն հոլովները:
- 74. Պատմել ընթացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:
- 75. Հետեւեալ բառերով մէյ մեկ խօսք շինել
Շոգեկառք, ճամբորդ, պանդոկ, հաւկիթ, պայիկ, սրամիտ, հազուադիւր, ինքնակալ, ֆիօրին, առատ:
ՕՐԻՆԱԿ. — Շոգեկառքով ճամբորդութիւնը յոգնեցուցիչ է:
- 76. Լուծել այս հատուածին առաջին տասը անունները:
ՕՐԻՆԱԿ. — Կառքին | հասարակ անուն եզակի սեռական
ձիերը | հասարակ անուն յոթնակի հայցական

77. Հետեւեալ խօսքերուն մէջի շեղագիր անուններուն թիւը փոխել:
Թռչունը պուրակին մէջ կը զեղզեղէ: — Սարկաւազը խորանը կը ինկարկէ: — Բանաստեղծները տաղեր կը յօրինեն: — Ատենախօսները ղեմերուն վրայէն կը ճառեն: — Վարազը և արքը գայլին չափ անգութ են: — Այն հիւանդութիւնները, որոնք ուրիշին կը փոխանցուին, տարափոխիկ կը կոչուին: — Ան որ գալիք վտանգը կը տեսնէ, նախատես մարդ մըն է: — Փոսուականները գիշերը կը փայլին խոտին մէջ:

78. Գտնել վեց ծաղիկի և վեց միջատի անուն, և գրել անոնց յոթնակին: Գտնել վեց ձուկի և վեց բաբունի անուն, և գրել անոնց եզակի սեռականը: Գտնել վեց քաղաքի անուն, և գրել անոնց եզակի բացառականը:

ԺԷ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆԵՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

125. Անունին լուծումը. — Անուն մը լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ .

1. Տեսակը. հասարակ կամ յասուկ անուն:
2. Թիւը. եզակի կամ յոթնակի:
3. Հոլովը. ուղղական, հայցական, սեռական, տրական, բացառական կամ գործիական:

126. Կրճատումներ. — Լուծման մէջ սովորութիւն է բառերը կրճատելով գրել:

Յասուկ անուն գրելու տեղ՝ գրելու է յս. ան. հասարակ անուն՝ հս. ան. եզակի՝ եզ. յոթնակի՝ յթ.:
Ուղղական՝ ուղ. հայցական՝ հց. սեռական՝ սեռ. տրական՝ տր. բացառական՝ բց. գործիական՝ գրծ.:

Հնդկաստանի մէջ տեսակ մը շիկահաւ կայ, տարօրինակ կերպով հետաքրքրական փոքրիկ թռչուն մը, որուն արհեստը դերձակութիւն է: Ծառերուն տերեւները կը ժողվէ, իրարու կը կարէ և պատեան մը կը շինէ իր ձագուկներուն բոյնը մէջը պահելու համար: Պատեանին ներսի կողմը ստեւներով, փետուրներով, սարգի ոտայններով կը ծածկէ, որպէս զի կակուղ ըլլայ: Իր ասեղն է իր սուր կտուցը, և դերձանը՝ բուսական փափուկ թել մը, զոր խոտի շիւղերուն մէջէն կ'ընտրէ կամ զոր կը մանէ շրջակայ մացառներուն բամպակի ծուէնները ժողվելով ու գզելով: Այս թռչունը հազիւ երեք մատ երկայնութիւն ունի: Էգը թուխ է: Արուին փետուրները դոյնդգոյն են:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 79. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ յասկացուցիչները:
- 80. Զատեղ այս հատուածին մէջի բոլոր յասկացեալները, և մէյ մէկ խօսք շինել անոնցմով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Արուեստը հարստութիւն մը կ'արժէ:
- 81. Մէյ մէկ պատշաճ յասկացուցիչ դնել հետևեալ յասկացեալներուն քով.

... խրատը. — ... հրացանը. — ... լեզուն. — ... բրիչը. — որսորդութիւնը. — ... աշքը. — ... ապուրը. — ... ստեղնաշարը. — ... երգեհոնը. — ... ջերմանոցը. — ... կանթերը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծերունիին խրատը:
- 82. Մէյ մէկ խօսք շինել հետևեալ անուններով.

Որմնադրին ձեփակը, աշխատանոցին լոյսը, նորդիկին մկրատը, գրքին պատկերները, ծառային ամսականները, դեղձանիկին դայլայլիկը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Որմնադրին ձեփակը ցելսին մէջ ինկաւ:
- 83. Մէյ մէկ յարմար յասկացեալ դնել հետևեալ յասկացուցիչներուն քով.

Լուսին. . . — ձիւնին . . . — ջուծակին . . . — հայրին . . . — մատներուն . . . — դաշնակին . . . — սեղանին . . . — դեղձին . . . — եղելիններուն . . . — ամպերուն . . . — փոթորիկին . . . :

- 127. Անունը՝ յասկացուցիչ. — Յասկացուցիչը բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնէ, եւ կ'ըլլայ միշտ սեռական, թէ՛ եզակիի և թէ՛ յոքնակիի մէջ, ինչպէս. դպրոցին աշակերտը. տուներուն սանիֆները. դրանը բանաչին:
- 128. Անունը՝ յասկացեալ. — Յասկացեալը յատկացուցիչին վերաբերող անունն է, ինչպէս. դպրոցին աւակերտները. տանը տանիքը. դռներուն բանալիները:
- 129. Յասկացեալը կրնայ ըլլալ ուղղական, հայցական, սեռական, տրական, բացասական, գործիական, ինչպէս. դպրոցին աւակերտը, դպրոցին աւակերտին, դպրոցին աւակերտէն, դպրոցին աւակերտով:
- 130. Յասկացուցիչը կը պատասխանէ որո՞ւն հարցման, ինչպէս. որո՞ւն աշակերտը. — դպրոցին:
- 131. Յասկացուցիչը յասկացեալէն առաջ կը դրուի ընդհանրապէս, բայց երբեմն կրնայ նաև ետքը դրուիլ:

Հարուստ և տգեղ կոմսուհի մը կապիկ մը ունէր, որ թաւիչէ ոսկեճամուկ զգեստներով հագուած՝ տանը մէջ կը պոտէր: Օր մը ագարակի մը ծառան իր տէրոջ կողմէն կողով մը լեցուն պոտուղ բերաւ կոմսուհին: Երբ սանդուխէն վեր կ'ելլէր, կապիկին հանդիպեցաւ, ու մարդ կարծելով՝ բարեւեց զայն: Կապիկը, գուշակելով որ ուտելիք մը կար, տղան կեցուց, և կողովին տերեւները բանալով՝ մէջը գտնուած թուղերը մէկիկ մէկիկ կերաւ: Նոյն միջոցին տան տիրուհին վրայ հասաւ: Այն ատեն ծառան ըսաւ. «Տիկին, տէրս ձեզի կը զրկէ այս կողովը, որուն մէջ սերկեւիչներ կան. թուղեր ալ կային, բայց ձեր որդին կերաւ զանոնք:»

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

84. Օրինակել այս հասուածը, նշանակել մեկ գծով անունները և երկու գծով բայերը:

85. Պատմել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:

86. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերը իբրև ենթակայ գործածելով.

Կոմսուհի, կապիկ, թաւիչ, զգեստ, ագարակ, ծառայ, սանդուխ, տերև, կողով, սերկեւիչ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կապիկը տգեղ և չար կենդանի մըն է:

87. Օրինակել հետեւեալ ցուցակը և ստորագծել ենթակաները.

ԵՁ

ՅՈՒՔ.

Կոմսուհին կապիկ մը ունէր. ագարակին ծառան կողով մը բերաւ. տան տիրուհին վրայ հասաւ. ծառան զայն մարդ կարծեց. ձեր որդին կերաւ զանոնք:

Կոմսուհիները կապիկներ ունէին. ագարակին ծառաները կողովներ բերին. տան տիրուհիները վրայ հասան. ծառաները զանոնք մարդ կարծեցին. ձեր որդիները կերան զանոնք:

88. Մէյ մեկ ենթակայ դնել հետեւեալ բայերուն քով.

- . . . թափեցան. . . կը մանէ:
- . . . կը զժաղրեն: . . . կը կարդայ:
- . . . կ'երթայ: . . . կը ծափահարեն:
- . . . կու լայ: . . . կը մնդան:

89. Մէյ մեկ յատկացուցիչ աւելցնել հետեւեալ ենթականերուն քով.

- . . . ընտանիքը բարեկիրթ է: . . . կոծակը փրթաւ:
- . . . տղաքը հիւանդ են: . . . սիւները կործանեցան:
- . . . աղջիկը զուրս գնաց: . . . ծանաքը թափեցաւ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մարգարին ընտանիքը բարեկիրթ է:

90. Յօրնակիի դարձնել հետեւեալ խօսքերը.

Տատրակը կը մնչէ. — Կայծը հրդեհ կը պատճառէ. — Վտակը գետին մէջ կը թափի. — Խենդը զիւրահաւան կ'ըլլայ. — Մարգարիտը խոզին առչեւ յարգ չունի. — Թռչունը կամաց կամաց բոյն կը շինէ. — Կոտրէ կորիզը որ միջուկը ուտես:

132. Բայ. — Բայը բան մը ընել կամ ըրտը կը ցուցնէ:

133. Անունը՝ իբրև ենթակայ. — Ենթակայ անունը ցոյց կու տայ այն անձը, այն անասունը, այն յոր, որ գործողութիւնը կը կատարէ կամ իր վրայ, ինչպէս՝ ֆնացայ (յեզոբ), և կամ ուրիշ առարկայի մը վրայ, ինչպէս՝ ձեծեցի (ներգործակալ):

134. Երբ ենթական յոֆնակի անուն մըն է, բայը յոֆնակի կը դրուի:

135. Առանց բայի խօսք չ'ըլլար:

Ի. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿՐԱԿԸ

Կրակը մեր կերակուրները եփելու կը ծառայէ : Կրակով կը տաքնանք ձմեռը , երբ արեւուն ջերմութիւնը չի բաւեր : Կրակէն լոյս կ'առնենք գիշերը : Տաքնալու համար կը գործածենք փայտ և փայտի ածուխ : Կը գործածենք նաև հանքածուխ : Հանքածուխը կազմուած է հին անտառներու փայտէն , որոնք ժամանակաւ գետնին տակը թաղուած և հոն փտտած են : Քանի մը աղքատ երկիրներու մէջ տուրփ ալ կը գործածեն , որ սեւ փտահող մըն է , և կը կազմուի հողի հետ խառնուած փտտած մամուռէ և արմատներէ , տեսակ մը հանքածուխ որ նոր պիտի շինուի : Ասիոյ զանազան կողմերը աղքատ գիւղացիք կը վառեն նաև կենդանիներու աթար ու երբեմն ալ չոր ոսկորներ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 91. Օրինակել այս հատուածը, ցոյց տալ բայերը և անունները :
- 92. Պատմել այս հատուածը բերանացի :
- 93. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերը երբ խնդիր գործածելով .
Կրակ, կերակուր, արեւ, ձմեռ, ջերմութիւն, լոյս, գիշեր, փայտ, հանքածուխ, անտառ, մամուռ, արմատ, Ասիա, գիւղացի, ոսկոր, կողմ, կենդանի :

ՕՐԻՆԱԿ. — Կրակով կ'եփենք մեր կերակուրները :

94. Ցոյց տալ թէ հետեւեալ նախադասութեանց մէջ որոնք են ենթակաները, որոնք են խնդիրները .

Քոյրս մատնոցով չի կարեր : — Մարգրիտ տասնոց մը տուաւ աղքատին : — Հայրս ուշ կը դառնայ շուկայէն : — Վարդուհին աւելը լուաց : — Կոյրերը լոյս չեն տեսներ : — Աղքատը սրինգ կը նուագէր : — Տղան պարտէզ պիտի երթայ : — Ճրագը աշտանակէն ինկաւ : — Կատուն մուկին հանդիպեցաւ : — Շունը սակառը կը տանէր : — Չեռքերս շղթայով կապուած էին : — Ոտքերս ցուրտէն սառեր էին : — Զիւնէն լեռները ճերմկեցան :

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ. — Քոյրս (ենթակայ) մատնոցով (խնդիր) չի կարեր :
Զիւնէն (խնդիր) լեռները (ենթակայ) ճերմկեցան :

Ի. ԴԱՍ. — ԵՆԴԵՐ

136. Անունը՝ խնդիր. — Խնդիրը ցոյց կու տայ այն առարկան որուն վրայ գործողութիւն կը կատարուի , ինչպէս . Կը սիրեմ դպրոցը : — Ամէն օր դպրոց կ'երթամ : — Փայտաբ տուած եմ դպրոցին : — Չեմ ուզեր հեռանալ դպրոցէն : — Դպրոցով մարդ պիտի ըլլամ :

137. Խնդիրը բային յայտնած իմաստը կը լրացնէ , ինչպէս . Ի՞նչ բանը կը սիրեմ . — դպրոցը : — Ամէն օր ո՞ւր կ'երթամ . — դպրոց : — Ի՞նչ բանի փայտաբ տուած եմ . — դպրոցին : — Ընդհանր չեմ ուզեր հեռանալ . — դպրոցէն : — Ինչո՞վ մարդ պիտի ըլլամ . — դպրոցով :

138. Բայերը կրնան նաև խնդիր չունենալ , ինչպէս . պիտի ֆնանամ , շատ ֆայցի , ուշ հասայ , կը մտնի :

ԻԱ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԽԱՂԱԼԻԿՆԵՐԸ

Խաղալիկները ժամանակակից գիւտ մը չեն : Հազարաւոր տարիներ առաջ , հին ազգերն ալ տեսակ տեսակ խաղալիկներ հնարած էին , որոնք նոյն ժամանակի տղոց ուրախութիւն և զուարճութիւն կը հայթայթէին : Յոյները , Հռոմայեցիք ու Եգիպտացիք ալ կը ճանչնային այն պուպրիկները , որոնք կը շարժին , և փայտէ կոկորդիլոսներ կը քանդակէին : Սակայն ամէն դար իր մասնաւոր գորշմը ձգած է զուարճութեան գործիքներուն վրայ : Այսօր գիտական խաղալիկները շատ կը փնտռուին : Տղոց համար վայրաշարժներ, հանրակառքեր և ելեքտրական մեքենաներ կը յօրինեն հիմայ , որպէս զի այդ մանրանկար առարկաներուն վրայ պատրաստուի իրենց միտքը՝ օր մը անոնց մեծերը ըմբռնելու :

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

- 95. Օրինակել այս հատուածը և ցոյց տալ անուշները և բայերը :
- 96. Զատել անուններուն մեջէն սեռի խնդիրները և ենթակաները :
- 97. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով .

Խաղալիկ, տարի, ազգ, ժամանակ, ուրախութիւն, զուարճութիւն, Յոյներ, պուպրիկ, կոկորդիլոս, դար, վայրաշարժ, հանրակառք, մեքենայ :

ՕՐԵՆԱԿ. — Խաղալիկ մը գնեցի Ատրինէին համար :

- 98. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մեջէն ենթական, բայը և սեռի խնդիրը :

Ձին կառքը կը բաշէ : — Թիթեանիկը կը սիրէ ծաղիկները : — Առուակը կը ջրէ պարտէզը : — Նաւավարը կը վարէ նաւը : — Եզը կոտոշներ ունի : — Նկարիչը վրձին կը գործածէ : — Փորագրիչը զրոցը կտորեց : — Պարտիզպանը մարկեղը ձեռք առաւ : — Տըրուկը արիւն կը ծծէ :

ՕՐԵՆԱԿ. — Ձիւն (ենթ.) կառքը (սեռի խնդ.) կը բաշէ (բայ) :

- 99. Մէյ մէկ խօսք շինել յետագայ օրինակին համեմատ, հետեւեալ բառերը գործածելով .

Ենթականեր. — Կաղնի, հաճարի, հոյնի, մամլսի, սնի, մորենի, արքայամորի, որժ :

Սեռի խնդիրներ. — Հոյն, արքայամոր, խաղող, սին, մամուխ, հաճար, մոր, խոզկաղին :

ՕՐԵՆԱԿ. — Կաղնին խոզկաղին կու տայ :

- 100. Հետեւեալ ենթակաները յարմարցնել վարի խօսքերուն .

Հոյս, ջրվէժ, հիւսիսակ, շրգի, աղբիւր, անձրեւ, գետ, վտակ, առուակ :

. . . ամպերէն կը տեղայ : — . . . արեւէն կուգայ : — . . . ժայռերէն կը գահավիժի : — . . . հողէն կը բղխի : — . . . հիւսիսէն կը փչէ : — . . . ծովէն կը բարձրանայ : — . . . վտակին մէջ կը հոսի : — . . . դէպի գետը կը բալէ : — . . . իր ջուրերը ծովը կը տանի :

ԻԱ. ԴԱՍ. — ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

139. Սեռի խնդիրը միշտ հայցական հոլով կ'ըլլայ և միշտ ներգործական բայերու հետ կը գործածուի . ինչպէս . Դպրոցը կը սիրեմ : — Խնձորը կը սկիւն : — Վարդը կը հոտորսաւ : — Հաց կ'ուտեմ :

Մեծ գիտուն մը՝ իր բարեկամներէն մէկուն այցելութեան գացեր էր. տուն դարձած ատենը նշմարեց որ ծխատուփը քովը չէ : Ոսկի գեղոր մըն էր, զոր մեծ խնամքով կը պահէր : Կարծեց թէ իր բարեկամին տունը ձգած է զայն, ու հետեւեալ տոմակը գրեց անոր . «Միրելի բարեկամ, կարծեմ թէ ծխատուփս ձեր տունը մոռցած եմ, հաճեցէք գտնել զայն և գրաբերիս հետ զրկել ինծի : » Բայց պահարանը գոցելու պահուն, քրպանին մէջ ծանր բան մը զգաց, փնտռեց . «Վա՛յ, հոս է եղեր, աղաղակեց . է՛յ, աւելի աղէկ, » և նամակը բանալով հետեւեալ յետ-գրութեանը աւելցուց . «Փնտռելու նեղութիւնը մի՛ կրէք, ծխատուփս գտայ : » Յետոյ նամակը նորէն փակեց ու իր բարեկամին զրկեց զայն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 101. Օրինակել այս հատուածը, գտնել անունները և բայերը :
- 102. Անուններուն մեջէն գտնել բնութեան խնդիրները :
- 103. Պատմել քերականացի այս պատմութիւնը, յետոյ գրել զայն :
- 104. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ .

Ենթականեր. — Եզ, ձի, խոզ, վարազ, փիղ, ճագար, խեցգետին, կրիայ, խղունչ, իշամեղու, առիւծ, արաղաղ .
Սեռի խնդիրներ. — Խայծոց, ժանիք, պատիճ, եղջիւր, ճիրան, բբուկ, կնճիթ, կնդակ, բողկուկ, հերձատամ, խեփոր, հերձածանիք :

ՕՐԻՆԱԿ. — Խեցգետինը հերձածանիքներ ունի :

- 105. Յոքնակի խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ .

Ենթականեր. — Քարհատ, դուր, զրոց, բրիչ, մուրճ, մորակ, ծեփակ, Թիակ, խարտոց, տապակ, գրիչ :

Բնութեան խնդիրներ. — Դարբին, հողագործ, հանքագործ, նաւավար, բանդակագործ, փայտահատ, սայլասպան, գրագէտ, ատղձագործ, որմնադիր, կոպղարար :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մուրճերը դարբիններուն զործիքներն են :

- 106. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ .

Ենթականեր. — Մուկ, գայլ, եզ, սկիւռ, տղուկ, շիկահաւ :

Բայեր. — Կը կլլէ, կը կրծէ, կը զիշատէ, կը ծծէ, կը ճարակի, կը ծամէ :

Սեռի խնդիրներ. — Արմատ, ոչխար, խոտ, կաղին, արիւն, ճանճ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մուկը կը կրծէ արմատները :

- 107. Շինել վեց խօսք, որոնց խնդիրները ըլլան հայ հեղինակներու անուններ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Եզնիկը կարդացած էք :

- 108. Շինել վեց խօսք, որոնց ներակաները ըլլան օտար գիտուններու անուններ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Կոպերնիկոս գտաւ մոլորակային դրոժիւնը :

140. Բնութեան խնդիր. — Բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ հայցական, տրական, բացառական, գործիական, ինչպէս .

Հայցական . դպրոց կ'երթաւ :

Տրական . դպրոցին փոխիւք տուած եւ :

Բացառական . դպրոցէն չեւ հեռանաւ :

Գործիական . դպրոցով մարդ պիտի ըլլաւ :

ԻԳ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԹԷ ԻՆՉՊԵՍ ԱՆՉՐԵՆԻ ԿՈՒ ԳԱՅ

Օղին մէջ շատ մը շոգի կայ : Արեւը և երկիրը իրենց ջերմութեամբ կը շոգիացնեն ծովերուն և գետերուն և լիճերուն ջուրերը : Այդ շոգին օղին մէջ կը պաղի և պղտիկ կաթիլներու կը վերածուի , որոնք իրարու միանալով՝ օղին բարձրերը կ'ելլեն և ամպերը կը կազմեն . ու ինչպէս ծուխը օղին մէջ կը սաւառնի , նոյնպէս ամպն ալ հոն կը լողայ : Երկրէն վեր ելլող այդ շոգիները երբ շատ ծանրանան ա՛լ չեն կրնար օղին մէջ կենալ , և անձրեւի ձեւով կաթիլ կաթիլ վար կ'իջնան :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

109. Օրինակել այս հատուածը, ցոյց տալ ենթակայները և խնդիրները :

110 Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով .

Շոգի, ջերմութիւն, լիճ, գետ, կաթիլ, ամպ, ծուխ :

ՕՐԻՆՑԱԿ. — Շոգին տարածենէ առաջ կու գայ :

111. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ .

Ենթականեր. — Արեւ, լուսին, եզ, ձի, կով, այծ, հայր, մայր, վտակ, առուակ, խայտիտ, շիկահաւ, սոխակ :

Բայեր. — Երգել, սիրել, ջրել, լուսաւորել, տալ, վարել :

Սեռի խնդիրներ. — Արօր, երգ, տղաք, երկիր, մարգագետին, կաթ :

ՕՐԻՆՑԱԿ. — Արեւն ու լուսինը երկիրը կը լուսաւորեն :

112. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ .

Ենթականեր. — Ասեղ, գնդասեղ օգիրք, յրագիր, եզ, կով, ձի, զամբիկ, ոչխար, գառնուկ, կաթսայ, սան, թուժակ, անձեղ, հիւանդ, վիրաւոր, զինուոր, սպայ :

Բնութեան խնդիրներ. — Գրադարան, զօրանոց, ասեղնոց, զոմ, մուր, ախոռ, վանդակ, խոհանոց, հիւանդանոց :

ՕՐԻՆՑԱԿ. — Ասեղն ու գնդասեղները ասեղնոցին մէջ են :

113. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով .

Ենթականեր. — Շուն, կատու, արև, անձրև, փայտահատ, բեռի, Յասկացուցիչներ. — Երէկուան, եղբօրս, անտառին, Գէորգին, առտուան, դրացիին :

Բայեր. — Կը տարցնէ, կը պահպանէ, կը սիրէ, կը կտրէ, կ'ուտէ, կը ջրէ :

Սեռի խնդիրներ. — Այծեր, ոչխարներ, մուկեր, ճանճեր, մարդիկ, կենդանիներ, դաշտեր, մարզեր, կաղնիներ, եղևիւններ, եղբորդիներ, քեռորդիներ :

ՕՐԻՆՑԱԿ. — Դրացիին շունը այծերն ու ոչխարները կը պահպանէ :

114. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ յատուկ անուններով .

Ենթականեր. — Գերմանացիք, Մշեցիք, Բերացիք, Էրզրուցիք, Գովկասցիք :

ՕՐԻՆՑԱԿ. — Գերմանացիք Գերմանիոյ բնակիչներն են :

ԻԳ. ԴԱՍ. — ԵՆԹԱԿԱՅԻՆ ԵՒ ԲԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

141. Այն բայերը որ մէկէ աւելի եզակի են թակայ ունին , յօքնակի կը դրուին , ինչպէս . փոքրս եւ եղբայրս եկան :

Ապակիէ կը շինուին սրուակներ, հայլիներ, գաւաթներ, պատուհաններ: Սրուակները ապակիէ կը շինեն, որովհետեւ մաքուր նիւթ մըն է որ իր պարունակած հեղուկներուն համ կամ հոտ չի տար բնաւ: Պատուհանները ապակիէ կը շինեն, որովհետեւ թափանցիկ նիւթ մըն է, ուրկէ կ'անցնին լոյսը և ջերմութիւնը, և որ կը պահպանէ զմեզ ցուրտէն ու անձրեւէն: Հայլին կը դարձնէ մեղի մեր դէմքը, և անոր մէջ նայելով կրնանք մեր արդուզարդը ընել ու հասկնալ թէ պէտք եղածին չափ մաքուր ենք: Սեղանի մը վրայ դրուած խոշոր հայլի մը սենեակը աւելի զուարթ և աւելի ընդարձակ ցոյց կու տայ: Ապակին կը գործածուի նաև ժամացոյցներու, պատկերներու վրայ, կը գործածուի ակնոցներու, դիտակներու համար, սրոնք կը մեծցնեն և կը մօտեցնեն ամէնէն փոքր և ամէնէն հեռաւոր առարկաները:

Հ Ր Ա Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 115. Օրինակել այս հատուածը, և գտնել անուններն ու բայերը:
- 116. Բերանացի կրկնել այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:
- 117. Ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը վարի բարդ ենթականերով-

. . . ժամացոյց կը շինէ:	. . . ձողեր կը շինէ:
. . . անկողիններ կը շինէ:	. . . կերակուր կ'եփէ:
. . . կառքը կը վարէ:	. . . կօշիկ կը շինէ:
. . . թուղթ կը ծախէ:	. . . կղպանք կը շինէ:
. . . գիրք կը ծախէ:	. . . խմորեղէններ կը շինէ:

ենթականեր. — Տապատակագործ, կառուպան, Թղթավաճառ, կողպարար, երկամագործ, գրածախ, խոհարար, ծաղարար, կօշակար, ժամագործ:

118. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բարդ բառերով.
Տանտիկին, արդուզարդ, սեղանատուն, կարմրալանջ, որդեգիր, ծաղկեփունջ, խմբերգ, Թատերաբեմ, վայրագաւիթ, գրադարան, պայմանաժամ, ձկնկիթ, հաւկիթ, դերասան, առուտուր:

ՕՐԻՆԱԿ. — Տանտիկին մը պարտական է հսկել իր տանը վրայ:

112. Սովորաբար բարդութիւնը երկու բառով կ'ըլլայ:

113. Երեք բառով բարդութիւնները խորթ և քիչ գործածական են:

114. Բարդութիւնը երեք ձևով կ'ըլլայ
1. Երկու բառ առանց յօդակապի միացած, ինչպէս. ցր-հոր, կրծ-կաղ, ծով-եզր, ձար-խոտ, գետ-ափ:
 2. Երկու բառ — յօդակապով միացած, ինչպէս. նար-ա-տէր, դպր-ա-տուն:
 3. Երկու բառ — շաղկապով միացած, ինչպէս. ան-ու-դող, կեր-ու-խում, արդ-ու-զարդ:

115. Երբ բարդ անունի մը առաջին բառը բազմավանկ է և է գրով կ'աւարտի, և երկրորդ բառը բաղաձայնով կը սկսի, ընդհանրապէս բարդութեան մէջ է ն է ի կը փոխուի և — յօդակապը չի դրուիր, ինչպէս. մասնեմաս, շոգեկառք, փոխանակ ըսելու մասնիւմաս, շոգիակառք:

116. Բարդ անունները կը կազմուին գլխաւորաբար.

1. Դոյական գոյականի հետ, ինչպէս. շոգեմառ, դպր-տուն:
2. Դոյական, ետքը բայարմաս, ինչպէս. ձկնորս, բանրոյ:
3. Ածական, ետքը գոյական, ինչպէս. մանր-դուր, նոր-վիպ:

117. Կորուսման և փոփոխման կանոնը կը գործադրուի ընդհանրապէս բարդութեանց մէջ:

ԻԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳՍՐՈՒՆԸ

Երբ գարունը դայ, խնձորենիները, նշենիները, դեղձինները ճերմակ կամ վարդաթոյր ծաղիկներով կը սնգուրուին, այնպէս որ կարծես ամէն ծառ լոյսով օծուն ձիւնի ծռէններով ծածկուած է: Պարտիզպանը իր բրիչն ու բաշը ձեռքէն ձգած է, ու ցնցողը առած կը պտտի սաղարթներուն և ծաղիկներուն մէջ: Պուրակներու երածիշտ հիւրերը կու գան կը մտնեն ստուերոտ ճիւղերուն մէջ, և աւերիչ զեռունները կը վանեն ճիւղերէն: Հմայիչ գեղգեղանքներ կը խառնուին զմայլելի բուրմանց հետ, ոգեւորելու համար մայր բնութիւնը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Կ Ն Ե Ր

119. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ածանցեալ ամականները:

120. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ձիւն, բրիչ, բահ, ցնցող, սաղարթ, պուրակ, երածիշտ, զեռուն, գեղգեղանք, բուրուն:

121. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Սալոր, տանձ, կեռաս, ձիթապտուղ, ծուզ, արմաւ, հաղարջ, շագանակ, արքայամոր:

ՕՐԻՆԱԿ. — Սալորը սալորենիին պտուղն է:

122. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ձկեռի, սրճնի, նարնջնի, կիտրոնի, լեմոնի, ընկուզնի, պանաննի, յունապի, թթենի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ձկեռին՝ զղեարի ծառն է:

123. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Աղցան, հաւ, աղունի, փայտ, մեղու, մրջիւն, աղ, պղպեղ, վարժապետ, ասեղ, յիմար, հիւանդ, լանջար, ծաղիկ, զօրք:

ՕՐԻՆԱԿ. — Աղցանոցին մէջ աղցան կը ղնեն:

124. Խօսքեր շինել հետեւեալ ամանցեալ բառերով.

Պահապան, առաջնորդ, սողուն, հաւաքիչ, դժնապան, զեռուն, հետեւորդ, կառավարիչ, եկեղեցական, սափրիչ, սուլիչ, պահնորդ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Պահելու գործողութիւնը կատարողը պանապան կը կոչուի:

ԻԵ. ԴԱՍ. — ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐ

148. Ածանցեալ գոյականներուն ամենամեծ մասը յետադաս մասնիկներով կը կազմուի կորուսման և փոփոխման կանոնով: Ասոնցմէ գլխաւորներն են.

149. Ենի կամ ի որ ծառի կամ տունկի գաղափար կ'արտայայտէ, ինչպէս. վարդենի, կաղնի:

150. Նոց կամ ոց՝ պարունակողի գաղափար, ինչպէս. հիւրանոց, դպրոց:

151. Պան, որդ, իչ, ուն՝ գործողութիւն մը կատարողի կամ յատկութիւն մը ունեցողի գաղափար, ինչպէս. այգեպան, սայրոզ, սափրիչ, սողուն:

ԻԶ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՓՈԽԱԳԱՐՁ ԳԱՍ

Յակոր անունով պղտիկ սպասաւոր մը իր տէրոջը կողմէն ստէպ որսեր ու պտուղներ նուէր կը տանէր ծեր ագահ հասառուի մը, որ փոքրիկ պարգեւ մը անգամ չէր տար անոր : Օր մը տղան նապաստակ մը տաքաւ ու առանց բարեւելու . «Ա՛ն սա նապաստակը», ըսաւ : — «Ստահակ, գոչեց ծերուկը բարկութեամբ, ատանկ նուէր կը բերեն . կեցի՛ր դաս մը տամ քեզի ու միտքդ պահէ՛» : Տղուն հրամայեց՝ որ իր տեղը նստի, և ինք նապաստակը ձեռքը առնելով՝ քաղաքովարութեամբ կամաց կամաց առաջ եկաւ ու յարգանքով բարեւելով ըսաւ . «Պարո՛ն, այս նապաստակը տէրս զրկեց ձեզի, խնդրելով որ ընդունելու պատիւը ընէք :» Այն ատեն Յակոր աթոռին մէջ երկնալուով . «Շնորհակալ եմ, տղա՛ս,» պատասխանեց, և ձեռքը գրպանը խոթելով յարեց . «Ա՛ն քեզի մէճխտ մը, ու գնա՛ կենացս գաւաթ մը պարպէ :»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 125. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ շարք և ամանցեալ բառերը :
 - 126 Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն :
 - 127. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ ամանցեալ բառերով .
Թռչնարան, խօտուածք, Թփիկ, խոստում, բնիւթիւն, նողկանք, գաւառացի, Ասիա, Յունաստան :
- ՕՐԻՆՆԱԿ. — Մեծ քոչնարանի մը մէջ ուրուր մը տեսայ :
- 128 Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ ամանցեալ բառերով .
Խաղարան, սառնարան, վառարան, խօսարան, դատարան, լաբան, սակարան, ձկնարան, կայարան, Թանգարան :

129. Իկ, ակ կամ ուկ եռագլխան մասեիկներով ամանցեալ ընել հետեւեալ բառերը .

Նաւ, գայլ, սայլ, կայծ, լին, հատ, որդի, հաւ, կատու, ցուպ, Պոչուն, հորթ, ձաղ. մանուկ, դուռ, սայլ, Թաթ, լեռ, Թոռ, լուսին, առու, գետ, ծով, հով, լոյս, շող :

130. Արական ընել հետեւեալ իգական բառերը .

Վարժուհի, գանձապետուհի, բարեկամուհի, տիրուհի, երաժըշտուհի, մանկուհի, պարմանուհի, սանուհի, սպասուհի, դատարարուհի, սարկաւադուհի :

131. Ըսել քե ինչպէս կը կոչուին հետեւեալ երկիրներուն բնակիչները .

Չին, Պուկարիա, Հրէաստան, Աֆղանիստան, Անգլիա, Ֆրանսա, Աւստրիա, Ատրիք, Յունաստան, Հայկչիստան, Հնդկաստան, Ռուսանիա, Պարսկաստան :

ՕՐԻՆՆԱԿ. — Չինացիք շատ ճարտարագէտ են :

ԻԶ. ԴԱՍ. — ԱՅԱՆՑՅԱՆ ԳՈՑԱԿԱՆՆԵՐ

152. Իս, սսան, արան տեղի գաղափար կը յայտնեն, ինչպէս . Իսաչիա, Պարսկաստան, վարժարան :

153. Յի, կյան ծագումի կամ բնակութեան գաղափար, ինչպէս . Ֆրանսացի, ազնուական :

154. Ունի իգականի գաղափար, ինչպէս՝ Սրբուհի :

155. Ուրիւն, ոււ, ուածք, անք գործողութեան կամ վիճակի գաղափար, ինչպէս. բարութիւն, սոսկում, փառամք, աշխատանք :

156. Նուազական կ'ըսուին ակ, իկ, ուկ մասնիկները, որոնք փոքրութեան գաղափար կ'արտայայտեն, ինչպէս . ճնակ, փնջիկ, արջուկ :

ԻԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳԵՏԵԱՌԻՍԾ

Գետնառիւծը զարմանալի կենդանի մըն է : Ամբողջ մորթը փոքրիկ ողորկ ուռեցքներով ծածկուած է, որոնք գլխուն վրայ աւելի կը մեծնան : Իր երկու աչքերը իրարմէ անկախ կը շարժին, այնպէս որ մէկը վեր նայած ատեն, միւսը կրնայ վար նայիլ : Լեզուն կըլը է, ծայրը խոշոր կապ մը ունի, և ամբողջապէս ծեփուած է տեսակ մը կաշուն նիւթով, որուն միջոցաւ կը բռնէ մանրիկ ճճիներ : Ինքը մողէզէ մը աւելի մեծ է ընդհանրապէս, և ծառերու վրայ ապրելէ կ'ախորժի : Այնչափ հեզ է, որ եթէ մատդ բերանը դնես, բնաւ չի խածներ : Տղեղ կենդանի մըն է, բայց լոյսին մէջ առած դիրքերուն համեմատ՝ զանազան թոյրեր կը ստանայ, հետեւաբար որոշ գոյն մը չունի : Գետնառիւծը կրնայ տարի մը անգրիլ առանց բան մը ուտելու :

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

132. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել սեռունները և վակագծի մէջ առնել բայերը :

133. Հետեւեալ բառերէն յարմարները ընտրելով ամբողջացնել վարի խօսքերը :

Յարկ (շէնքի մը ծածկոյթը), հարկ (ինչ որ բացարձակապէս կարելոր է) — դիակ (մեռնողին մարմինը), բիակ (նաւ վարելու գործիք) — քեւ (բազուկ), դեւ (սատանայ) :

Աղբատներ կան որ ... մը չունին : Նաուն մէջ մեռնողին ... ծովը կը նետեն : Աջ ... կտրեց : Ապուշները միայն ... կը վախնան : Ի՞նչ ... կայ այդ միջոցներուն դիմել :

134. Միեւնոյն հրահանգը ընել հետեւեալ բառերով :

Թիւ՛ (եպիսկոպոսական վիճակ), դիւ՛ (հակառակ) — փակ (գոց), քակ (զատիմ) — փոր (մարմինն մէկ մասը), բոր (ախտ) — գող (աւազակ), խող (ծածկոց) :

Քեզի ... իմ ունիմ — ... տաժանելի հիւանդութիւն մըն է : Դէմքը ... ծածկուած էր : Տղարը .. մէջ կը խաղան : Եփրեմ եպիսկոպոսը իր ... չկրցաւ հովուել : Մանկիկը կուլայ երբ ... ցաւի : Մեր տունը ... մտաւ : Դուռներնիդ միշտ ... պանեցէք :

135. Միեւնոյն հրահանգը ընել հետեւեալ բառերով :

Պար (ոտքի խաղ), պար (խումբ) — ան (սն), ան (վախ) — այս (ասիկա), այս (չար ոգի) :

Մեր դպրոցին մէջ երգի և ... դաս չկայ : ... աղջիկը շատ խելացի է : Ամէն կողմ ... ու սարսափ կը տիրէր : Հրեշտակներու ... մը նկարուած էր եկեղեցւոյն ձեղունին վրայ : ... , ինչո՞ւ խաբեցիր զիս, — Քրիստոս հիւանդները կը բուժէր և ... երբ կը հանէր :

ԻԷ. ԴԱՍ. — ՆՄԱՆՍՈՒՅՆ ԲԱՌԵՐ

157. Նմանօճայն բառեր. — Նմանօճայն կ'ըսուին այն բառերը, որոնք տարբեր իմաստ, տարբեր ուղղագրութիւն ունին, բայց միեւնոյն կերպով կը հնչուին, ինչպէս. դալուկ (դեղնուքիւն), քալուկ (զլխու պոյոյ) — հարք (շիսակ), յարք (չոր խոր) :

158. Բազմանիւ իւր բառեր. — Բազմանիւ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք մէկէ աւելի իմաստ ունին, ինչպէս. փող (երաժշտական գործիք, դրամ) . ժամ (վարսուն վայրկեան, եկեղեցի) :

ԻԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՏՈՒՓԸ

Մարգրիտ և իր ամուսինը, էրէն-գիւղի մօտերը, ագարակ մը կը բանեցնէին, ու միշտ վնաս կ'ընէին: Լսելով որ այդ գիւղին մէջ կախարդ մը կար, ելան անոր դային և անյաջողութիւննին հասկցուցին անոր: «Առէ՛ք սա տուփը, ըսաւ ծերունին, ամէն օր ագարակին՝ բոլոր անկիւնները պտտուցէ՛ք: Տարիէ մը նորէն ինձի դարձուցէք զայն:» Ագարակապանները կախարդին պատուէրը գործադրեցին, և մոգական տուփը պտտուցած ատեննին տեսան ծառաներուն բոլոր անկարգութիւններն ու անհոգութիւնները, և դարմանեցին զանոնք: Տարի մը ետքը գործերնին յաջողելով՝ նորէն դային կախարդին խնդրելու համար որ այդ մոգական տուփը քովերնին ձգէ: Գիւղացին ատփը բացաւ, մէջը բան չկար. «Տղա՛քս, ըսաւ, ես կախարդ չեմ, բայց փորձառու մարդ մը: Միշտ անձամբ հսկեցէ՛ք ձեր գործերուն վրայ, և միշտ յաջող պիտի երթան անոնք»:

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

136. Օրինակել այս հատուածը, և անոր մէջ գտնուած հետեւեալ բառերուն տեղ դնել իրենց հոմանիշները.

Ամուսին, վնաս, կախարդ, անյաջողութիւն, հասկցնել, տուփ, պատուէր, գործադրել, ծառայ, անհոգութիւն, մոգական, զիւղացի:

137. Լուծել այս հատուածին անունները:

138. Մէյ մեկ խօսք շինել այդ անուններով:

139. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղալիք նշանակուած անուններուն տեղ դնել իրենց հոմանիշները.

Զանացէք ուղղել ձեր քերութիւնները: — Ահիտնեւորքիւնը շատ դժբախտաբեակց պատճառ կ'ըլլայ: — Տխարները առանց խորհելու կը խօսին: — Ծռչոտքիւնը այնքան ծանր կը բայէ որ աղխտոտքիւնը շուտով կը հասնի անոր: — Աւելի աղէկ է որ մարդ սգես ըլլայ քան թէ անխելի: — Իր հառաչանքները հեռուէն կը լսուէին: — Մեր տանը ձեռքները փլաւ: — Ոճագործները խիղճ չունին:

Հոմանիշներ. — Ապուշ, հեղգութիւն, չբարտրութիւն, անմիտ, հեծկտանք, առաստաղ, եղեռնագործ, ձախողութիւն, անախատեսութիւն, անուս, պակասութիւն:

140. Գրել հետեւեալ բառերուն առջև իրենց ամանցեալներէն մեկը. Սայլ, խաղ, գանձ, չար, ժառանգ, հիւզ, թերթ, խիստ, ցորտ:

141. Գտնել հետեւեալ բառերուն հականիշները. Զերմ, թանձր, առատութիւն, բարեկամ, լեռ, կղզի, իրաւունք, կեղծիք, ամառ, տղայ, յուզմունք, արցունք, լոյս, հիւսիս, թերակղզի:

ԻԸ. ԴԱՍ. — ՀՈՄԱՆԻԵ ԵՒ ՀԱԿԱՆԻԵ ԲԱՌԵՐ

159. Հոմանիւ բառեր. — Հոմանիշ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք նոյն գաղափարը կը ներկայացնեն, թէեւ մեծ մասը կը տարբերին իրարմէ երանգներով, ինչպէս. ցուպ, գաւազան — շող, լոյս — ցօղ, շաղ — մեզ, մատախտղ, մշուշ:

160. Հականիւ բառեր. — Հականիշ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք իրարու հակառակ նշանակութիւն ունին, ինչպէս. քաց, չոր — կիւն, այր — ներս, դուրս — բարիք, չարիք — իրաւ, սուս:

Երկիրը կ'ըսէ, ինչպէս մեր գլխուն վերեւ շողացող աստղերը, որոնք մէյ մէկ արեւ են, և մեզմէ հազարաւոր և միլիոնաւոր մղոններ հեռու ըլլալուն պատճառաւ՝ այնպէս պղտիկ կ'երեւան: Լուսինը երկրին շուրջը կը դառնայ և երկիրը՝ արեւուն շուրջը, ինչպէս բոլոր մոլորակները: Ու այսպէս պիտի դառնան դեռ անհամար տարիներ առանց իրարու դպչելու, որովհետեւ ամէնուն ճամբան դատ է, և ամէնուն շրջանը համընթաց ու գծուած:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

142. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել յօդ ունեցող անունները:

143. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Երկիր, կ'ըս, արև, մղոն, երեւալ, լուսին, մոլորակ, դպչիլ, ճամբայ, շրջան:

144. Յօդ դնել հետեւեալ բառերուն վրայ.

Ծառ, հաշիւ, խոյ, մամոնայ, ակոսայ, հեռու, շոգի, երկու, կոզի, շաղափ, շղճայ, ուրագ, սմբակ, սուտակ, արծիւ, շիւ, ընծայ:

145. Յօդնակի ընել հետեւեալ բառերը, և յօդ դնել անոնց վրայ.

Բոկոտ, հայլի, որսորդ, ուռնի, քեռայր, գնդասեղ, բազկաժող:

146. Յօդով հոլովել հետեւեալ բառերը.

Սիրտ, մերժում, դղում, դար, եկեղեցի, Զատիկ, ձմեռ:

147. Մէյ մէկ յատկացուցիչ դնել հետեւեալ բառերուն առջև, և հոլովել գանոնք.

... կաթիլը — ... բուրումը — ... վարդենին — ... ծովը — ... մայրը — ... իրիկունը — ... գիւղացին:

161. Յօդ. — Յօդ կ'ըսուի այն գիրը կամ մասնիկը որ գոյականէ մը ետքը դրուելով անոր նշանակութիւնը կ'որոշէ, կամ ընդհանուր իմաստը մասնաւորի կը վերածէ, ինչպէս. տուն տեսնել գացի, տունը տեսնել գացի, տուն մը տեսնել գացի:

162. Յօդը երկու տեսակ է. որոշիչ և անորոշ:

163. Որոշիչ յօդ կ'ըսուին ը և ն գիրերը:

164. Ը կը գործածուի բառի մը ծայրը, երբ այդ բառին վերջին գիրը բաղաձայն է, ինչպէս. կառքը, դրամը:

165. Ը կը գործածուի — ձայնաւորով վերջացող բառի մը ծայրը երբ այդ — ը վ հնչուելով բաղաձայն կը նկատուի, ինչպէս անիւր, պատիւր:

166. Ը կը գործածուի յով վերջացող բառի մը վրայ, երբ յն կը հնչուի, ինչպէս. քայր, Հայր, քիչը.

167. Երկու բառը յօդ առնելէ առաջ + բաղաձայնը կ'առնէ, ինչպէս երկուրէ:

168. Անունները յօդով սապէս կը հոլովուին.

ԵՐԱԿԻ

ՅՈՒՅԱԿԻ

Ո. Հ.	Կառքը	Մեղուն	Կառքերը	Մեղուները
Ս. Տ.	Կառքին	Մեղունին	Կառքերուն	Մեղուներուն
Բ.	Կառքէն	Մեղունէն	Կառքերէն	Մեղուներէն
Գ.	Կառքով	Մեղունով	Կառքերով	Մեղուներով

169. Գործիական հոլովը որոշիչ յօդ չ'առնէր:

Փռքրիկ տղեկ մը, զոր փուշն էր խայթեր,
 Իր ցաւն արցունքով հօրը կը պատմէր.
 «Ինչո՞ւ գեղեցիկ արտին մէջ մեր տան
 Բուսեր է արդեօք այս թուփն անսխտան :
 — Որպէս զի փորձով սորվիս դուն, տըղա՛ս,
 Թէ պէտք է չարէն միշտ հեռու կենաս : »

Հ Ր Ո . Հ Ա Ն Փ Ն Ե Ր

- 148. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել որոշիչ յօդերը՝
 - 149. Բերանացի պատմել այս հատուածը, յետոյ արձակ գրել զայն՝
այսինքն այնպէս ինչպէս պիտի պատմէր :
 - 150. Լուծել այս ոտանաւորին մէջի անունները :
 - 151. Անորոշ յօդով հոլովել հետեւեալ բառերը.
Որտորդութիւն, հրացան, վէպ, աղուէս, ճագար :
 - 152. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Փառքը, ապարանք մը, սարդը, ընծերցում մը, վայրենիները, յու-
ղարկաւորութիւն մը, փետուր մը, գերեզմաննոցը, գերիները, մրցումը :
- ՕՐԻՆՍԱԿ.** — Մարդու մը ճշմարիտ փառքը իր արժանիքն է :
- 153. Յարմար անորոշ յօդեր դնել հետեւեալ բառերուն քով.
Տիգրան բարեսիրտ տղայ ... է : — Բարիզ մեծ ոտան ... է : —
Դուք ալ մեծ աշխատող ... էիք : — Ան բարեկամ ... էր ինծի համար : —
Հոգ ... ալ աւելցաւ մեր վրայ : — Գրող ... ալ կորսնցուցինք : — Լեզու ...
ալ սորվեցայ :
 - 154. Հոլովել հետեւեալները.
Հռոմայեցոց իշխանութիւնը — եղբորս մատերը — քրոջ հովա-
նոցը — ամառուան տաքը — հարաւի հովը — տան հիմը — Ռուսիոյ
կայսրը — արեւուն նշոյլները :

- 150. Ն որոշիչ յօդը կը գործածուի բառի մը
ծայրը երբ այդ բառին վերջին գիրը ձայնաւոր է, ինչ-
պէս . մեղու, մեղուն, հոգի, հոգին :
- 151. Ձայնաւորով վերջացող բառերուն ծայրը
երբ անձայն, գտնուի, այդ յն կը ջնջուի, յետոյ և
յօդը կը դրուի, ինչպէս . ծառայ, ծառան . պողոսայ,
պողոսան . սպածոյ, սպածոն :
- 152. Ն յօդը կը գործածուի նաեւ բաղաձայնով
վերջացող բառերուն ծայրը, երբ էական բային սահմա-
նական ներկան կամ անկատարը յաջորդէ անոնց . նաեւ
ու, ալ, իսկ, անգամ շաղկապներէն և ի վեր, ի վար
նախադրութիւններէն առաջ :
- 153. Երբեմն և յօդը կրնայ դրուիլ նաեւ, ոտա-
նաւորի մէջ, բաղաձայնով վերջացող բառերուն վրայ,
օրինակի համար երբ իրենցմէ վերջը եկող բառը ձայնա-
ւորով սկսի, ինչպէս . իր ցաւն արցունքով հօրը կը պաւ-
մեք, փոխանակ ըսելու, իր ցաւը արցունքով հօրը կը
պաւմեք :
- 154. Անորոշ յօդն է մը կամ մըն :
- 155. Մը կը գործածուի ամէն անունի առջեւ
անորոշ իմաստ մը տալու համար անոր, ինչպէս . ծա-
ղիկ մը, քորակ մը : Փոխանակ մըի մըն կը գործածուի
էական բային սահմանական ներկային և անկատարին
ըտոր դէմքերէն և ալ շաղկապէն առաջ, ինչպէս . մարդ
մըն ալ, մարդ մըն եւ, մարդ մըն ես, մարդ մըն է,
մարդ մըն էի, եւ այլն :
- 156. Յօդին լուծումը. — Յօդը լուծելու համար
պէտք է ըսել թէ որոշիչ է կամ անորոշ :

Անտառներու նուազախումբին վարպետն է սոխակը՝
 Մնոր ձայնը լսելով՝ կը յիշենք ամառուան չքնաղ գիշերները , զուարթ երկինք մը , խաղաղաւէտ ժամեր և լռին բնութիւն մը ուշադիր՝ անոր հմայիչ դայլայլիկին՝
 Եռանդուն արտայայտ , նրբին դեղձանիկը , հոգեզմայլիկ խայտիար , գործլոտ շիկահաւը , կրակոտ երկքանիկը , զուարթ վշահաւը , գեղգեղուն կեռնեխը , ձուռողուն սարեակը այն ատեն միայն կ'երգեն , երբ լռէ իրենց վարպետը : Ասոնց ամէնուն ասուլիսը անոյշ է սոխակին չափ , և ոմանց հնչիւնը ա՛լ աւելի վճիռ ու սրտաուռ է . բայց սոխակը կը նսեմացնէ ամէնքը իր տաղանդին զանազան թրթռումներովը , և իր գեղգեղանքին հիասքանչ պէսպիսութեամբը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 155. Օրինակել այս հատուածը , և ստղագծել ածականները :
 - 156. Մէյ մեկ խօսք շինել հետևեալ բառերով
 Անտառ , նուազախումբ , սոխակ , գիշեր , բնութիւն , դայլայլիկ , երազ , ասուլիս , հնչիւն , տաղանդ , գեղգեղանք , պէսպիսութիւն :
 - 157. Մէյ մեկ ածական յարմարցնել հետևեալ բառերուն .
 Խնձորը , փունջը , ջուրը , նաւազը , սիրտը , աշակերտը , գործաւորը , աղանիւն , վանտականը , ձին , պատմութիւնը , ժայռը :
- ՕՐԻՆՍԱԿ. — կարծիր խնձորը :
- 158. Մէյ մեկ գոյական գտնել հետևեալ ածականներուն յարմար .
 Զքնաղ , տրտում , ամայի , ծաւի , թաւ , ցանցառ , դողողուն , սէգ , կայտառ , խոնջ :
- ՕՐԻՆՍԱԿ. — Թաւ ոտներ :
- 159. Հոլովել հետևեալ անունները մէյ մեկ ածական դնելով անոնց առջև .
 Հաւ , հորաքոյր , առտու , հոգի , խարակ :

- 177. Ածական — Ածականը բառ մըն է , որ անունի մը հետ կը գործածուի անոր մէկ հանգամանքը ցոյց տալու կամ զայն որոշելու համար :
- 178. Ածականը ընդհանրապէս անունէն առաջ կը գրուի , թէև և ետքն ալ կրնայ գրուիլ երբեմն :
- 179. Ածականները ոչ քիչ ունին և ոչ հոդով , և յոդ չեն աւներ , ինչպէս՝ գիտուն մարդը , գիտուն մարդուն , գիտուն մարդիկ :
- 180. Ածականները երբ առանձին գործածուին , այն ատեն անունի տեղ կ'անցնին , և անոր պէս թէ՛ յոքնակի կ'ըլլան , թէ՛ կը հոլովուին և թէ՛ յոդ կ'առնեն , ինչպէս . գիտունը , գիտուններ , գիտուներէն :
- 181. Ածականները և յոդը կ'առնեն նաեւ երբ յատուկ անունէ մը առաջ գրուելով իբր տխտոս կը գործածուին , ինչպէս . մեծն Աղեքսանդր :
- 182. Երբ յատուկ անուն մը իբր ածական գործածուի կամ անկէ ածական մը շինուի , գլխազրով չի գրուիր , ինչպէս . ամերիկեան սովորոյթ , Ֆրանսացի կիւն մը :
- 183. Հինգ տեսակ ածական կայ . Որական , Ցուցական , Անորոշ :

Սկիւռը՝ մաքրասէր, արագընթաց, եռանդոտ, շատ կայտառ, շատ արթուն ու ճարտարագէտ անասնիկ մըն է: Հրացայտ աչքեր ունի, նուրբ դիմագծութիւն մը, ջղուտ մարմին մը, դիւրաթեք փանդամներ և Իր աղուորիկ դէմքը աւելի սիրուն ու գեղազարդ կ'երեւայ փետրափունջի ձեւով գեղեցիկ ագիին ներքեւ գոր կռնակի կողմէն մինչեւ գլխուն վերեւ կը բարձրացընէ, ու անոր հովանիին տակ կը պատսպարէ իր դէմքը արեւէն, անձրեւէն ու հովին հարուածներէն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 160. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բարդ ածականները:
- 161. Կրկնել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 162. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ձեփիւռ, քամի, հիւսիսակ, սիւզ — պատ, որմ, պատուար, պատնէշ, պարիսպ — սենեակ, խուց, կղահիճ, սրահ — կանթեղ, լամպար, ջահ, լապտեր — կօշիկ, մուճակ, հողաժափ, տրեխ — զլխարկ, բեղոյր, խոյր, զղակ — նախածաշ, ճաշ, նախընթրիք, ընթրիք:

ՕՐԻՆԱԿ. — { Ձեփիւռ կը կոչուի արեւմտեան անուշ հովիկը:
 { Քամին ձմեռուան ցուրտ հովն է:

- 163. Բաղդասական ընել հետեւեալ ածականները.

Թանձր, տխմար, ծեր, գեղեցիկ, նոր, յիմար, փափուկ, սիրելի, դառն, զուարթ, բաղոյր, հզօր, տկար, սքանչելի, լաւ, յոռի, ներքին, խոր, վեհ, սպիտակ, երկար, ազնիւ, երջանիկ, օտար, պարզ, սաստիկ, թեթեւ:

- 164. Գերադրական ընել հետեւեալ ածականները.

Յուսահատ, գէր, խոշոր, վտիտ, գեղջուկ, ամբոյն, վճիտ, գաղտնի, կծու, զգուշիկ, կատարեալ, կակուղ, սիրուն, հանգիստ, խաղաղ, յուզեալ, խօլ, անասակ, վերջնական, զօրեղ, զոռոզ, վայելուչ, զգայուն, չնչին, արժանաւոր:

184. Որակական ածական. — Որակական ածականը անունի մը ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ, և ի՞նչպէս հարցման կը պատասխանէ:

185. Որակական ածականը երեք աստիճան ունի. Գրական, Բաղդասական, Գերադրական:

186. Գրական աստիճանը՝ առանց բարդատութեան՝ առարկային ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ, ինչպէս. մեծ մարդ, խոնարհ արարած:

187. Բաղդասական աստիճանը, երկու առարկաներ իրարու հետ համեմատելով, ցոյց կուտայ մէկուն առաւելութիւնը կամ նուազութիւնը:

188. Բաղդասականը կը շինուի գոյն մասնիկով, կամ աւելի ու նուազ մակրայով, ինչպէս. մեծագոյն, կամ աւելի մեծ, նուազ խոնարհ:

189. Գերադրական աստիճանը ցոյց կու տայ թէ առարկայ մը բոլոր իր նմաններէն գերազանց կամ ստորին է:

190. Գերադրականը կը շինուի ամեն բառով, բարդութեամբ կամ առանց բարդութեան, ինչպէս. ամենամեծ կամ ամենէն մեծ, ամենախոնարհ կամ ամենէն խոնարհ:

191. Բարդ ածականներ. — Բարդ ածականները կը կազմուին.

1. Ածական ետքը գոյական, ինչպէս. չարսիրտ, քերահուստ, փաղցրամայն:
2. Գոյական՝ ետքը բայարմատ, ինչպէս. մարդասեաց, բարեւեր, յուսամիտ:
3. Գոյական գոյականի հետ, ինչպէս. վարդագեղ, սառնադիմ, յուսաթոյր:
4. Մակրայ՝ ետքը բայարմատ, ինչպէս. մշահոտ, յարասեւ, հեռասեւ:

192. Գոյականներու բարդութեան կանոնները կը գործադրուին նաեւ ածականներու բարդութեան մէջ:

ԼԳ. ԸՆԹԵՑՈՒԱԾ. — ՍՏԱԽՈՍԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան,
Որ ամէն օր դաշտին վըրան
Արածելու կ'երթար աւտուն,
Հօտն իր գիւղին ոչխարներուն :

Օր մը նեղուած հոն միս մինակ,
Ըսաւ. «Այուր խաղ մը խաղանք :»
Եւ սկսաւ պոռալ ոյժով .

«Գայլ կայ, գայլ կայ, հասէ՛ք շուտով :»

Գիւղացիներ եկան հասան,
Ոչ գայլ գտան, ոչ ալ գաղան :
Քահ քահ խընդաց անկիրթ տըղան
Ըսաւ անոնց . «Կատակ էր ան :»

Գայլեր եկան օր մը իրաւ,
Մարդ իր ձայնին մտիկ չըրաւ .
Մէկը չեղաւ անոր պաշտպան .
Կտոր կտոր եղաւ Միհրան :

Հ Բ Ա Ն Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 165. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ամականները :
- 166. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ արձակ գրել զայն՝
- 167. Լուծիլ այս հատուածին ակունները և յօդերը :
- 168. Ային, կան, շոր յետադաս մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ բառերը .
Օդ, լոյս, արուեստ, դաշտ, փառք, թեւ, զիր :
- 169. Աւեհ, եղ, ոս մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ բառերը .
Խոտ, բոց, դայար, բոր, խանդ, մետաքս, մարմին, սիրտ :
- 170. Իչ, ող, մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ բառերը .
Սիտիանք, երգ, խնայել, աշխատանք, գրկում, կրթութիւն :
- 171. Իկ, ուկ մասնիկներով նուագական ընել հետեւեալ ամականները .
Խեղճ, սեւ, փոքր, փափուկ, խաժ, ցած, խենդ, սիրուն :
- 172. Եղեմ, Է մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ անունները .
Ոսկի, մազ, կտաւ, հաւ, միս, բիւրեղ, ջուր, անագ, պղինձ, պողպատ, կաթ, թուղթ, գոմար, գան, մարմար, երկնոս :

173. Նախադաս մասնիկներով հետեւեալ ամականներուն իմաստը հակառակ դործենիլ .
Երախտագէտ, մարբուր, կարող, ուշիմ օգտակար, փորձ, տղեալ, տեղեակ, վշտանար, խոտիւեալ, վնարեալ, փտտան գոծ, պատեն, կամակ, հանոյ, ձեւաւոր, հասուն :

ԼԳ. ԴԱՍ. — ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

193. Ածանցեալ ամականներ. — Ածանցեալ ամականները կը կազմուին նախադաս և յետադաս մասնիկներ աւելցնելով բայարմասներու, գոյականներու, ամականներու, դերակոծներու և մարդային բայ, ինչպէս . շարժուն, մարդկային, կեղծաւոր, եսական, հեռաւոր :

194. Նախադաս մասնիկներ. — Գլխաւոր նախադաս մասնիկներն են . աւ, ալ, չ, ս, դժ, ժժ որոնք կը կոչուին նաև բացասական մասնիկներ ու գրեթէ միշտ ամականներ կը կազմեն, հակառակ նշանակութիւն տալով բառերուն, ինչպէս . աւ-միտ, ալ-օրէն, չ-տես, ս-գեհ, դժ-բայտ, ժժ-գոյն :

195. Յետադաս մասնիկներ. — Ածականները կազմող յետադաս մասնիկներէն գլխաւորները հետեւեալներն են .

196. Ային, եսն, կան, եմի, շոր, ցի որ ծագումի և վերաբերութեան գաղափար կու տան ընդհանրապէս, ինչպէս . մարդկային, արեւմտեան, գաւառական, մայրեմի, մե-շոր, կան-ցի :

197. Անի, աւեհ, եղ, ուս, ոս՝ ունեցողի գաղափար, ինչպէս . շեղուանի, հոսաւեհ, հաւ եղ, վսխկոս, տղուտ, նախանձոս :

198. Ան, իչ, ող, որդ՝ գործողի գաղափար, ինչպէս . խաժան, արմֆիչ, շացող, յաջորդ :

199. Կակ, իկ, ուկ՝ նուագական են, ինչպէս . մեծկակ, փոքրիկ, աղեկուկ :

200. Գոյն՝ բաղդատական, ինչպէս՝ բարձրագոյն :

201. Եղեմ, Է՝ նիւթ կամ տեսակ ցոյց կու տան, ինչպէս . քրդեղեմ, մեսսիսեղեմ, ուկիե, արծաթե :

ԼԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՐՈՒՍՏԵՆԵՐԸ ԵՒ ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ

Ելնարանի մը աստիճանները, օր մը, սկսան իրարու հետ վիճարանիլ : Վերինները դուռը թեմա մը կ'ըսէին վարիններուն . « Ինքզինքնիդ մեզի հետ մի' բաղդատէք, դուք մեզի հաւասար չէք : Տեսէ՛ք, մենք ի՛նչ մաքուր ենք, մինչդեռ դուք սա՛ ցեխին ու փոշիին մէջ թաթխուած ու աղտոտած էք : Բնութիւնը ձեզմէ բարձր ստեղծած է զմեզ :» Իմաստուն մարդ մը, որ հոնկէ կ'անցնէր, այդ խօսքերը լսեց, ժպտեցաւ, օւ ելնարանը հակառակ կողմը դարձուց, այնպէս որ վերի ցփկները վար իջան, և վարինները վեր ելան : Այս առակը մեր կեանքին պատմութիւնն է : Անակնկալ դէպք մը կը բաւէ շատ անդամ մարդոց դիրքը տակնուվրայ ընելու : Այն ատեն հարուստները կ'աղքատնան, և աղքատները հարուստներուն տեղը կ'անցնին :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 174. Պատմիլ այս հատուածը բերանացի, ետոյ գրել գայն ընդարձակելով :
- 175. Անորոշ յօդ ղնել հետեւեալ ցուցական ածականներուն տեղ .
Այս մութը, սա գգրոցը, այս խարտոցը, այդ սալը, այդ բերիչը, այն տապարը, այն սլաքը :
- 176. Մէյ մեկ ցուցական ածականով հոլովիլ հետեւեալ անուններուն եզակին և յօքնակին .
Լուսայ, անէտ, ծալք, ծփոց, ծորակ, ցաւ, փոս, կոնք, Պորակ :
- 177. Հոլովիլ ցուցական ածականներով հետեւեալ անունները .
Սուգում, բնութիւն, խոխ, կնքամայր, տալ, կաւ, լպտտ :
- 178. Սէյմեկ յարմար որակական ածական ղնել հետեւեալ անուններուն վրայ .
Այս . . . տեղը, այդ . . . կանծը, այն . . . այգին, սա . . . ճրագները, սա . . . դէմքը, ադ . . . խաղողները, այդ . . . ծիրանները :

ԼԴ. ԴԱՍ. — ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

202. Յուցական ածականներ. — Յուցական ածականները ցոյց կու տան այն անունները որոնց վրայ կը խօսուի :

203. Յուցական ածականներն են . այս, սա, սա, այդ, սս, այն, ան :

Այս կը գործածուի մեզի ամէնէն մօտ եղող առարկայի մը համար . այդ՝ քիչ մը հեռու եղողին . այն՝ ամէնէն հեռու եղողին համար :

204. Յուցական ածականէն ետքը եկող անունը ն կամ ը յօքը կ'առնէ ընդհանրապէս, ինչպէս . այս գիրքը, այդ հովանոցը, այն պաշտօնեան :

205. Յուցական ածական ունեցող անունները յօք չեն առնիր երբ գործիական հօլով են, ինչպէս . այս գրիչով գրեցի, այդ գլխարկով գացիր :

Այս չքնաղ ծաղիկը այն տեղը ունի տունկերուն մէջ, ինչ որ ունի կարապը թռչուններուն մէջ. խորհրդանշան անմեղութեան եւ ազնուութեան՝ իր ծիփն սպիտակութեանը մէջ հեշտալի երանգներու անվերջ զանազանութիւն մը կը ներկայացնէ: Իր վայելուչ կեցուածքը, փայլուն ու դեղեցիկ բաժակը մեր գաւաթներուն ու ամաններուն նախատիպարը եղած է: Իր աստեղածե պսակին շրջագիծերը ողողուած են սակի փոշիով մը, որ օդին մէջ ծաւալելով կը բուրումնաւետէ զայն, և իր ճապուկ ծղօտը զեփուռէն օրօրուելով, թիթեռնիկներէն փայփայուելով, կը տիրապետէ մեր պարտէզներուն մէջ միւս բոլոր ծաղիկներուն վրայ:

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Կ Ն Ե Ր

- 179. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ստացական ամականները, խաբանել զնեղ ցուցական ամականներուն տակ:
- 180. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Ծաղիկ, տունկ, կարապ, խորհրդանշան, անմեղութիւն, ազնուութիւն, երանգ, գանազանութիւն, կեցուածք, բաժակ, շրջագիծ, փոշի, ծղօտ, Թիթեռնիկ:
- 181. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով՝ ստացական ամականներ կցելով անոնց.
Գաւաթ, աման, պնակ, տատրակ, աղանձի, անձեղ:
- 182. Ստացական ամականով հոլովել հետեւեալ բառերը.
Եզ, զինի, հովիւ, զաւակ, մատուռ, շահ, զուխ, ժամ:

206. Ստացական ամականներ. — Ստացական ամականները բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն, և հետեւեալներն են.

ԵԶԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ
Իմ կաւ Իմին	Մեր կաւ Մերին
Քու » Քուկին	Չեր » Չերին
Իր » Իրեն	Իրենց

207. Իմ, քու, իր ստացական ամականներուն կցուած անունները եզակիի մէջ միշտ «, դ, ն կամ ը գիրերը կ'առնեն որոնք դիմորոշ յօդ կ'ըստին, ինչպէս. իմ տուն», քու պարտեզ», իր մասնին», իսկ յօքնակիի մէջ ը որոշիչ յօդը կ'առնեն ինչպէս. մեր, ձեր, իրենց շապիկները:

208. Իմ, քու, իր ստացական ամականներուն տեղ շատ անգամ «, դ, ն կամ ը դիմորոշ յօդերը մինակ կը գործածուին, ինչպէս. հոգի», պարտեզ», մասնին»:

209. Մեր, ձեր, իրենց ստացական ամականներն ալ կրնան զանց առնուիլ հետեւեալ օրէնքներով.

210. Եթէ անունը բազմամասնի է թէ՛ եզակիի և թէ՛ յօքնակիի մէջ նիս, նիդ, նին կ'առնէ:

211. Եթէ անունը միամասնի է, թէ՛ եզակիի և թէ՛ յօքնակիի մէջ երնիս, երնիդ, երնին կ'առնէ: Բացառիկ է միայն գործիականը, ինչպէս կ'երեւայ հետեւեալ հոլովմանց մէջ.

	Բազմամասնի	Միամասնի
	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Պարտէզնիս	Պարտէզներնիս
Ս. Տ.	Պարտէզնուս	Պարտէզներնուս
Բ.	Պարտէզնես	Պարտէզներնես
Գ.	Պարտէզովնիս	Պարտէզներովնիս (եզ.)
		Տունովնիս (յոք.)

212. Այս ձեւերը ի հարկին միայն գործածելու է, նախընտրելով, մանաւանդ հոլովմանց մէջ, մեր, ձեր, իրենց դերանուններուն գործածութիւնը:

Եզը, որ այնքան խոշոր ու մեծղի է, քսանէն երեսուն տարեկան շատ ձերացած կը համարուի : Մեր դալար երիտասարդութիւնը խոր ձերութիւն է անոր համար : Չին, ինչպէս իր համեստ ընկերը՝ էջը, երեսունը հինգ տարեկանէն աւելի չ'ապրիր : Միւս ընտանի կենդանիները աւելի պակաս կ'ապրին. խոզը քսան տարեկան կ'ապրի զառամեալ է . կատուն տասնըհինգէն ետքը ա՛լ մուկ չի բռներ . այծը , ոչխարը տասնէն տասնըհինգ տարեկան լմացած են : Ճագարը ութնէն տասը տարեկան կ'ապրի : Իսկ մարդը , եթէ կանոնաւոր կեանք մը վարէ , մինչև ութսուն , իննըսուն տարի կրնայ ապրիլ ընդհանրապէս :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 183. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել քուական ածականները .
- 184. Գտնել Տաւր անասունի անուն, և մէյ մէկ քացարձակ քուական ածական դնել անոց առջև .
- 185. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ բուանշանով գրուած բուականները գիրերով գրել .

Գրիգոր Լուսաւորիչ ծնած է Քրիստոսի 247 թուականին Սահակ Պարթև մեռած է 439ին 86 տարեկան : Քաղկեդոնի ժողովը զուարուած է Քրիստոսէ 451 տարի ետքը : Գրիգոր Նարեկացի մեռած է 951ին, և Մխիթար Գօշ 1213ին : Մխիթար Աբբան 1676ին ծնաւ Սեբաստիոյ մէջ : Յակոբ Նալբան Պատրիարքը 1764ին մեռաւ Կոստանդնուպոլիս : Մասիս լրագրին առաջին թիւը հրատարակեց Կարապետ Իւթիւճեան 1852 Փետրուար 2ին : Պետրոս Գուրեան բանաստեղծը ծնած է Իւսկիւտար 1851 Մայիս 20ին, և մեռած է 1872 Յունուար 21ին : Պետրոս Աղամեան, հռչակաւոր դերասանը, մեռած է 1891 Յունիս 2ին .

213. Թուական ածականներ. Թուական ածական կ'ըսուին այն բառերը , որոնք անունի մը քանի հաս կամ քանիերորդ ըլլալը ցոյց կու տան, ինչպէս, մեկ , երկու , հինգերորդ , վեցական :

214. Բացարձակ կ'ըսուին այն թուական ածականները , որոնք անունի մը քանի հաս ըլլալը ցոյց կու տան , ինչպէս . մեկ , երկու :

215. Դասական կ'ըսուին անոնք որ անունի մը քանիերորդ ըլլալը ցոյց կու տան , ինչպէս . հինգերորդ , վեցերորդ :

216. Բաշխական կ'ըսուին անոնք , որ ամէն մէկուն քանիական հատ քաշխուած ըլլալը կը յայտնեն , ինչպէս . հինգական , վեցական :

217. Բացարձակ քուական ածականներն են . զո, մեկ , երկու , երեք , չորս , հինգ , վեց , եօթը , ութը կամ ութ , ինը . սասը , ասանքեկ , ասանքու , ասանքեք , ասանքչորս , ասանքհինգ , ասանքվեց , ասանքեօթը , ասանքութը , ասանքինը , ասանք , երեսուն , քառասուն , յիսուն , վաթսուն , եօթանասուն , ութսուն , իննըսուն , հարիւր , հարար , միլիոն :

218. Թէ՛ քացարձակ և թէ՛ դասական թուական ածականները երբ առանձին գործածուին , գոյական են , յօդ կ'առնեն , յօքնակի ունին , և գոյականի հոլովման ընդհանուր օրէնքին կը հետեւին , ինչպէս .

- Ո. Հ. Հարիւր Հարիւրներ Առաջին Առաջիններ
- Ս. Տ. Հարիւրի Հարիւրներու Առաջինի Առաջիններու
- Բ. Հարիւրի Հարիւրներէ Առաջինէ Առաջիններէ
- Գ. Հարիւրով Հարիւրներով Առաջինով Առաջիններով

219. Երկու , երբ գոյական է , կ'ըլլայ երկուք , և կը հոլովուի այսպէս . երկուք , երկուքի , երկուքի . երկուքով :

220. Թուական ածականներէն ետքը գոյականը ընդհանրապէս եզակի կը մնայ . երկու մարդ , տասը գիրք :

ԼԷ. ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՈՍԿԵՂԱՐԸ

Հայ գրաբար լեզուի ամէնէն ծաղկած ժամանակն է Ե. դարը, զոր Ոսկեդար կ'անուանէ պատմութիւնը : Այս դարուն մէջ է որ գտնուեցան հայ գիրերը Սահակայ և Մեսրոպայ ձեռքով, և շատ մը հեղինակութիւններ ու թարգմանութիւններ լոյս տեսան, որոնց գլխաւորն է Աստուածաշունչը : Յաջորդ դարերուն մէջ աւելի փայլուն գրողներ ունեցած ենք արդարեւ, բայց ոչ ոք կրցած է գրել այն ընտիր գրաբարը, զոր գործածեցին առաջին թարգմանիչներէն Եղիշի Կողբացի և Երկրորդ թարգմանիչներէն Եղիշէ :

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Կ Ն Ե Ր

186. Օրինակել այս հասուածը, և ստորագծել դասական բուսական ածականները :

187. Բերանացի պատմել այս հասուածը, յետոյ գրել գայն :

188. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գրով գրուած թիւերը հայ այբուրենով նշանակել

Թարգմանիչներուն առաջին աշակերտներէն է Կորիւն. երկրորդ աշակերտներէն են Դաւիթ Ալեյաղծ, Գիւտ Կաթողիկոս, Յովհան Մանդակունի, Ղազար Փարպեցի. և այլն : Տասնըեօթերորդ դարուն մէջ ծաղկեցաւ Ֆրանսայի դասական գրականութիւնը : Քսաներորդ դարը սկսաւ հազար ինը հարիւր մէկին :

189. Մէյ մէկ բառիական բուսական ածական գնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ :

Ամէն մէկ կարգին մէջ ... աշակերտ կայ ... հողի միատեղ կը քալէին ... հատ տեսարակ բաժնեցի իրենց :

190. Հայ տառերով նշանակել հետեւեալ թիւերը :

47, 98, 61, 104, 1002, 516, 87, 16, 52, 93, 39, 414, 828, 3631, 69, 70, 1348 :

ԼԷ. ԴԱՍ. — ԹՈՒՆԿԱՆ ԱՐԿԱՆ (Նարունակարիւն)

221. Դասական բուսական ածականները կը կազմուին բացարձակներուն վրայ երորդ մասնիկը աւելցնելով, ինչպէս . հիւնզ, հիւնզերորդ . ութ, ութերորդ : Բացառիկ են առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ :

222. Բառիական բուսականները կը կազմուին բացարձակներուն վրայ ական աւելցնելով, ինչպէս . հիւնզական, ֆասնական : Բացառիկ է մեյ մեկ Կ'ըսուի նաև երկ երկու, երեք երեք, չորս չորս, հիւնզ հիւնզ, վեց վեց մինչև վեց թիւեր :

223. Եօրը, ինը, տասը թառերուն ը գիրը երորդ և ական մասնիկներուն առջև կը փոխուի ՚ի, ինչպէս . եօրներորդ, ութնական : Ուրը կամ ութ' կ'ըլլայ ութերորդ, ութնական :

224. Երեսուն, ֆառասուն, յիսուն, վարսուն, եօրսունասուն, ուրսուն և իննըսուն բառերը . հակառակ կորուստան օրէնքին, իրենց վերջի վանկին -- ն չեն կորսնցնիր երբ ածանցուին երորդ և ական մասնիկներով, ինչպէս . երեսուններորդ, ֆառասունական, և ոչ երեսներորդ, ֆառասնական :

225. Դասական բուսականները կրնան նշանակուիլ նաև հայ այբուրենով, ինչպէս .

Ա. առաջին, Բ երկրորդ, Գ երրորդ, Դ չորրորդ, Ե հիւնզերորդ, Զ վեցերորդ, Է եօրներորդ, Ը ութերորդ, Թ իններորդ, Ժ տասներորդ, ԻԱ. տասնընկերորդ, ԻԲ տասներկուերորդ, Լայլն : Ի ֆասներորդ, ԻԱ. ֆասնընկերորդ, Լայլն : Լ երեսուններորդ, Խ ֆառասուններորդ, Ծ յիսուններորդ, Կ վարսուններորդ, Զ եօրսունսներորդ, Զ ուրսուններորդ, Դ իննըսուններորդ, Ծ հարիւրերորդ, Մ երկուհարիւրերորդ, Լայլն : Ռ հազարերորդ, Ս երկու հազարերորդ, Վ երեք հազարերորդ, Լայլն :

Պէտք չէ արհամարհանքով նայիլ աղքատներուն ,
 և ոչ ալ քանիլ հիւանդներէն : Աղքատութիւնը և հիւ-
 ւանդութիւնը այնպիսի վիճակներ են , որ կրնան օր մը
 մեզի ալ պատահիլ : Ուստի պէտք է ընտելանանք անոնց
 ինչպէս մեր գործերուն և նիւթական ու բարոյական
 պարտքերուն : Երբ այս դժբաղդութիւնները սուլորա-
 կան լրան մը նկատելու վարժուինք . և բարեարտու-
 թեամբ վարուինք զանոնք կրողներուն հետ , մեր տա-
 ւապանքը պակաս կ'ըլլայ այն պարագային որ մենք ալ
 ենթարկուինք անոնց : Դժբաղդները սիրելու զգացումը
 ամէնէն գերազանց զգացումն է մարդուս :

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

191. Օրինակիլ այս հատուածը, և ստորագծել *սևորոշ* անականները :

192. Մէյ մէկ խօսք շինել հետևեալ բառերով

Արհարմարհանք, աղքատութիւն, հիւանդ, վիճակ, պարտք, դժբաղ-
 դութիւն, բարեարտութիւն, տաւապանք, պարագայ, զգացում

193. Մէյ մէկ խօսք շինել հետևեալ *սևորոշ* անականներով .

Միւս, բոլոր, որ և է, այդչափ, բանի, իւրաքանչիւր, որչափ,
 միեւնոյն այսպէս, այսինչ, ինչ, հր, բանի մը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ես միւս տանը աւելի հաճնեցայ, բան թէ ստոր :

194. Որոշել հետևեալ խօսքերուն մէջ գտնուած անականներն ու
 անուանները .

Սնտիառ մարդիկ իրենց կորուստին կը դիմեն : Ամէն արժանիք հա-
 մետ է : Ամէն բանի մէջ վախճանն է գովելի : Տխմար մարդիկ հպարտ
 կ'ըլլան : Առաջին մրցանակի արժանացողները աշխատասէրներն են : Եր-
 կու անգամ երկուք չորս կ'ընէ : Արտաքին երևողները ճրջափ կը խաբեն
 զմեզ : Իմ զգեստներս պարզ են : Այս խօսքերէն ապուշները կը խաբուին :
 Ազնիւ սիրտերը սուտ չունին :

195. Որոշել հետևեալ անականներուն տեսակները .

Չորրորդ դուռը, ցուրտ սենեակը, երկու աղաւնի, ամէն անգամ,
 ձեր զխարկը այդ զրբերը, այն պարտէզը, մէյ մէկ ձմերուկ, հինգական
 ընկող, երկերկու դահեկան, ինչպէս հաւ, բանի հաւկիթ, թարմ կարգ,
 առատ սնունդ, եօթներորդ աստիճան :

226. Անորոշ անականներ. — Անորոշ անական-
 ները տարտամ և անորոշ իմաստ մը կու տան գոյակա-
 նին , ինչպէս . ուրիշ մարդ մը :

227. Անորոշ անականները հետեւեալներն են .
 Ամէն, բոլոր .

Քանի մը , մեկ ֆանի , ինչ ինչ .

Ամէն մեկ , խրաֆանչխր , անձնիւր .

Նոյն , միեւնոյն .

Ուրիշ , միւս .

Ոչ մեկ .

Որ եւ է .

Այս ինչ , այն ինչ .

Այսպէս , այսպիսի , սասնկ .

Այնպէս , այնպիսի , սանակ .

Այսքան , այսչափ .

Այդքան , այդչափ .

Այնքան , այնչափ .

Որքան , որչափ .

Ո՛ր , ի՛նչ , ֆանի՛ , ինչպի՛ս , ֆանի՛ ֆանի՛ :

228. Ասոնցմէ ամէնքն ալ հարցական ձևով ալ
 կրնան դորձածուիլ , բայց մասնաւորապէս հետեւեալ-
 ները հարցական կը կոչուին . ո՛րչափ , ո՛րքան , ո՛ր ,
 ի՛նչ , ֆանի՛ , ի՛նչպիս :

ԼԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Իմ առաջին օրօրոցս եղած է փոքրիկ անմշակ պարտէզ մը, քարերով շրջապատուած, այն անջրգիլ և անշուք բլուրներէն մէկուն վրայ, որոնք հորիզոնին ծայրը կ'ընդհնջմարուին: Ընդարձակ չէր այդ պարտէզը, և դարաւոր կաղնիներու մեծաշուք հովանիներ չունէր, ոչ ալ ցայտուն ջուրեր, չնաշխարհիկ ծաղիկներ, կանխահաս պտուղներ, պերճաշուք տունկեր: Մէկ քանի անձուկ ուղիներ կային միայն հոն, վայրի շահաքրամներով, մանիշակներով ու գարնածաղիկներով ափնածիր: Հիւսակ, աւելի լայն և շքեղ պարտէզներու մէջ կը բնակիր, բայց այն միւսն է որ կը սիրեմ և դայն կը փնտռեմ, ու երբ ազատ ժամ մը, առանձին վայրկեան մը գտնեմ, կ'ուզեմ երթալ հոն անցընել:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

196. Օրինակել այս հատոտ ածը, ստորագծել անուները, և նշանակել ամականները:

197. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Օրօրոց, պարտէզ, բար, բլուր, հորիզոն, կաղնի, հովանի, ջուր, ուղի, շահաքրամ, մանիշակ, գարնածաղիկ:

198. Լուծել հետեւեալ բառերը.

Այս շքեղ ծաղիկները. — Իմ նոր գրիչս. — Երկու բարի դրացիներ. — Հինգերորդ կարգը. — Բոլոր ոչխարները. — Իրենց պատիժը:

199. Հետեւեալ ամականներուն տեղ՝ յասկացուցիչներ դնել գոյականներուն քով.

Որդիական յարգանք, մայրական սէր, տղայական խաղ, ցաւագին աղաղակ, գարնային ծաղիկ, գիշերային պտոյտ, զատկական տօն, ռաֆկական խօսքեր, դժոխային ոճիք, երկնային կապոյտ, հրեշտակային գեղեցկութիւն, մարդկային սիրտ, աշխատհային բարիք, երկնաւոր արքայութիւն:

ՕՐԵՆԱԿ. — Դարեան ծաղիկ:

200. Լուծել հետեւեալները.

Ծառի ճիւղեր, խանութպանի խօսքեր, շուկայի սովորութիւններ, խենդի շարժումներ, տանը վերնայարկը, ձեռքի ցպիկը, խաղողին ողկոյզը, կահագործին շաղափը:

ՕՐԵՆԱԿ. — Ծառի ճիւղեր | Հաս ան եզ. սեռ. յատկացուցիչ ձիւղերուն
ճիւղեր | Հաս. ան. յոր. ուղ յատկացեալ ծառին:

201. Հետեւեալ ամականները գոյական ընել.

Ծաղկաւէտ, երկար, ցնդաձև, անգուծ, վախկոտ, խորհրդաւոր, տափակ, բնայեկ, բաշ, ապուշ, զուարճայի, ծանր, դառն, ուշադիր, խիտ, դալկաճար:

ԼԹ. ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

229. Ածականին լուծումը. — Ածականը լուծելու համար, պէտք է ըսել թէ որակական է, ցուցական է, ստացական է, թուական է կամ անորոշ, և թէ ո՞ր անունին կը վերաբերի, ինչպէս.

Այս | Ցուցական ամական խնձորին :
խնձորը | Հաս. ան. եզ. ուղ. :

Եկքանիկը մեր երկրին ամէնէն սիրուն թռչուններէն մէկն է : Իր կարմրուկ դէմքը , ոսկեփետուր թեւիկները , կոնաձև սուր կտուցը , որ միշտ կը շարժի պեղելու եւ կտցելու փափաքով , տարօրինակ կերպով գգուելի բան մը կու տան իր պղտիկ մարմնոյն : Այնքան աշխոյժ եւ կրակոտ է ան , որ տեղ մը հանդարտ չի կրնար կենալ . ինչ որ գտնէ իր շուրջը , մէկ կողմէն միւսը կը փոխադրէ զայն , եւ զանազան խաղեր ընելու ալ յարմարութիւն ունի : Իր վանդակին առջեւ , եթէ գաւաթ մը ջուր եւ թելով մասնոց մը կախես , ջուր կը քաշէ : Երբեմն մեռել կը ձեւանայ , եւ երբոր հրամայես իրեն , յանկարծ յարութիւն կ'առնէ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

202. Օրինակել այս հատուածը , եւ ստորագծել ան , գայն , անկէ , իրեն դերանունները :
203. Բազատքել հետեւեալ քառերուն իշանակութիւնը .
 Եկքանիկ , երկիր , Թռչուն , կոնաձև , շարժիլ , հանդարտ :
- ՕՐԻՆԱԿ . — Եկքանիկը տեսակ մը փոքրիկ Թռչուն է :
204. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անձնական դերանուններով .
 Դուր , ինծի , իրմէ , անով , քեզի , ես , ինք , ան :
- ՕՐԻՆԱԿ . — Դուք մեր բարեկամն էք :
 Կուզէք դաս տալ ինծի :

Դ Ե Ր Ա Ն ՈՒ Ն

230. Գերանուն. — Դերանունը բառ մըն է , որ անունի մը տեղ կը դրուի , ինչպէս . ես , դու , այս , ինչ , որ , անկեկը :

231. Դերանունը կը ծառայէ խօսքի մէջ գոյականը չկրկնելու , ինչպէս .

Անունով

Դերանունով

Ծոյղ տղան դասերուն մէջ չի յաջողիր . ծոյղ տղան չի զբաղիր դասերով , որովհետեւ դասերը դժուար կու գան ծոյղ տղան :

Ծոյղ տղան դասերուն մէջ չի յաջողիր . ինք չի զբաղիր անտնցմով , որովհետեւ անոնք դժուար կու գան իրեն :

232. Դերանունը անունին պէս կրնայ ըլլալ ենթակայ , ինչիւր եւայլն , ինչպէս . ես կը խօսիմ , զեկ կը յարգեմ :

233. Դերանունը ունի քիւ , հոյով եւ դեմք :

234. Դեմքը երեք է . առաջին , երկրորդ , երրորդ :

Ա. դէմքը խօսողը ցոյց կուտայ .

Բ. դէմքը զայն , որուն կը խօսուի .

Գ. դէմքը զայն , որուն վրայ կը խօսուի :

235. Դերանունները հինգ տեսակ են . Անձնական , Յուցական , Ստացական , Յարաբերական , Անորոշ , ինչպէս . ես , այս , իմ , որ , բոլորը :

236. Անձնական դերանուն. — Անձնական դերանունները անձերը ու դէմքերը կը ներկայացնեն , եւ հետեւեալներն են . ես , դու , ինք , ան կամ անկիս , մեմք , դուք , իրեմք , անոնք :

237. Անձնական են նաեւ զիրար , մէկզմէկ փոխադարձ դերանունները : Ինք դերանունը կրկնակ ձև մըն ալ ունի , որ է ինքզինքս , ինքզինքդ , ինքզինքը , եւլն .

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

Ա. Դեմք		Բ. Դեմք	
ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո.	Ես	Դու	Դուք
Հ.	Զիս	Զքեզ	Զձեզ
Ս.	Իմ, Իմին	Քու, Քուկին	Ձեր, Ձերին
Տ.	Ինձ, Ինձի	Քեզ, Քեզի	Ձեզ, Ձեզի
Բ.	Ինձմէ, Ինչէ	Քեզմէ, Քեանէ	Ձեզմէ, Ձեանէ
Գ.	Ինձմով	Քեզմով	Ձեզմով

Գ. Դեմք			
ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո.	Ինք	Ան, Անիկա	Անոնք
Հ.	Զինք	Ձայն, Ձանիկա	Ձանոնք
Ս.	Իր, Իրեն	Անոր	Անոնց
Տ.	Իրեն	Անոր	Անոնց
Բ.	Իրմէ	Անկէ	Անոնցմէ
Գ.	Իրմով	Անով	Անոնցմով

ՓՈՒՅԱՊԱՐՁ ԴԵՐԱՆՈՒՆԵՐ

Ո.	—	—
Հ.	Մէկզմէկ	Իրար, Զիրար
Ս.	Մէկզմէկու	Իրարու
Տ.	Մէկզմէկու	Իրարու
Բ.	Մէկզմէկէ	Իրարմէ
Գ.	Մէկզմէկով	Իրարմով

ԻՅՐ ԴԵՐԱՆՈՒՆԵՐ ԿՐԻՆԱԿ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

Ա. Դեմք		
Վ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Վ.	—	—
Հ.	Ինքզինքս	Ինքզինքնիս
Ս.	Ինքզինքիս	Ինքզինքնուս
Տ.	Ինքզինքիս	Ինքզինքնուս
Բ.	Ինքզինքէս	Ինքզինքնէս
Գ.	Ինքզինքովս	Ինքզինքովս

Բ. Դեմք		
Վ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Վ.	—	—
Հ.	Ինքզինքդ	Ինքզինքնիդ
Ս.	Ինքզինքիդ	Ինքզինքնուդ
Տ.	Ինքզինքիդ	Ինքզինքնուդ
Բ.	Ինքզինքէդ	Ինքզինքնէդ
Գ.	Ինքզինքովդ	Ինքզինքովիդ

Գ. Դեմք		
Վ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Վ.	—	—
Հ.	Ինքզինքը	Ինքզինքնին
Ս.	Ինքզինքին	Ինքզինքնուն
Տ.	Ինքզինքին	Ինքզինքնուն
Բ.	Ինքզինքէն	Ինքզինքնէն
Գ.	Ինքզինքով	Ինքզինքովին

Փոխադարձ դերանունները և ինքզինքս, ինքզինքդ, ինքզինքը, ինչպէս իրենց յոքնակիրները ուղղական չունին, որովհետեւ ենթակայ չեն ըլլար :

Ձիթենին միշտ յարգուած ծառ մըն է : Իմաստութեան և խաղաղութեան խորհրդանշանն է այն : Հին Յոյները անով կը պսակէին ոլիմպիական խաղերու մէջ յաղթականները : Պոսիդոն և Աթենաս, երկուքն ալ փափաքելով իրենց անունով կոչել Յունաստանը նոր շինուած ատեն, Արամազդ՝ չաստուածներուն պետք՝ որոշեց քաղաքին տալ անունը տնօր, որ ամէնէն թանկագին նուէրը բերէր : Պոսիդոն երկիրը ձեղքեց և գետնէն հանեց ձի մը, որ պատերազմի խորհրդանշանն է : Աթենաս ձիթենի մը հանեց, և քաղաքը Աթենք կոչուեցաւ զիցուհոյն անունովը : Քրիստոնեաներուն համար ալ նուիրական է այն : Նոյի տապանին աղաւնին անով վերադարձաւ ջրհեղեղին ցամքիլը աւետելու համար, և անոր ձիւղերով Քրիստոս փառաբանուեցաւ Երուսաղէմի մանուկներէն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 205. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել անձնական դերանունները.
- 206. Բացատրել հետեւեալ բառերը.
Ձիթենի, իմաստութիւն, պսակել, կոչել, թանկագին, ճեղքել
- 207. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ցուցական դերանուններով.
Ատնք, այդ, ան, անոնք, ատոնք, ատ, ասիկա :
- 208. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ստացական դերանուններով.
Մերինը, իրենցը, իմս, ձերինները, բուկդ, իրենը :
- 209. Օրինակել կրկին վերի հատուածը, և հարկ եղած անունը դնել անձնական դերանուններուն տեղը.
- 210. Յոյց տալ հետեւեալ դերանուններուն դեմքերը.
Այդ, իրը, իմս, ասիկա, ձերը, մերինները, ան, սա, բուկդ :

238. Յուցական դերանուն. — Յուցական դերանունը կը ծառայէ ցոյց տալու այն անձերը և իրերը, որոնց տեղը գրուած է :

239. Յուցական դերանուններն են .

	ԵՁ.	ՅՈՔ.
Ա. դեմք	Այս, աս, ասիկա, սա	Ասոնք
Բ. »	Այդ, աս, ասիկա	Ասոնք
Գ. »	Այն, ան, անիկա	Անոնք

240. Յուցական դերանուններուն մէկ մասը ցուցական ածականներ են, որոնք առանց անունի, առանձին կը գործածուին, ինչպէս. աս իմ գիրքս է. սա ի՞նչ է :

241. Այս յիշուած առարկայի մը կամ գաղափարի մը համար կը գործածուի, ինչպէս. պէտք է պզտիկները մեծերուն հնազանդիկն. այս է իմ կարծիքս : Սա՛ յիշուելիք առարկայի մը համար, ինչպէս. իմ կարծիքս սա է որ պզտիկները պէտք է մեծերուն հնազանդիկն :

242. Ստացական դերանուն. — Ստացական դերանունները ստացական ածականներէ կը շինուին անոնց վրայ աւելցնելով «, որ, » կամ « զիմորոշ յօդերը, բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն, և առանձին կը գործածուին, ինչպէս .

	ԵՁ.	ՅՈՔ.	ԵՁ.	ՅՈՔ.
Դեմք				
Ա. Իմս, իմինս	Մերը, մերինը	Իմիններս	Մերինները	
Բ. Բուկդ,	Ձերը, ձերինը	Բուկիններդ	Ձերինները	
	Ֆուկինդ			
Գ. Իրը, իրենը	Իրենցը	Իրենները	Իրենցները	

ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

Այս

	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Այս , աս , սա , ասիկա	Ասոնք
Ս. Տ.	Ասոր	Ասոնց
Բ.	Ասկէ	Ասոնցմէ
Գ.	Ասով	Ասոնցմով

Այդ

Ո. Հ.	Այդ , ատ , ատիկա	Ատոնք
Ս. Տ.	Ատոր	Ատոնց
Բ.	Ատկէ	Ատոնցմէ
Գ.	Ատով	Ատոնցմով

Այն

Ո. Հ.	Այն , ան , անիկա	Անոնք
Ս. Տ.	Անոր	Անոնց
Բ.	Անկէ	Անոնցմէ
Գ.	Անով	Անոնցմով

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

Ա. ԴԷՄՔ

	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Իմս , Իմինս	Իմիններս
Ս. Տ.	Իմինիս	Իմիններուս
Բ.	Իմինէս	Իմիններէս
Գ.	Իմինովս	Իմիններովս

ԵԶ.

ՅՈՒՔ.

Ո. Հ.	Մերը , Մերինը	Մերինները
Ս. Տ.	Մերինին	Մերիններուն
Բ.	Մերինէն	Մերիններէն
Գ.	Մերինով	Մերիններով

Բ. ԴԷՄՔ

Ո. Հ.	Քուկդ , Քուկինդ	Քուկիններդ
Ս. Տ.	Քուկինիդ	Քուկիններուդ
Բ.	Քուկինէդ	Քուկիններէդ
Գ.	Քուկինովդ	Քուկիններովդ

Ո. Հ.	Չերը , Չերինը	Չերինները
Ս. Տ.	Չերինին	Չերիններուն
Բ.	Չերինէն	Չերիններէն
Գ.	Չերինով	Չերիններով

Գ. ԴԷՄՔ

Ո. Հ.	Իրը , Իրենը	Իրենները
Ս. Տ.	Իրենին	Իրեններուն
Բ.	Իրենէն	Իրեններէն
Գ.	Իրենով	Իրեններով

Ո. Հ.	Իրենցը , Իրենցինը	Իրենցինները
Ս. Տ.	Իրենցինին	Իրենցիններուն
Բ.	Իրենցինէն	Իրենցիններէն
Գ.	Իրենցինով	Իրենցիններով

ԽԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՁԻՆ ԵՒ ՅՈՒԼԸ

Առոյգ ձի մը մանուկ մ'առած իր վըրան ,
 Դաշտերուն մէջ , ասդին անդին կու գար ման .
 Մերթ կը վազէր , կը վազվըզէր ոտոտտուն ,
 Եւ մերթ հազիւ կը դըպչէր թարմ խոտերուն :
 «Ի՜նչ , մըւընչեց ցուլն անդիէն զայրացած ,
 Բզքեղ վարել՝ պըղտիկ տըղճուն այդ մնաց :
 Շուտ պատժէ՛ զայն , և վըրայէդ նետէ վար ,
 Երթայ սորվի թէ ձիուն հետ չեն խաղար : »
 — «Ի՜նչ յաղթանակ , ի՜նչ փառք և ի՜նչ մեծ պատիւ ,
 Ըսաւ անոր ծիծաղելով ձին ազնիւ ,
 Ամօթ չէ՞ ինձ , և չե՞ն խընդար իմ վըրաս ,
 Երբ վար նետեմ սա խեղճ մանուկն անվընաս : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

211. Արձակի վերածել այս հատուածը .
 212. Մէյ մէկ յարմար յարաբերական դերանունն զնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնուած կետերուն տեղ .
 Այն մարդիկը ... վրայ խօսեցայ , եկեր են . Այն աշակերտը ... մրցանակ տրուեցաւ , հիւանդացեր է . Այն գնդակները ... կը խաղայինք . կորսուեր են . Այն օգնութիւնը ... կը յուսայի , պիտի մատուցանէք ինձի . Հայրս ... ամէն բան կը սպասէի , մերժեց զիս . Գոյրս ... հետ կը ընակէի , մեկնեցաւ բաղարէն .
 213. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ յարաբերական դերանուններով .
 Որոնց , որմէ , որ , զորս , որոնք , որոնցմէ , որով , զոր , որուն :

ԽԲ. ԴԱՍ. — ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

213. Յարաբերական դերանուն . — Յարաբերական դերանունը որ բառն է , և իրմէ առաջ յիշուած անուն մը կամ դերանուն մը կը ցուցնէ . այդ անունը կամ դերանունը կ'ըսուի յարաբերեալ , ինչպէս . այն աղջկիկը որ ֆեզի հետ եր . դուն որ այնքան քարի ես :

214. Յարաբերական դերանունը ունի թիւ , հօլով և երեք դէմքի համար ալ կրնայ գործածուիլ , ինչպէս . ես որ զիտեմ , դուն որ զիտես , ան որ զիտես :

215. Յարաբերական դերանունը սապէս կը հօլովուի .

	ե2.	ՅՈՒ.
Ո.	Որ	Որոնք
Հ.	Հոր	Հորս
Ս.	Որուն	Որոնց
Տ.	Որու	Որոնց
Բ.	Որմէ	Որոնցմէ
Գ.	Որով	Որոնցմով

216. Յարաբերական դերանունին եզակին շատ անգամ յօքնակիի տեղ ալ կրնայ գործածուիլ ուղղական և հայցական հօլովներու մէջ , երբ յարաբերակին կից ըլլայ , ինչպէս . Անոնք որ խօսիչ չեն զիտեմ , պիտի երտեն . վարդերը զոր այնքան կը խնամէի , թողնեցան . փոխանակ ըսելու՝ Անոնք որոնք խօսիչ չեն զիտեմ , և ըն . վարդերը զորս այնքան կը խնամէի , և այլն :

ԽԳ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՂՐԵՒԱՆՆԻ ԿԱՄ ԼԵՆԱԿ

Պարսկաստանէն եկած տունկ մըն է լեւակը, և մշակութեամբ ու պատուաստով այնքան ճոխացած ու նրբացած է, որ բազմաթիւ տեսակներ արտադրած է: Իր նուրբ օգային գոյնը, որ բաց կապոյտի և մանիշակի խառնուրդ մըն է, և տեսակին համեմատ կը փոխուի, իր զգլխիչ բուրու՛մը, որ ամբողջ պարտէզ մը կը խնկաւետէ, շատ լաւ կը բացատրեն այն նշանակութիւնը զոր տուած են իրեն Եւրոպացիք, խորհրդանշան անուանելով զայն յուզման և սկարութեան. Լիննէ երեւելի բնագէտը սիոնկիա անուանած է զայն, ինչ որ լատիներէն սրինգ կը նշանակէ, և կ'ուզէ ցոյց տալ թէ անոր ճիւղերովը սրինգ կը շինեն: Տաճկաստանի մէջ ալ ծխափողեր կը շինեն անկէ:

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

- 214. Օրինակի այս հատուածը, և սկզբնատուերով նշանակել անձնական, յարսքերական, և անորոշ դերանունները:
- 215. Կրկնկ բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 216. Նշանակիլ հետեւեալ խօսքերուն մէջ շնդագիր գրուած դերանուններուն տեսակները:

Բան մը չի կրնար զինքը սփոփել. — Որչնփ աշխատեցանք որ յաջողի ան. — Ասոնք ըսողը եւ չեմ, ուրիշ մըն է. — Ի՞նչ բան կ'արգիլէ զքեզ ճշմարիտը խօսելէ. — Ոմանք կը կարծեն թէ աշխատանքը մարդը կը նուաստացնէ. — Այսչափը բաւական է այսօրուան համար. — Ամեն մեկուն իրեն յարմար նուէր մը տրուեցաւ. — Ով որ կ'ուզէ տգէտ մնալ, թող չաշխատի. — Շատք կ'աշխատին, բայց ֆիչեր կը յաշողին. — Ոչինչ կրնայ զինքը համոզել. — Ոչ ոք կը համարձակի դիտողութիւն ընել:

ԽԳ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

217. Անորոշ դերանուններ. — Անորոշ դերանունները տարտամ և անորոշ անձեր և իրեր կը ներկայացընեն:

218. Անորոշ դերանուններուն մեծ մասը անորոշ ածականներէն կը կազմուին, յօդ մը աւելցնելով անոնց վրայ, և հետեւեալներն են.

Ամեկը, ամեկը, բոլորը — մեկը, ամեկ ոք, ամեն ճարդ, ճարդ, ունակ, շատք, ֆիչեր — մեկը եւ միւսը, ամեն մեկը, իւրաքանչիւրը, իւրաքանչիւր ոք, անձնիւրը, ոչ ոք, ոչ մեկը, ոչինչ — ուրիշը, միւսը, ուրիշ մը — նոյնը, միեւնոյնը, նոյնինքն — բան մը, ամեն բան, այսինչը, այնինչը — այսչափը, այդչափը, այնչափը, այսքանը, այդքանը, այնքանը — այսպիսին, այդպիսին, այնպիսին, ասանկը, ասանկը — ինչ որ, ով որ — ո՞վ, ի՞նչ, ի՞նչ բան, քանի՞, ո՞րչափը, ո՞րքանը, ո՞րը, ի՞նչը, ո՞րպիսին — մեկ քանին, քանինքն, և այլն:

219. Անորոշ դերանուններուն ամենամեծ մասը կը հոլովուին գոյականներուն հոլովման ընդհանուր օրէնքին համաձայն, և մեծ մասը յօքնակի ալ ունին, ինչպէս. ասանկը, ասանկին, ասանկէն, ասանկով, ասանկները, ասանկներուն, ասանկներէն, ասանկներով:

250. Բացառիկ են հետեւեալ հոլովումները.

Ո. Հ.	Ամէնք	Ոմանք	Որո՞նք
Ս. Տ.	Ամէնուն	Ոմանց	Որո՞նց
Բ.	Ամէնէն	Ոմանցմէ	Որո՞նցմէ
Գ.	Ամէնով	Ոմանցմով	Որո՞նցմով
Ո. Հ.	Ո՞վ, Չո՞վ	Ո՞րը	Մէկը
Ս. Տ.	Որո՞ւ	Որո՞ւն	Մէկուն
Բ.	Որմէ՞	Որմէ՞	Մէկէն
Գ.	Որով	Որով	Մէկով

ԽԴ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԿԱՐՄԱԼԱՆՁ

Կարմրալանջը շատ կատաղի և միանգամայն շատ ընտանի կենդանի մըն է: Իրեն մլաս հասցնողին հետ շատ կատաղի է, և շատ ընտանի՝ անոր հետ որ չար դիտաւորութիւն չունի: Եթէ փորձես զայն բռնել, կը փախչի կտուցի հարուած մը տալով քեզի. իսկ եթէ չդպչիս իրեն, գլխուդ բոլորտիքը կը պտուակի: Սոխակը և ծիծեռնակը կը մեկնին, ան կը կենայ, տանիքի թռչուններու պէս, իր փոքրիկ տոտիկներովը կետկիտելով գետնի աւազը, կուռելով շատակեր հաւերուն հետ, տակն ու վրայ ընելով ախտին յարդը և նիրհելով մսուրին մէջ: Եթէ ձմեռը շատ ցուրտ ըլլայ, տուներէն ներս կը մտնէ, կարասիներուն վրայ կը թքուի, և գլուխը ծռելով կը դիտէ ինքզինքը հայլիներուն մէջ: Սրուակի մը բերանը թառած կը քնանայ, մերթ ընդ մերթ փոքրիկ հեծիւնով մը պատասխանելով վառարանին ճարձատման:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Կ Ն Ե Ր

- 217. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բոլոր դերանունները:
- 218. Օրինակել և քերանացի սորվիլ այս հատուածին հետեւեալ դերանուններուն լուծումը:

Իրևի	Անձ. դեր. եզ. տրի. բնուծ. խնդիր հասցնող բային:
Որ	Յար. դեր. եզ. ուղ. ենթ. չունի բային:
Չայն	Անձ. դեր. եզ. հայց սեռի խնդիր բունի բային:
Քեզի	Անձ. դեր. եզ. տրակ. բնուծ. խնդիր ճշդով բային:
Ան	Անձ. դեր. եզ. ուղ. ենթ. կը կենայ բային:
Ինքզինքը	Անձ. դեր. եզ. հայց. սեռի խնդիր կը դիտէ բային:

- 219. Սկզբնատառերով ցոյց տալ հետեւեալ խօսքերուն մէջի դերանուններուն տեսակները.

Մի ըներ ուրիշին, ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն, — Մարդ դիւրաւ կը հաւտայ վախցած և փափաքած բաներուն: — Պէտք չէ կերպարանքէն դատել մէկը. — Ինքզինքդ մի գովեր. — Դուն քեզ օգնէ, Աստուած ալ պիտի օգնէ քեզի: — Բան մը գաղտնի մի պահեր բու մօրմէդ: — Արհամարհէ բոլոր վատ մարդիկը: — Ով որ կը խաբէ, ինքն ալ պիտի խաբուի: — Ոմանց համար կամենալը կարենալ է: — Ներողամիտ եղի՛ր ուրիշներուն: — Ով որ կը շողբորձէ, կը խաբէ զքեզ:

- 220. Մեյմեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Աղիւր, տորդիկ, մրջին, Թիժեռ, հրինկ, կարմրախայտ, բզէզ, իշամեղու, ճայ, փրփրուկ, շերեփաքի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Աղիւրը լուգածեւր ունի, որովհետեւ ձուկ է: Շերեփաքին վեց ոտք ունի, որովհետեւ միշտ է:

- 221. Նշանակել ձեր շինած խօսքերուն մէջ անունները, յոդերը, ածականները, դերանունները և քայերը սկզբնատառերով:

ԽԴ. ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

251. Դերանունները լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ անոնց տեսակը, թիւը, հոլովը, դէմքը, և նախադասութեան մէջ ինչ պաշտօն կատարելը, ինչպէս. **Ես** խօսեցայ | Անձնական դերանունն եղակի ուղղականն ենթակայ՝ խօսեցայ բային:

Այս լուծումը հետեւեալ ձևով պէտք է կրճատել. **Անձ. դեր. եզ. ուղ. ենթ.** խօսեցային:

ԽԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ — ԽՈՉԿԱՂԵՆԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ամառուան մէջ տաք օր մը, արքիսը կաղնիի մը տակ քնացեր էր, երբ խողկաղին մը ինկաւ իր սրածայր ցռուկին վրայ: Սարսափահար ցատկեց ելաւ ու փախաւ: Ճամբան մուկի մը հանդիպեցաւ. «Աստուած իմ, կաղնիի խոշոր ճիւղ մը ինկաւ վրաս», ըսաւ ու մեկնեցաւ: Մուկը վագեց ճագարին քով գծաց, որ մերձակայ դաշտին մէջ կը ճարակէր. «Եղածը իմացա՞ր՝ անաղին կաղնի մը ինկեր է արքիսի մը վրայ» իրիկուռը, ճագարը գործը իր բարեկամներուն պատմեց: «Կ'երեւայ թէ, ըսաւ անոնց, կաղնին անուելի գոռումով մը տապալեր է, որոտմանց ու փայլակներու մէջտեղը:» Անձեղը այն տեղէն կ'անցնէր, լսեց, և գնաց ամէն տեղ շաղակրատեց: «Ճշմարիտ երկրաշարժ մըն է եղեր, կ'ըսէր, աւա՛ղ, չեմ գիտեր թէ քանի՞ հոգի մեռեր է:» Հետեւեալ առտուն երկրին բոլոր անասունները այս զարհուրելի աղէտքին վրայ կը խօսէին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

222. Օրինակել այս հատուածը, և սկզբնատուերով նշանակել անունները, յօդերը, ածականները, դերանունները, բայերը:

223. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ամառ, միջօրէ, արքիս, կաղնի, սարսափահար, ճիւղ, ճագար, ճարակիլ, գոռում, փայլակ, տապալել, շաղակրատել, երկրաշարժ, աղէտք:

224. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:

225. Մէյմէկ յարմար դերանուն դնել հետեւեալ կետերուն տեղ.

. . . չի կրնար երկու տէրոջ ծառայել — Դուն . . . այնքան բարի ես, ինչն չես ուզեր օգնել այդ խեղճին — . . . կը գովեն զքեզ — Հեռացէք այն հաճոյքէն . . . անպատուութիւնը կրնայ եղծել — Ըսէ թէ . . . հետ կը տեսնուիս ըսեմ . . . թէ . . . ես — Չկայ տխմար մը որ . . . աւելի տխմար մը չգտնէ:

226. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ դերանուններով.

Դուք, ոչինչ, միւսը, անոր, զքեզ, ինծի, որոնք, որմէ, զիս, ամէնքը, որոն, բեզի, իրենց, ամէն օր, այսչափը, զինքը, զիրար:

227. Լուծել հետեւեալ խօսքերը:

Կը ճանչնաս սա բարձրահասակ կինը — Ես մէկը չեմ տեսնար — Ես որ բարեկամ էի իրեն, կը դատապարտեմ զինքը — Ճշմարիտ բարեկամներուն կը վայել անկեղծ ըլլալ — Բոլոր տղաքը իմ սիրելիներս են — Ձեր բոյրերը դպրոցէն վերադարձան — Այս թռչունը կ'երգէ, ան չ'երգեր — Աստիք մեզմէ կը փախչին — Իրենցմէ մէկը չեմ ճանչնար — Ով որ կ'ըսէ, կը լսէ: — Այն աղջիկը, որուն ձայնը լսեցիր, մեկնեցաւ:

Բ Ա Յ

ԽԵՒ ԴԱՍ — ՆԱԽԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

252. Նախադասութիւն. — Նախադասութիւնը դատում մըն է, որով ընդհանրապէս առարկայի մը մէկ հանդամանքը կ'արտայայտենք, ինչպէս. տղան աշխատող է. հաւը երգիչ չէ. գրիչը կոտրած է:

253. Ամէն նախադասութիւն երեք մասէ կը բաղկանայ. ենթակայ, ստորոգելի և բայ:

ԽԶ. ԸՆԹԵՐՅՈՒՄԾ. — ԳԵՏԱԶԻՆ

Գետաձին կենդանի մըն է, որ Նեղոս գետին և Ափրիկէի ուրիշ մեծ գետերուն մէջ միայն կը գտնուի: Շատ ամեհի, ուժեղ և յաղթամարմին է, կ'ապրի ջուրին մէջ, բայց երբեմն գետեղերքը կ'ելլէ սէզեր, ցորեններ, թարմ խոտեր և ծառի ճիւղեր ուտելու համար: Գետաձին տեսքը շատ տգեղ է ցամաքին վրայ, որովհետեւ գլուխը չափազանց մեծ է մարմնոյն համեմատութեամբ, և սրունքները՝ չափազանց կարծ: Իր գոյնը թուխ է, ականջները՝ մանր և սուր, ակռաները ահաւոր են, և այնքան կարծր, որ պողպատին զարնուելով կրակ կը հանեն: Մորթը այնքան պինդ է որ մէջը ոչ սուր կը թափանցէ, ոչ սլաք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 228. Օրինակել այս հատուածը, և գտել բոլոր նախադասութիւնները,
- 229. Այս հատուածին մէջ գտնուած բոլոր պակաս նախադասութիւնները ամբողջացնել, թայմը կամ ենթակայմը աւելցնելով:

230. Բերանացի կրկնել այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:

231. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերով.

Նեղոս, Ափրիկէ, ամեհի, ուժեղ, սէզ, եզերք, ճիւղ, ցամաք, սրունք, թուխ, ականջ, սուր, ահաւոր, պողպատ, մորթ, կարծր, պինդ:

232. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերով, վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — Ատեղ, կարագ, տաղաւար, վարագոյր, պարտէզք Ստորոգելիներ. — Սուր, թարմ, խոշոր, նուրբ, շքեղ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ատեղները (ենթակայ) սուր (ստորոգելի) են (բայ):

233. Լուծել հետեւեալ բառերը:

Այս դեղին կօշիկը. — Մեր տան պարտէզը. — Երկու հաւկիթ. — Բոլոր ձմեռը. — Աւտուան զանգակը. — Չեր գրիչը և իմս. — Անոնց զվարկը և բուկդ:

ՕՐԻՆԱԿ.	— Այս	Յուշ. ած. կօշիկ բառինս .
	դեղին	Որակ. ած. կօշիկ բառինս
	կօշիկը	Հաս. ան. եզ. ուղ. կամ հայց. ը որոշիչ յօդ:

ԽԶ. ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԳԱՍՈՒԹԻՒՆ (Շարունակութիւն)

254. Նախադասութեանց մէջ, ենթական ցոյց կու տայ անձ մը, անասուն մը կամ իր մը, որուն հանգամանք մը կը վերագրենք, ինչպէս. տղան, հաւը, գրիչը: Ստորոգելին ցոյց կու տայ ենթակային մէկ հանգամանքը, ինչպէս. աշխատող, երգիչ, կոտրած: Բայը կը հաստատէ կամ կը ժխտէ ստորոգելիին ցոյց տուած հանգամանքին ենթակային պատշաճիւրը, ինչպէս է կամ չէ:

255. Ըրդր բայը վիճակ մը կը ցուցնէ և եական բայ կը կոչուի:

256. Նախադասութիւնը կ'ըլլայ հաստատական, երբ բայը ենթակային վերագրուած հանգամանքը կը հաստատէ, ինչպէս. գրիչը կոտրած է:

257. Նախադասութիւնը կ'ըլլայ բացասական, երբ բայը ենթակային վերագրուած հանգամանքը կը ժխտէ, ինչպէս. սագը երգիչ չէ:

ԽԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՊՈՒՆԳ

Սպունգը ամենաստորին տեսակէ կենդանի մըն է , գրեթէ օդակ մը՝ բոյսերը կենդանիներուն միացնող , որուն կենդանասունկ կ'ըսուի , և որ ծովերուն մէջ կ'ապրի , ջուրէն դուրս , ծառերուն վրայ մնալով տեղատուութեան ատեն : Եթէ կենդանի սպունգին դպչիս , իր բոլոր մասերը անզգալի կերպով կը կծկուին : Սպունգին վրայ շատ մը ծակտիքներ կան , և մէկ քանի մասերուն վրայ կը գտնուին անհամար դեղին բիծեր , որ պարզ աչքով կը աննուին . ասոնք իր հաւկիթներն են , և քանի մը ամսուան մէջ մեծնալով՝ տանձի մը ձեւ կը ստանան ու մազով կը ծածկուին : Յետոյ հետզհետէ կը փրթին , կ'իյնան , և մէկ երկու օր ջուրին երեսը տատանելէ ետքը , յարմար տեղ մը գտնելով , այդ տեղին կը փակչին , հոն կը մեծնան , իրենք ալ սերունդներ արտադրելու համար :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

234. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել ստորոգելիները :

235. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորոգելիները վարի ենթականերուն յարմարցնելով .

Ստորոգելիներ . — ձերմակ , սեւ , կարմիր , դեղին , մանիշակագոյն , կապոյտ , կանանչ , գորշ , կամնագոյն , կասկագոյն , վարդագոյն , լուրճ , սուտակագոյն :

Ենթականեր . — Յարդ , ծծումբ , խոտ , արիւն , մոխիր , խաշառչ , կուսածաղիկ , բժոժ , կակաչ , ոսկի , աղ , կրակ , գարնածաղիկ , երկինք , մանիշակ , ագռաւ , ազաւնի , շաքար , տերեւ , կաւիճ , մուկ , ճնճողուկ , նաւրինչ , ձմերուկ :

236. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորոգելիներուն յարմար ենթականեր գտնելով և յոքնակի բնելով գտնեք .

Հեղուկ , կաղային , ծանր , թեթեւ , հաստատուն , քաղցր , դառն , անթափանց , թթու , անհամ , կծու , զիւրաժեք :

237. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորոգելիներուն . յարմար երկերկու ենթակայ գտնելով .

Խորամանկ , քաղցրաբարոյ , հաւատարիմ , ապուշ , երկչոտ , յամառ , հլու , ուշադիր , անողոր , բմահած , գաղտնապահ , խնամաս :

238. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ յոքնակի ստորոգելիները գործածելով .

Բարեբարներ , ճարտարապետներ , հեղինակներ , ծաղիկներ , զեղագիրներ , պատուհաններ , նաւաստիներ , տետրակներ :

ՕՐՈՒՍԱԿ . — Մեր հայրն ու մայրը մեր բարեբարներն են :

ԽԷ. ԴԱՍ . — ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ

258. Ստորոգելի . — Ստորոգելին ընդհանրապէս ածական մը կամ ածականի իմաստով գործածուած դոյական մըն է , որ սովորաբար էական բային կ'ընկերանայ :

259. Ստորոգելին միշտ ուղղական կ'ըլլայ այս պարագային մէջ :

260. Ստորոգելին անփոփոխ կերպով եզակի կը մնայ նոյն իսկ յոքնակի ենթականերու հետ , ինչպէս . տղաքը աշխատու եւ . հաւերը երգիչ չեն . գրիչները կոտրած են :

261. Միայն այն պարագային մէջ ստորոգելին յոքնակի կը դրուի , երբ իրմէ առաջ ածական մը կամ յատկացուցիչ մը կայ , ինչպէս . ասոնք էաջ մարդիկ են . դուք մեր դրացիներն եք մենք Մարիամին բոսներն ենք :

— Հայրի՛կ , ո՛վ կ'անցնի ամէնէն արագ ,
Հովերը արդեօք , դե՞տը սըրընթաց ,
Արդեօք ասո՞ւպն որ կ'իջնայ վայրահակ
Առկայծ ակօսով բոցի պէս վառուած :

Արդեօք ամպերը , ծուխն եթերային ,
Եւ կամ օդապար ծիծե՞ռն ուղեւոր ,
Իոցածաւալ փո՞ւնջն արդեօք հըրթիւրն ,
Երկինքին շա՞նթը թէ փայլակն անոր :

Աւա՞ղը խըլուած եզերքէն ծովուն ,
Ճերմակ օճառին պըղպըջա՞կն ոսին ,
Օդապարի՞կը , տերե՞ւն ազազուն ,
Երա՞ղը , արդեօք ոստա՞յնը սարդին :

— Իցի՛ւ թէ անդէտ մընաս միշտ , որդեա՛կ ,
Անոյ՛չ և տըխուր սա փորձառութեան ,
Թէ ինչ՞ որ կ'անցնի ամէնէն արագ ,
Մեր երջանկութեան օրերն են միայն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

239. Օրինակել այս ոտանաւորը , արձակի վերածել , և ամբողջացնել նախադասութիւնները իրենց լարմար թայ մը դնելով ամէն մեկուն քով .

ՕՐԻՆԱԿ. — Հովերը արդեօք ամէնէն շուտ կը սահին , Թէ գետերը ամէնէն շուտ կը հոսին :

240. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ենթականերով .

Ասուպ , ալիս , ծուխն ու շոգին , ծիծեռ , հրձիռ , շանժ , պղպզակ , օդապարիկ , փորձառութիւն , ես և դուն , դուք և քոյրերնիդ , մենք և անոնք :

262. Բայ. — Բայը բան մը ընել կամ ըլլալ կը
ցուցնէ , այսինքն գործողութիւն մը կամ վիճակ մը ,
ինչպէս . ծեծել՝ ծեծի գործողութիւնը կը ցուցնէ , հի.
շանդանայ՝ հիւանդութեան վիճակը :

263. Էական բայէն զատ , միւս բոլոր բայերը
իրենց մէջ կը միացնեն ստորգեղիին գաղափարը ըրարու
գաղափարին հետ , ինչպէս . ծեծել՝ կը նշանակէ ծեծող
ըլլալ , հիւանդանայ՝ հիւանդ ըլլալ :

264. Ենթակայ. — Ենթական կը ներկայացնէ այն
անձը , անասունը կամ իրը , որ գործողութիւնը կ'ընէ
կամ բային արտայայտած վիճակը կը կրէ , ինչպէս .
հայրս կը ծեծե . ես հիւանդացայ :

265. Ենթական ընդհանրապէս անուն մը կամ
գերանուն մըն է , ինչպէս . հայրս , ես :

266. Ենթական միշտ ուղղական կ'ըլլայ և ընդ-
հանրապէս բայէն առաջ կը դրուի :

267. Բայը թուով և դէմքով կը համաձայնի են-
թականին հետ , ինչպէս . ես հիւանդացայ , դուք հիւան-
դացաք :

268. Բայ մը որուն ենթակաները մէկէ աւելի
եղակի անուններ են , յօքնակի Գ. դէմք կը դրուի ,
ինչպէս . Մարիամը , իոյրս եւ իր զաւակը մեկնեցան :

369. Երբ բայը տարբեր դէմքով ենթականեր ունի ,
միշտ նախապահիւ դէմքին հետ կը համաձայնի և յօք-
նակի կը դրուի : Առաջին դէմքը երկրորդին նկատմամբ
նախապատիւ է , և երկրորդը՝ երրորդին , ինչպէս . Ես
եւ դուն մեկնեցանք . դուք եւ անոնք հոս պիտի մնաք .
մեկնք եւ իոյրդ շեցիմք :

270. Անուն ենթակաները միշտ Գ. դէմք կը
նկատուին :

ԽՅ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱԳՈՍԻՆԸ ԵՒ ՍԱՓՈՐԸ

Ծարաւ ագռաւ մը սափոր մը գտաւ, որուն երեք չորրորդ մասը ջուրով լեցուն էր: Թռչունը դնաց անոր բերանը թառեցաւ ու վիզը մէջը երկնցուց, բայց որքան որ ճգնեցաւ անկարող եղաւ կտուցը ջուրին դպցնելու: Սակայն շատ ծարաւ էր, և անպատճառ խմել կ'ուզէր: Ուստի վար իջաւ ու սկսաւ կտուցովը հարուածներ տալ սափորին զայն կտորելու համար. դժբաղդարար ամանը իր կտուցէն աւելի կարծր էր, ու դիմացաւ: Այն ատեն կենդանին աղէկ միջոց մը խորհեցաւ, դնաց կտուցովը փոքրիկ գայլախազներ ժողվեց զետնէն, ու բերաւ սափորին մէջ նետեց, մինչև որ ջուրը բարձրացաւ ու կտուցին հասաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 241. Օրինակէ այս հատուածը, ստորագծել ենքակաները, խաչանիչ ղեկ սեռի խնդիրներուն:
- 242. Բերանացի պատմել այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 243. Հետեւեալ նախադասութեանց բայերը հակառէ քայի վերածել, և մեջերնին գտնուած ստորոգիչները ղեկով նոր նախադասութիւններ շինել:

Ամանը ջուրով լեցուեցաւ: Այս աղջիկները կը տրտմին, Շուները կը հաչեն: Ծառերը պտուղ կու տան: Այս մարդը կը նուագէ: Երգին կը ցնդի: Մեղանը կ'աղտոտէ: Ժամացոյցը կը հնչէ: Կառքը կը ծառայի: Ազբիւրը կը հոսի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ամանը ջուրով լեցուն է: Այս աղջիկները տրտում են:

244. Մէյ մէկ սեռի խնդիր ղեկ հետեւեալ խօսքերուն մէջ:

Վառարանի խողովակներ պիտի շինեմ, բայց . . . չունիմ: Պողպատէ գեղեցիկ զմեկի մը ունէի . . . կորսնցուցի: Զուլածոյ երկաթէ . . . կը շինեն: Զինկով պատեցինք մեր . . . որպէս զի անձրեւը ներս չՊափանցէ: Զոյգ մը արոյրէ . . . նուիրեցի իրեն: Զնուտան համար աւելի կ'ընտրեմ Պաղիէ՝ քան Պալիչէ . . . մը, իսկ ամառուան համար յարդէ . . . կը սիրեմ: Այնքան հաւանեցայ այս մատնիին որ գնել ուզեցի . . . :

245. Լուծել հետեւեալ խօսքերը:

Յից է այն ճամբան, որուն զառիվերը զգալի է: Զբային կենդանիները ջուրը կը սիրեն: Ապարդիւն է գործ մը որմէ օգուտ մը չենք բազեր: Անպատշաճ է այն խօսքը, որ հակառակ է բաղաբալարութեան:

ԽՅ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

231. Խնդիր. — Բայի մը խնդիրը անոր արտայայտած իմաստը կը լրացնէ, և այդ պատճառաւ շրացուցիչ ալ կ'ըսուի:

232. Երկու տեսակ խնդիր կայ. սեռի խնդիր և բնութեան խնդիր:

233. Սեռի խնդիր. — Սեռի խնդիրը ցոյց կու տայ այն առարկան, որուն վրայ ենթական գործողութիւն մը կը կատարէ, ինչպէս. հայրս ծեծեց իր ծառան. ես կոտորեցի գրիչը. դուն ազատեցիր զայն:

234. Սեռի խնդիրը ընդհանրապէս անուն մը կամ դերանուն մըն է, և հայցական հոլով կ'ըլլայ:

235. Սեռի խնդիրը կը գտնուի զո՞վ կամ ի՞նչ քանը հարցումով, ինչպէս. զո՞վ ծեծեց. — ծառան. ի՞նչ քանը կոտորեցիր. — գրիչը:

236. Սեռի խնդիրը ներգործական բայերուն հետ միայն կը դրուի:

Արծիւը թռչուններուն իշխանը նկատուած է : Խա-
րակներուն ծայրերը կը բնակի , ամալի աշտարակներու ,
մենաւոր փլատակներու վրայ : Իր բոյնը տափակ ձեւ մը
ունի , ընդելուզուած ձիւղերէ կազմուած , և կնիւննե-
րով ու ցախերով ծածկուած է : Կ'ըսեն թէ բոլոր կեան-
քին մէջ , միեւնոյն բոյնին վրայ կը թխտէ ան : Այնքան
ուժեղ է , որ ոչխարներ , այծեր կը յափշտակէ կը տանի :
Արծիւը կրնայ երկար ատեն անօթի կենալ . մինչև երեք
շաբաթ կը դիմանայ : Եթէ պղտիկուց բռնուի , կրնայ
թռչնաբանի մը մէջ պահուիլ , բայց չի փոխեր իր վայ-
րենի բնաւորութիւնը , և եթէ քիչ մը զայրանայ ,
կատաղութեամբ նոյն իսկ իր տէրոջը վրայ կը յարձակի :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Կ Ն Ե Ր

- 246. Օրինակել այս հատուածը , ցոյց տալ սեռի խնդիրները և բնու-
թեան խնդիրները սկզբնատուներով :
- 247. Մէյմէկ խօսք շինել հայցական բնութեան խնդիր ընելով հե-
տեւեալ բառերը .
Ծառ , դաշտ , անտառ , մատ , փողոց , սեղան .
ՕՐԻՆԱԿ . — Դէորդ ծառը ելաւ :
- 248. Միեւնոյն բառերը գործածել նախադասութեանց մէջ իրրեւ
տրական հոլով .
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառին մօտեցանք :
- 249. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրեւ բացառական հոլով .
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառէն վար պիտի իյնար տղան , եթէ չբռնէի :
- 250. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրեւ գործիական հոլով .
ՕՐԻՆԱԿ . — Մեր պարտէզը ծառերով լեցուն է :
- 251. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրեւ սեռի խնդիր .
ՕՐԻՆԱԿ . — Մեր դրան առջեւ ծառ մը անկեցի :
- 252. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրեւ ստորգէյի .
ՕՐԻՆԱԿ . — Նարնջենին գեղեցիկ ծառ մըն է :
- 253. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրեւ յասկացուցիչ .
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառին տերեւները թափեցան :
- 254. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրեւ ենթակայ .
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառը արմատախիլ եղաւ :

- 257. Բնութեան խնդիր . — Բնութեան խնդիրը բա-
յին արտայայտած իմաստը կը լրացնէ :
- 258. Բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ հայցական ,
տրական , բացառական , գործիական :
- 259. Բնութեան խնդիրը ամէն բայի հետ կրնայ
դրուիլ :
- 280. Հայցական բնութեան խնդիրը կը պատաս-
խանէ ո՛ր կամ ե՞րբ հարցման , ինչպէս . ես առտուն
կու գամ . այսօր եկելոցին պատարագ կայ . գոյաւորը
գլուխը դրաւ :
- 281. Տրական բնութեան խնդիրը կը պատաս-
խանէ որո՞ւ , ե՞րբ , ի՞նչ բանի հարցումներուն , ինչպէս .
եեզի կը մտնանք . նոյն միջոցին զանգակը զարնուեցաւ .
բռ խօսքիդ ջեւ հաւատ :
- 282. Բացառական բնութեան խնդիրը կը պա-
տասխանէ ո՛րևէ , ո՛րիկ , ինչէ՞ն հարցումներուն , ինչ-
պէս . ես եեզկէ ջեւ բաժնուիր . պատուհանէն վար ին-
կաւ . իր անխելութենէն այդ վիճակին հատաւ :
- 283. Գործիական բնութեան խնդիրը կը պա-
տասխանէ ինչո՞վ կամ ի՞նչ բանով հարցումներուն , ինչ-
պէս . այս կօտիկներով ջեւ կրնար ֆայել . այդ գրիչով չի
գրուիր :

Թըշուառ մըն էր, հիւանդ, մինակ ու աղքատ,
 Շընիկ մ'ունէր, ընկեր կեանքին յուսահատ:
 «Բեռ մ'է քեզ չունդ, ըսին անսիրտ հարուստներ,
 Երբ անոնցմէ պատառ մը հաց կը խնդրէր:
 Մէկդէի նետէ որ անօթի չը մեռնիր:»
 Խեղճը գոչեց, թափելով լուռ արցունքներ.
 «Ո՛հ, եթէ զայն չունենամ, ո՞վ սիրէ զիս:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 255. Արձակի վերածել այս ոտանաւորը, յօքնակիի դարձնելով եւնրակաները, բայերը, խնդիրները:
- 256. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մէջ ներկայ, անցեալ և ապառնի ժամանակները

Եւրոթիւնը մարդու միտքը կը սպառէ, աշխատութիւնը մարմինը, Ստախոսութիւնը ամէնէն զգուելի մոլութիւնն է: Քրիստափոր Քոլոմպոս գտաւ Ամերիկան: Մարդու ամէնէն զխաւոր թշնամին իր կիրքերն են. Մարդ աւելի իր բարեկամէն կը վախնայ քան թշնամիէն: Եթէ կ'ուզես հրամայել, նախ հնազանդիլ պիտի սորվիս: Քրիստոս չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ և մեռաւ խաչին վրայ:

- 257. Գտնել հինգ վերացական անուն, հինգ նիւթական անուն և հինգ յատուկ անուն, և մէկ մէկ խօսք շինել անոնցմով ներկայ, անցեալ և ապառնի բայեր գործածելով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Վրէժխնդրութիւնը անուշ է, բայց հետեւանքը դառն:
 Պետրոս երէկ ձեզի պիտի գար:
 Մեր բովի տունը բռնկեցաւ:

284. Բային փոփոխութիւնները. — Բայը չորս տեսակ փոփոխութիւն ունի, քիւ, դեմք, ժամանակ և եղանակ:

285. Թիւ. — Բայը կրնայ ըլլալ եզակի կամ յօքնակի, ինչպէս. կը խօսիմ. կը խօսինք:

286. Գեմք. — Բայն ալ դերանունին պէս երեք դէմք ունի, Ա. Բ. Գ. ինչպէս. կը խօսիմ, կը խօսիս, կը խօսի:

287. Ժամանակ. — Բային ժամանակը գործողութեան երբ կատարուիլը կը ցուցնէ:

288. Ժամանակը երեք է. ներկայ, անցեալ և ապառնի:

289. Ներկայ. — Ներկան կը ցուցնէ այն ժամանակը, ուր գործողութիւնը կը կատարուի, ինչպէս. կը խօսիմ, կը կարեմ:

290. Անցեալ. — Անցեալը կատարուած, անցած գործ մը կը յայտնէ, ինչպէս. խօսեցայ, կը կարեի:

291. Ապառնի. — Ապառնին կատարուելիք գործ մը կը ցուցնէ, ինչպէս. պիտի խօսիմ, պիտի կարեմ:

292. Ներկան մէկ ձեւ միայն ունի. կը կարեմ:

293. Անցեալը երկու ձեւ ունի. 1. անցեալ անկատար, կը կարեի. 2. անցեալ կատարեալ, խօսեցայ:

294. Ապառնին երկու ձեւ ունի. 1. բացարձակ ապառնի, պիտի խօսիմ. 2. անկատար ապառնի, պիտի կարեի:

ԾԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԱՐՄՈՆՆԵՐՈՆ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն մարմին ծանրութիւն մը ունի : Մարմնոյ մը ծանրութիւնը որքան շատ ըլլայ, այնքան աւելի արագ վար կ'իջնայ : Եթէ բարձր տեղէ մը գնտակ մը նետենք, նախ կամաց կամաց կ'իջնէ, յետոյ աստիճանաբար իր վայրէջքը կ'երագի, քանի օդը իր վրայ ճնշէ : Այս պատճառաւ է որ մօտէն ինկած մեծամեծ մարմինները պակաս ոյժով կը բաղխին իրենց հանդիպած առարկային, մինչդեռ հեռուէն ինկող ամէնէն փոքրիկ հատիկներն անգամ կրնան մէկը վիրաւորել :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

258. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել այն բայերը որոնք ստոյգ բան մը կը յայտնեն, խաչանիշ դնել անոնց ներքև որոնք պայմանաւոր կամ տարակուսական իմաստ մը ցոյց կու տան :

259. Գրել հետեւեալ բայերուն ներքև իրենց եղանակները.

Ձանացէք բարիք ընել, ամէն անգամ որ առիթը պատահի, ի՞նչ պիտի ընէինք, մեր դժբաղդութեան մէջ, եթէ հուաւոր չունենայինք, Աւելի բաղջր է բարիք ընելը քան թէ ընդունիլը :

260. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ սահմանականներէն մէկը գործածելով.

կը հարցնէի, ջանացի, կ'աշխատիմ, գրեցի, կը յուսայի,

261. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ հրահայականները գործածելով. Դացէք, սորվէ, հաւատանք, գրեցէք, մի վստահիք :

262. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ ապառնիները գործածելով. Պիտի գրէի պիտի երգէ, պիտի ըսէք, պիտի կարեն.

263. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ անորոշ հղանակները գործածելով.

Դրելու, գացած, տեսեր, մոռնալու, երթալ, գտած, խօսելիք :

ԾԲ. ԴԱՍ. — ՈՍՏԵՐՈՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

295. Եղանակ. — Բային եղանակը գործողութեան կերպը կը ցուցնէ :

296. Եղանակը չորս է. Սահմանական, Հրահայական, Ստորադասական և Անորոշ :

297. Սահմանական. — Սահմանականը գործողութիւնը որոշ և իրական կերպով կը ներկայացնէ, ինչպէս. կը խօսիմ, կը գործեմ :

298. Հրահայական. — Հրահայականը գործողութիւնը կը հրամայէ, ինչպէս. խօսե՛, խորհե՛ :

299. Ստորադասական. — Ստորադասականը գործողութիւնը կասկածով ու թէական կերպով կը ցուցնէ, շատ անգամ ուրիշ բայէ մը կասում յայտնելով, ինչպէս. կ'ուզե՞մ որ խօսիմ, եթէ խորհիլ :

300. Անորոշ. — Անորոշը գործողութիւնը ընդհանուր կերպով կը ներկայացնէ, ինչպէս. խօսի՛, խորհա՛ :

ԾԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀՐԱՐՈՒԵՐ

Հրարուիք անազին թնդանօթ մըն է, որուն ճեղքուածքին մէկ ծայրէն միւսը շատ անգամ փարսախ մը կը տեւէ: Այդ լերան բերնէն կը ժայթքին ծուխի և բոցի հեղեղներ, կուպրի, հալած մետաղի, եռացող ջուրի, մոխիրի և չեչաքարի ամպեր: Երբեմն շքանի մը փարսախ հեռուն կը նետէ անազին ժայռի կտորուանք, ծծմբական ցիխեր, սարսափելի պայթուցիկներով: Այդ քարերը օդին մէջ կը փչրուին և ամէն կողմ կը ցրուին աւերում և մահ պատճառելով: Եւրոպայի մէջ երեք նշանաւոր հրարուի կայ. Ետնա լեռը՝ Սիկիլիոյ մէջ, Հէբլա լեռը՝ Իսլանտայի մէջ և Վեսուվ լեռը՝ Նաբոլիի մէջ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Կ Ն Ե Ր

- 264. Օրինակել այս նատուածը, և ստորագծել բայերը:
- 265. Ձ ստեղծ հետեւեալ բայերուն արմատները վերջաւորութիւններէն. Տեւել, ժայթքել, նետել, փչրուիլ, ցրուիլ, պատճառել:
- 266. Մէյ մէկ բայ շինել հետեւեալ արմատներուն ծայրը ել, իլ, ալ վերջաւորութիւնները դնելով.
Երգ, ծաղր, պար, ծիծաղ, անձրև, ներկ, յոյս, սէր, տէր, բեր, եռ, տաք, գէր, խօսք, գիծ:
- 267. Մէյ մէկ բայ գտնել հետեւեալ անուններուն համապատասխանող.
Բրիչ, պատասխան, յուզմունք, տրտմութիւն, վաճառք, ընթրիք, խաւար, յապաղում, կարգ, ծաղիկ, ցօղ, կոշուճ:
ՕՐԻՆԱԿ. — Բրիչ, բրեչ:

- 268. Գտնել հետեւեալ բայերուն համապատասխանող անուններ.
Բարդել, թռչիլ, սուլել, ճչել, խոյանալ, պարծիլ, տքնիլ, քրտնիլ, հեւալ, նաւարկել, սողալ, թրծուալ:
ՕՐԻՆԱԿ. — Բարդել, յարդուրիւն:
- 269. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերով.
Տեւել, արդարանալ, ներել, հիանալ, դիմանալ, դատել, ժպտիլ, շիկնիլ, փչիլ, խզուիլ, դադրիլ:
ՕՐԻՆԱԿ. — Երջանկութիւնը երկար չի տեւէ:
- 270. Գտնել հետեւեալ անուններուն համապատասխանող բայեր.
Ձարդարուն, ուտեալ, կասկածոտ, նկարիչ, յաղթական, բարձրաբերձ, խորունկ, ծածուկ, փափուկ, թրծուուն:
ՕՐԻՆԱԿ. — Ձարդարուն, զարդարել:

ԾԳ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԿԱՉՄՈՒՐՔԻՆԵՐ

301. Բայերուն կազմութիւնը. — Էականէն զատ, ամէն բայ երկու մասէ կը բաղկանայ. արմատ և վերջաւորութիւն:

302. Արմատ. — Արմատը բային առաջին մասն է որ չի փոխուիր, և բային գլխաւոր իմաստը կը յայտնէ, ինչպէս. խօսիլ, արմատն է խօս. կարել, արմատն է կար. խաղալ, արմատն է խաղ:

303. Վերջաւորութիւն. — Վերջաւորութիւնը բային երկրորդ մասն է, որ կը փոխուի եզանակին ու ժամանակին, թիւին ու դէմքին համեմատ, ինչպէս. խօսեցայ, խօսիմ, խօսեի, կարեցիմք, կարեիք:

304. Խոնարհում. — Բայի մը բոլոր ժամանակներն ու եզանակները իրենց թիւերովն ու դէմքերովը բերանացի ըսել կամ գրելուն խոնարհում կ'ըսուի:

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. Ձեւ		Բ. Ձեւ	
եզ.	Յոք.	եզ.	Յոք.
Եմ	Ենք	Կ'ըլլամ	Կ'ըլլանք
Ես	Էք	Կ'ըլլաս	Կ'ըլլաք
Է	Են	Կ'ըլլայ	Կ'ըլլան

Ա Ն Ց Ե Ա Լ Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Էի	Էինք	Կ'ըլլայի	Կ'ըլլայինք
Էիր	Էիք	Կ'ըլլայիր	Կ'ըլլայիք
Էր	Էին	Կ'ըլլար	Կ'ըլլային

Ա Ն Ց Ե Ա Լ Կ Ա Տ Ա Ր Ե Ա Լ

եզ.	Յոք.
Եզայ	Եզանք
Եզար	Եզաք
Եզաւ	Եզան

Բ Ա Ց Ա Ր Չ Ա Կ Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Պիտի ըլլամ	Պիտի ըլլանք
Պիտի ըլլաս	Պիտի ըլլաք
Պիտի ըլլայ	Պիտի ըլլան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Պիտի ըլլայի	Պիտի ըլլայինք
Պիտի ըլլայիր	Պիտի ըլլայիք
Պիտի ըլլար	Պիտի ըլլային

Հրամայական եղանակ

եզ.	Յոք.
---	Ըլլա՛նք
Եղի՛ր	Եղէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ըլլամ	Ըլլանք
Ըլլաս	Ըլլաք
Ըլլայ	Ըլլան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Ըլլայի	Ըլլայինք
Ըլլայիր	Ըլլայիք
Ըլլար	Ըլլային

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Ըլլալ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ը Ն Գ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ն

Եղող

Ա Ն Ց Ե Ա Լ Ը Ն Գ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ն

Եղած , եղեր

Ա Պ Ա Ռ Ն Ի Ը Ն Գ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ըլլալու , ըլլալիք

Ծանօթութիւն. — Էական բայը սահմանական ներկայի եւ անկասարի համար երկու ձեւ ունի. եւ եւ կ'ըլլամ, եի եւ կ'ըլլայի, որոնք իմաստով ալ քիչ մը կը տարբերին իրարմէ :

Պատուհանիս առջև թռչուն մը կը տեսնեմ, որ եկեր է եկքանիկս այցելել: Ոտնաձայնէս կը սարսափի ու կը թռչի կ'երթայ: Իսկ վանդակիս մէջ փակուած իմ խեղճ թռչնիկս, զայն տեսնելով՝ կը տխրի, կը յուզուի, ասդին անդին կը նետուի, կարծես փախչելու բաղձանքով: Ես ալ իրեն պէս պիտի ընէի, եթէ իր տեղը ըլլայի, և սակայն չեմ թողուր որ մեկնի: Կը մտածեմ թէ բանա՞մ արդեօք վանդակին դուռը, և արձակեմ զինքը որ երթայ սլանայ, շինէ իր բոցը, երջանիկ ապրի իր ընկերներուն հետ. բայց այն ատեն ա'լ զինքը չպիտի տեսնեմ, և կը սիրեմ զինքը, և կը սփոփուիմ իր երգովը, ու կը փափաքիմ քովս ունենալ միշտ զինքը: Ուստի կը պահեմ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 271. Օրհակել աս հատուածը, և սկզբնատուերով ցոյց տալ ներգործական, չեզոք, կրաւորական բայերը:
 - 272. Զատել այս հատուածին սեռի խնդիրները, և մէյ մեկ խօսք շինել անոնցմով.
- ՕՐԻՆՆԱԿ. — Ես տանս մէջ քոչուն պահել չեմ ուզեր:
- 273. Զատել այս հատուածին մեջէն քննարկեմ խնդիրները, և որոշել անոնց հոլովները.
- ՕՐԻՆՆԱԿ. — Ոճնաձայնեա. բաց. հոլ. բնութ. խնդիր:
- 274. Մէյ մեկ ներգործական բայ դնել կետերուն տեղ.

Զինորսը իր ուսկանը ... : Զուկը խայծը ... : Սարդը իր ոտայնք ... : պատերուն անկիւնը, կառապանները կառքը ... :

305. Իսկան բայէն զատ, չորս տեսակ բայ կայ ներգործական, չեզոք, կրաւորական և անցողական:

306. Ներգործական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը (սեռի խնդրին) վրայ կը կատարէ, ինչպէս. ես կը կարդամ այս գիրքը. կարդալու գործողութիւնը գրքին վրայ կը կատարեմ: Կը բանաւ դուռը. բանալու գործողութիւնը դուռը վրայ կը կատարեմ:

307. Միայն և միշտ ներգործական բայերը սեռի խնդիր կ'առնեն:

308. Զեզոք կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ինք իր վրայ կը կատարէ, ինչպէս. կը փայլեմ, կ'արտատուեմ:

309. Կրաւորական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական ուրիշի մը կողմէ կատարուած գործողութիւնը իր վրայ կը կրէ, ինչպէս. ես կը խրատուիմ մօռմեա. դու կը բանախառնիս քշնամիտը:

310. Անցողական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը ընել կու տայ, ինչպէս. կը հագցնեմ, կարել կու տամ, կը կարդացնեմ:

ԾԵ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՆ ՇԱՌԱԼԸ

Մարմինները երբ տաքնան, ծաւալնին ալ կը մեծնայ, և երբ պաղլին կը պզտիկնայ: Բայց այս օրէնքը ամէն մարմնոյ վրայ միեւնոյն զօրութեամբ չ'ազդեր: Զոր օրինակ, փայտը այնքան քիչ կը կրէ այս ազդեցութիւնը որ գրեթէ աննշմարելի է անուշադիր մարդոց, մինչդեռ ջուրը տաքնալով շոգի կը դառնայ ու կը ցնդի օդին մէջ, և պաղելով սառի կտոր մը կ'ըլլայ կարծր ու տոկուն: Այսպէս են նաեւ օդը, երկաթը, որոնք զգալի կերպով կը տարածուին ու կը խտանան իրենց ջերմութեան ու ցրտութեան աստիճանին համեմատ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 275. Օրինակել այս հատուածը, և ա, շ, գ զիրերով նշանակել բոլոր բայերուն վրայ իրենց լծորդութիւնները:
- 276. Գրել այս հատուածը աւելի ընդարձակելով:
- 277. Ըսել թե ո՞ր լծորդութեան կը վերաբերին հետեւեալ բայերը.

Պատրաստուեցայ, պիտի երգեմ, կը հետեւին, կը լողայի, խաղն, պարեցէք, խնդանք, ծիծաղէ, պիտի քալես, վազեցիր, հեծեց:

- 278. Մէյ մեկ չեզոք բայ դնել կէտերուն տեղ.

Այս տղան պտտուհանէն վար...: Սանդուխին աստիճանները այնքան ցից են որ մարդ...: Այս տխուր տեսարանէն...: Գիշերը չեմ կրնար...: Շատ կ'սիրութիմ սառոյցին վրայ...:

ԾԵ. ԴԱՍ. — ԵՐԵՔ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

311. Միեւնոյն վերջաւորութիւնը ունեցող բայեր լծորդութիւն մը կը կազմեն:

312. Երեք լծորդութիւն կայ, որոնք աներեւոյթին վերջաւորութեամբ իրարմէ կը զանաղանուին:

Ա.	ել	ինչպէս	սիրել
Բ.	իլ	»	խօսիլ
Գ.	ալ	»	կարդալ

313. Այս երեք լծորդութիւնները իրարմէ տարբեր խոնարհումներ ունին, որոնք կանոնաւոր բայերը կը կազմեն:

314. Ուլ վերջացող քանի մը բայեր ալ կան, որոնք անկանոն խոնարհումներ ունին:

ԾՁ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԲԱՐԻ-ԲՈՎ, ԶՈՒՆԸՅԱՆԱՍ.

Զարեհ հարուստ ընտանիքի մը զաւակն էր : Ամառօր մը իր դաստիարակին հետ դաշտերը պտտած միջոցին , մացառի մը տակ զոյգ մը կօշիկ տեսաւ , զոր հոն մօտերը աշխատող աղքատ մշակ մը ձգեր էր : Տղան ուղեց այդ կօշիկները առնել պահել դորձաւորին խաղ մը ընելու , և անոր յուզմունքը դիտելով զուարճանալու համար : Բայց դաստիարակը ըսաւ իրեն . « Աւելի ազնիւ միջոց մը ընտրէ՛ զուարճանալու : » Եւ խրատեց որ փոխանակ այդ կօշիկները վերջնելու՝ քանի մը զրուշ դնէ անոնց մէջ : Տղան հնազանդեցաւ : Քիչ մը ետքը գործաւորը եկաւ կօշիկները հագնելու , և մէջի դրամը տեսնելով՝ ուրախութենէն յուզուեցաւ , ծունկի վրայ եկաւ , ու շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ այս անակնկալ օգնութեան համար : Զարեհ հետուէն զայն դիտելով՝ անկէ շատ աւելի երջանիկ եղաւ , որովհետեւ ինք եղեր էր այդ երջանկութեան պատճառը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Բ

- 279. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել բայերը :
- 280. Սահմանական ներկայի վերածել բոլոր բայերը :
- 281. Սահմանական անկասարի վերածել բոլոր բայերը :
- 282. Հրամայականի վերածել բոլոր բայերը :
- 283. Կասարեալ Ա. դեմքի վերածել բոլոր բայերը :
- 284. Աներեւոյթի , ներկայ , անցեալ և ապառնի ընդունելութեան վերածել բոլոր բայերը :
- 285. Գրել այս հատուածը աւելի ընդարձակելով :

ԾՁ. ԴԱՍ. — ԲԱՑԵՐՈՒՆ ՎԵՐՉԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

315. Բայերուն վերջաւորութիւնները ամէն մէկ լծորդութեան մէջ կը տարբերին իրարմէ :

316. Սահմանական և ստորագասական ներկային ու բացարձակ ապառնիին վերջաւորութիւններն են .

- Ա. լծորդութեան մէջ. եււ , ես , ե , եւն , եք , եմ .
- Բ. » » իււ , իս , ի , իւն , իք , իմ .
- Գ. » » աււ , աւս , այ , աւն , աք , աւն :

317. Սահմանական , ստորագասական և ապառնի անկատարին վերջաւորութիւններն են .

- Ա. լծորդութեան մէջ. եի , եիր , եր , եին , եք , եքի .
- Բ. » » եի , եիր , եր , եին , եք , եքի .
- Գ. » » այի , այիր , աւ , ային , այք , այքի :

318. Անցեալ կատարեալին վերջաւորութիւններն են .

- Ա. լծորդութեան մէջ. եցի , եցիր , եց , եցին , եցիք , եցիմ .
- Բ. » » եցայ , եցար , եցաւ , եցան , եցաք , եցաք .
- Գ. » » ացի , ացիր , աց , ացին , ացիք , ացիմ :

319. Հրամայականին վերջաւորութիւններն են .

- Ա. լծորդութեան մէջ. ե՛ , եցե՛ք , ե՛նք .
- Բ. » » ե՛ , եցե՛ք , ի՛նք .
- Գ. » » ա՛ , ացե՛ք , ա՛նք :

320. Ներկայ ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են երեք լծորդութեանց մէջ՝ ող :

321. Անցեալ ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են երեք լծորդութեանց մէջ՝ ած , եր :

322. Ապառնի ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են Ա. Բ. լծորդութեանց մէջ՝ երու , երիք , Գ. լծորդութեան մէջ՝ այու , այիք :

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ՍԻՐԵԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.	Յոք.
Կը սիրեմ	Կը սիրենք
Կը սիրես	Կը սիրէք
Կը սիրէ	Կը սիրեն

ԱՆՅԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ,

Կը սիրէի	Կը սիրէինք
Կը սիրէիր	Կը սիրէիք
Կը սիրէր	Կը սիրէին

ԱՆՅԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Սիրեցի	Սիրեցինք
Սիրեցիր	Սիրեցիք
Սիրեց	Սիրեցին

ԲԱՅԱՐՉԱԿ ԱԳԱՌՆԻ

Պիտի սիրեմ	Պիտի սիրենք
Պիտի սիրես	Պիտի սիրէք
Պիտի սիրէ	Պիտի սիրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱԳԱՌՆԻ

Պիտի սիրէի	Պիտի սիրէինք
Պիտի սիրէիր	Պիտի սիրէիք
Պիտի սիրէր	Պիտի սիրէին

Հրամայական եղանակ

Եզ.	Յոք.
Սիրէ՛	Սիրեն՛ք
	Սիրեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Սիրեմ	Սիրենք
Սիրես	Սիրէք
Սիրէ	Սիրեն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Սիրէի	Սիրէինք
Սիրէիր	Սիրէիք
Սիրէր	Սիրէին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Սիրել

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրող

ԱՆՅԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրած, սիրեր

ԱԳԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրելու, սիրելիք

«Երկուքս ալ իրարու կը նմանինք մեր ձեւով, երկուքս ալ կը սողանք, երկուքս ալ կը խայթենք ու կը խածնենք, կ'ըսէր օձը ազրուկին, բայց ինչո՞ւ համար մարդիկ զքեզ կը յարգեն, զրամով կը գնեն, խնամքով կը պահեն և իրենց արիւնով կը մուշտանեն, մինչդեռ զիս տեսնելուն պէս ահաբեկ կը փախչին, զիբար կը կանչեն, ու եթէ բռնեն, կը զարնեն ու կը սպաննեն զիս: — Որովհետեւ, պատասխանեց անյնաս զեռունը, քու խայթուածքդ կը թունաւորէ, իսկ իմս կը բուժէ:» Այս պատճառաւ է որ կ'ըսեն թէ պէտք չէ բան մը իր արտաքին երեւոյթէն դատել: Երեւոյթները կրնան իրարբու նմանիլ ամէնէն հակառակ պարագաներու մէջ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 286. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ բոլոր բայերուն շճորդութիւնները:
- 287. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերով.
 կը նմանին, կը սողան, կը խայթեն, կը խածնեն, կը բռնեն, կը կարենք, կը տեսնենք, կը բուժէ:
- 288. Խոնարհել բոլոր այս բայերուն կատարեալն ու հրամայականը:
- 289. Խոնարհել ելլել և հեծնել բայերը գրաւոր:
- 290. Խոնարհել ծանուցանել և զննել բայերը բերանացի:

323. Նեղ վերջացող բայերէն ոմանք Ա. շճորդութեան՝ սիրելին պէս կը խոնարհուին, ինչպէս. ֆննել, զննել, շինել, ժամանել, յանդիմանել, հիմնել, բռնել, օգնել, մասնել: Ասոնց և զիրը արմատական է, որովհետեւ այս բայերուն արմատն է ֆնին, զնին, շին, ժաման, յանդիման, հիմն, բռն, օգն, մասն:

324. Նեղ վերջացող ինը բայեր կան, որոնց և զիրը արմատական չէ, և որոնք բացառիկ ձեւեր ունին կատարեալին և հրամայականին մէջ:

325. Ասոնցմէ հինգը՝ զսնել, մսնել, եղել (եղնել), իջնել, հեծնել կատարեալի մէջ կ'ըլլան՝ զսայ, մսայ, եղայ, իջայ, հեծայ և հրամայական եզակիի մէջ՝ զսի՛ր, մսի՛ր, եղի՛ր, իջի՛ր, հեծի՛ր: Իսկ չորսը՝ առնել, խածնել, թռֆնել, պագնել բայերը կատարեալի մէջ կ'ըլլան առի, խածի, թռֆի, պագի. հրամայականի մէջ կ'ըլլան ա՛ռ, խա՛ծ, թո՛ւֆ, պա՛գ:

326. Ուցանել վերջացող բայերը, ինչպէս ծանուցանել, կատարեալի մէջ կ'ըլլան՝ ծանուցի, և հրամայականի մէջ ծանուցո՛ւր:

327. Այսպէս կը խոնարհուին մասուցանել, կատուցանել, սնուցանել, հասուցանել, և այլն:

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԽՕՍԻԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.	Յոք.
Կը խօսիմ	Կը խօսինք
Կը խօսիս	Կը խօսիք
Կը խօսի	Կը խօսին

ԱՆՅԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը խօսէի	Կը խօսէինք
Կը խօսէիր	Կը խօսէիք
Կը խօսէր	Կը խօսէին

ԱՆՅԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Խօսեցայ	Խօսեցանք
Խօսեցար	Խօսեցաք
Խօսեցաւ	Խօսեցան

ԲԱՅԱՐՉԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի խօսիմ	Պիտի խօսինք
Պիտի խօսիս	Պիտի խօսիք
Պիտի խօսի	Պիտի խօսին

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի խօսէի	Պիտի խօսէինք
Պիտի խօսէիր	Պիտի խօսէիք
Պիտի խօսէր	Պիտի խօսէին

Հրամայական եղանակ

Եզ.	Յոք.
—	Խօսի՛նք
Խօսէ՛	Խօսեցէ՛ք

Ասորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Խօսիմ	Խօսինք
Խօսիս	Խօսիք
Խօսի	Խօսին

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Խօսէի	Խօսէինք
Խօսէիր	Խօսէիք
Խօսէր	Խօսէին

Աճորոճ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Խօսիլ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօսող

ԱՆՅԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօսած, խօսեք

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօսելու, խօսելիք

ՄԸ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԷՇՈՒՆ ՏՐԱՄԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԸ

Օրին մէկը, էշ մը կռնակը աղ բեռցած կ'երթար : Սուռակի մը հանդիպելով՝ հարկադրուեցաւ մէջէն անցնիլ, ու երբ դիմացի եղերքը հասաւ, տեսաւ որ բեռը բոլորովին թեթեւցեր, գրեթէ հատեր էր : Կը կարծուի թէ էշերը խելք չունին . հակառակ այս ճշմարտութեան, մեր գրասար այս դէպքը չմուցաւ, և ուրիշ անգամ մը, երբ բուրդի պարկերու ներքեւ ճնշուած կը քալէր, խորհեցաւ որ շրջակաները լիճ մը կար, և ճամբան քիչ մը երկնցնելով, կրնար անկէ անցնիլ . ու քրտնելով, յոգնելով վազեց, ոտքով գլխով ջուրին մէջ խորասուզուեցաւ : Միայն չէր խորհեր թէ աղն ու բուրդը միեւնոյն բանը չէին . աղը ջուրէն կը հալի, բայց բուրդը ջուրը ձծելով աւելի կը ծանրանայ : Կ'ըսեն թէ խեղճը շատ զվջաց, բազդին դէմ դանդատեցաւ, բայց քրածէն չխպնեցաւ, որովհետեւ խելքը չհասաւ իր դժբախտութեան պատճառին :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 291. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել բոլոր բայերուն վրայ իրենց լծորդութիւնները :
- 292. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն :
- 293. Գտնել այս հատուածին մեջ նիլ վերջացող բայերուն արմատները :
- 294. Խոնարհել այս հատուածին բոլոր բայերուն կասարեալներն ու հրամայականները :
- 295. Խոնարհել հաւանիչ, բռնսիչ բայերը՝ գրաւոր :
- 296. Խոնարհել փչիլի, կպչիլ բայերը՝ բերանացի :
- 297. Մէյ մեկ կրաւորական բայ դնել հետեւեալ կետերուն տեղ .

Երէկ մեր ծառան հորմէս ... : Մեր տունը այս տարի ... : Ես ձեր խօսքերէն ... : Մեր գրացին սխալ դեղ առնելով ... : Մարդ երբ կ'աշխատի, պէտք է ... : Չիբրը պէտք է ամէն առտու աղէկ մը ... :

ՄԸ. ԴԱՍ. — « ՆՈՒ » ԵՒ « ՉՈՒ » ՎԵՐՋԱՑՈՂ ՈԱՅԵՐԸ

328. Նիլ վերջացող բայերէն ոմանք Բ. լծորդութեան՝ խօսիչին պէս կը խոնարհուին, ինչպէս . յոգնիլ, ֆրսնիլ, խպնիլ, խոստովանիլ, կործանիլ, հաւանիլ, հաւանիլ, դաւանիլ :

329. Ասոնց և գիրը արմատական է, որովհետեւ այս բառերուն արմատներն են յոգն, ֆրսն, խոպան, խոստովան, կործան, հաւան, դաւան :

330. Նիլ վերջացող այն բայերը, որոնց և գիրը արմատական չէ, բացառիկ ձեւեր ունին կատարեալին և հրամայական եզակիին մէջ, ինչպէս . հասնիլ, հասայ, հասի՛ր : Այսպէս են, մտնիլ, անցնիլ, բռնսիլ, հագնիլ, հասնիլ :

331. Այս բայերէն ծնիլ և սնիլ՝ հրամայականի մէջ՝ ընդհանուր օրէնքին կը հետեւին, և կ'ըլլան ծնե՛, սնե՛ :

332. Չիլ վերջացող բայերէն ոմանք կը հետեւին խօսիչին, ինչպէս . խրջիլ, քախիլ, կառչիլ : Սակայն անոնցմէ փախչիլ, քոչիլ, փչիլ, դպչիլ, կպչիլ, փակչիլ բացառիկ ձեւ ունին կատարեալին և հրամայականին մէջ, ինչպէս . փախայ, փախի՛ր, քոչայ, քոչի՛ր, փչայ, փչի՛ր, դպայ, դպի՛ր, կպայ, կպի՛ր, փակայ, փակի՛ր :

Գ. ԼՃՈՐԳՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱՐԴԱԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

եգ.	Յոք.
Կը կարդամ	Կը կարդանք
Կը կարդաս	Կը կարդաք
Կը կարդայ	Կը կարդան

ԱՆՅԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը կարդայի	Կը կարդայինք
Կը կարդայիր	Կը կարդայիք
Կը կարդար	Կը կարդային

ԱՆՅԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Կարդացի	Կարդացինք
Կարդացիր	Կարդացիք
Կարդաց	Կարդացին

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի կարդամ	Պիտի կարդանք
Պիտի կարդաս	Պիտի կարդաք
Պիտի կարդայ	Պիտի կարդան

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի կարդայի	Պիտի կարդայինք
Պիտի կարդայիր	Պիտի կարդայիք
Պիտի կարդար	Պիտի կարդային

Համայնական եղանակ

եգ.	Յոք.
Կարդա՛	Կարդա՛նք
Կարդա՛	Կարդացէ՛ք

Ասորդասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Կարդամ	Կարդանք
Կարդաս	Կարդաք
Կարդայ	Կարդան

ԱՆԿԱՏԱՐ

Կարդայի	Կարդայինք
Կարդայիր	Կարդայիք
Կարդար	Կարդային

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Կարդալ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԳՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդացող

ԱՆՅԵԱԼ ԸՆԳՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Կարդացած, կարդացեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԳՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Կարդալու, կարդալիք

ԾԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Ա.Գ.Ա. ՀԱՐՈՒՍԵԸ

Ամէն բանէ կը յուզուի, ամէն բանէ կը վախնայ, շուտով կը բարկանայ, և բարկութենէն ստէպ կը հիււանդանայ: Ոչ գիշերը կը քնանայ, ոչ ալ ցորեկը: Իր պատիժն է իր դանձը, զոր ստանալու համար ամբողջ կեանքին մէջ զրկուած է ամէն բարիքներէ: Կը դողայ որ մէկը չմտենայ անոր, և կը հսկէ քովը պահապանի մը պէս, անօթի ծարաւ գրեթէ: Ով որ իրեն այցելութեան երթայ, կը կարծէ թէ դրամը պիտի գողնայ, ուստի մինակ կ'ապրի իր սարսափներուն և մղձաւանջներուն հետ, որոնք հետզհետէ կը շատնան խելքը գլխէն առնելու չափ: Նոյն իսկ իր բարեկամները չեն համարձակիր մտենալ անոր, ճանչնալով իր կասկածոտ ոգին, որ չի վարանիր ամէնէն մտերիմներն անգամ ամբաստանելու:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 298. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել բոլոր բայերուն վրայ շժոդոյութիւնները:
- 299. Գրել այս հատուածը ատելի ընդարձակելով:
- 300. Յոյց տալ այս հատուածին մէջի դերանունները:
- 301. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերուն անորեւոյրներովը:
Կը յուզուի, կը բարկանայ, զրկուած է, կը հսկէ, չեն համարձակիր, չի վարանիր, ամբաստանելու:
- 302. Խոնարհել կենալ և կառնեալ բայերը՝ գրաւոր:
- 303. Խոնարհել հեռանալ և հասկնալ բայերը՝ բերանացի:

304. Յնկ վերջացող ներգործական կամ անցողական մէյ մէկ բայ զնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ, կէտերուն տեղ.

Երբ կ'ուզենք հիւրի մը բան մը . . . պէտք է բաղաբաժարով համար . . . պնակը իրեն: Այս պատերը . . . համար շատ ծախք ըրի: Խանութիւն . . . տուի և նորէն շինեցի: Տղաքը . . . համար մասնաւոր Պատրոններ կան եւրոպայի մէջ: Ձին շատ . . . վտանգաւոր է: Ձիս . . . համար այդ թերութիւններ կը յիշէր:

305. Հետեւեալ բայերուն արմատները գտնել.

Ծերանալ, խնդալ, ծանրանալ, զիրնալ, մեծնալ, խուլնալ, հասուննալ, սիրուննալ, զիմանալ, տիրանալ, բարանալ, սեռնալ:

306. Խոնարհել գրաւոր այս բայերուն կասարեալներն ու հրամայականները:

ԾԹ. ԴԱՍ. — «ՆԱ» ՎԵՐՁԱՅՈՂ ԲԱՅԵՐԸ

333. Նալ վերջացող բոլոր բայերը բացառիկ խոնարհումներ ունին կատարեալի և հրամայականի մէջ, ինչպէս. բարկանալ, բարկացայ, բարկացի՛ր: Այսպէս են խոստանալ, փասնալ, հասկնալ, շատնալ, ստանալ, հիւանդանալ, իմանալ, ճանչնալ, գիտնալ, գողնալ, կենալ, աշնալ, սաքնալ, լոտնալ, մերձեանալ, հեռանալ, կառնալ, ունենալ բայերը:

334. Նալ վերջացող բայերէն ջանալ բայը միայն կը հետեւի Գ. լծորդութեան կարդալին, որովհետեւ չգիրը արմատական է:

4. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՈՐՈՇ ԵՒ ՍԱՐԴԷ

Փոքրիկ որբ տղեկ մը , որուն մայրը մեռած ըլլալով հայրը կրկին ամուսնացեր էր , միայնակ ու լքուած կ'ապրէր տանը մէջ : Իր սրտով թեան սիտիանք մը գտնելու համար ինքզինքը երաժշտութեան տուաւ , և այնքան մեծ տաղանդ երեւան թերաւ որ , ութը տարեկան հասակին մէջ , արդէն իր ջութակով ամէնքը կը հմայէր , կը դիւթէր : Այգ հիացողներուն կարգէն էր նաև . . . սարդ մը , որ պատին անկիւնը սքլած զինքը մտիկ կ'ընէր հեռուէն , և որ քիչ քիչ համարձակութիւն առնելով փոքրիկ նուագածունն մօտեցաւ : Ա՛լ ամէն օր կու գար անոր թեւին վրայ կը կենար : Տղան ալ իր արուեստագէտի սրտով հաճոյք կը զգար այս ունկընդ-րութենէն ու օրէ օր կը կապուէր անոր : Դժբախտաբար , օր մը , մօրուն սենեակէն ներս մտնելով՝ հարուածով մը սպաննեց այդ զգայուն բարեկամը : Տղան մարեցաւ ինկաւ ու երեք ամիս հիւանդ պառկեցաւ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 307. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել բայերը :
- 308. Սահմանական ներկայի վերածել բոլոր բայերը :
- 309. Գրել այդ բայերուն յոքնակի հրամայականները :
- 310. Գրել այն առարկաները որոնց միջոցաւ հետեւեալ գործողութիւնները կը կատարուին :
Սղոցել , հերկել , հնձել , ասնորել , ամիւլել , չմշկել , հիւսել , խընկարկել , օրել , ջրել , սրալ , թունաւորել , կարծել մանել , տպել , գամել :
- 311. Գրել վերի հատուածը աւելի մանրամասնօրէն :
- 312. Խոնարհել շաշ բայը՝ գրաւոր ու գալ բայը՝ բերանացի :
- 313. Լուծել հետեւեալ նախադասութիւնները .
Կ'ուզէի ծամը հինգի շոգենաւին հասնիլ , երկու ծամ հորէն ջուր քաշեցի չուանով , երբ մարդ կ'ուզէ բան մը գնել , պէտք է անոր արժէքը գիտնայ , Ծիծեռնակները բնագոյմամբ կը գուշակեն մրրիկին մօտենալը : Հէրքիւանում և Բոմբէի բաղաբները Վեսով լերան հրաբուխէն գետնին տակ Սաղուեցան :

4. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ

Կ Ա Ջ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

335. Սահմանական ներիան և անկասարը , բացարձակ ապստոնին և անկասարը , հրամայականի յոքնակին , աներեւոյքը , ներկայ , անցեալ և ապստոնի ընդունելութիւնները հետեւեալ օրէնքին համաձայն կը կազմուին :

336. Սահմանական ներիան և անկասարը , ստորագրասական ներկային և անկատարին առջև կը աւելցնելով կը կազմուին . տեսնել , կը տեսնել :

337. Գալ , սալ , շալ բայերը կու կ'առնեն փոխանակ կը ի . գաւ , կու գաւ և այլն :

338. Կը ին ը դիւր կը ջնջուի ձայնաւորով սկսող բայերուն առջև , ու սա (') նշանը կը դրուի , որ կը կոչուի ապարաց , ինչպէս . կ'երգեմ , փոխանակ կը երգեմ ըսելու :

339. Եմ , կամ , կրնամ , ունիմ , գիտեմ բայերը երբեք կը չեն առներ :

340. Բացարձակ ապստոնին և անկասար ապստոնին ստորագրասական ներկային և անկատարին առջև պիտի աւելցնելով կը կազմուին . երգեմ , պիտի երգեմ . երգի , պիտի երգի :

341. Հրամայական յոքնակի Բ. դեմքը անսիտիոս կերպով ստորագրասական ներկայի յոքնակի Ա. դէմքն է , վրան չեչտով մը . երգեմք , երգեմք :

342. Հրամայական յոքնակի Բ. դեմքը կը շինուի անցեալ կատարեալին ի և այ վերջաւորութեանց տեղ ի՛ք գնելով , ինչպէս . երգեցի , երգեցի՛ք , չեչտով մը :

Տան մը ներքին խաղաղութիւնն ու երջանկութիւնը անոր տանտիրիկնէն կախում ունի : Ան պիտի խնամէ տղոյ առողջութիւնն ու կրթութիւնը , ան հոգ պիտի տանի ամուսնին հանգստութեան ու գործերուն յաջողութեան , ան պիտի ջանայ որ ամէն բան որքան լաւ այնքան զեղեցիկ ըլլայ : Տունը մեքենայի մը կը նմանի , որուն բոլոր ճախարակներն ու ծխնիները պէտք ունին անդադար իւղոտուելու և մաքրուելու . հոն ամէն բան նորոգութեան և կարգաւորութեան կը կարօտի : Ուստի տանտիրիկնը պէտք է ըլլայ կարգապահ , ուշիմ , բարի , աշխատասէր ու քաղցրաբարոյ , և ամէնէն աւելի գիտնայ ինքզինքը նուիրել իր ընտանիքին երջանկութեան , որմէ կախում ունին փոխադարձաբար իր պատիւնն ու երջանկութիւնը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ի Ն Ե Ր

- 314. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բա երբ :
- 315. Անհրեւոյթի, յետոյ ներկայ է սպառնի ընդունելու վերածնել բոլոր բայերը :
- 316. Անցեալ կատարելի, յետոյ անցեալ ընդունելու վերածնել բոլոր բայերը :
- 317. Գտնել հետեւեալ գոյականներուն համապատասխանող բայեր-կարծիք, ուղղութիւն, զգացում, ցից, զգումներ, արհմտութիւն :
- 318. Լուծել հետեւեալ բառերը զատ զատ.
Իրենց, բոլոր, ձեռքեր, փախաբաժ, հիւանդ, հինգ, մեր, տուն, կրակ, յիշատակ, չորրորդ, ասոնք, ատ, որոնցմէ, խրաբանչիւր, վաղէի, խորհող, եղաւ, զեղազմայլ, նրբամիտ, անոնք, մկիզմէկու :
- 319. Բերանացի խոնարհել ջնջել, տրտիչ և սողայ բայերը :
- 320. Գտնել հետեւեալ բառերուն համապատասխանող բայեր.
Աւերակ, հին, ընդուն, ուժիւն, յարձակում, հնչիւն, կանանչ, գունատ, զարհուրանք, ցոյ, խաւար, ծագում :

343. Անհրեւոյթը կը կազմուի ստորագասական ներկային վերջի օ գիրը և ի փոխելով, ինչպէս . երգեալ, երգել :

344. Ներկայ ընդունելութիւնը կը կազմուի ել և իղ վերջաւորող բոլոր բայերուն այս վերջաւորութեանց տեղ ող դնելով, ինչպէս . երգել, երգող . խօսիլ, խօսող . հեծնել, հեծնող . հանգչիլ, հանգչող : Աղ, նաղ վերջաւորող բայերուն անցեալ կատարեալին ին և այն ջնջելով, ու տեղը ող դնելով, ինչպէս . կարդալ, կարդացի . կարդացող . մոռնալ, մոռցայ, մոռցող :

345. Անցեալ ընդունելութիւնը կը կազմուի երեք լծորդութեանց մէջ ալ կատարեալին եցի, եցայ, ի և այ վերջաւորութեանց տեղ դնելով ած կամ եր, ինչպէս . երգեցի, երգած . խօսեցայ, խօսեր . հագացի, հագացեր . ծանուցի, ծանուցած . անցայ, անցեր . խոսացայ, խոսացեր, և այլն :

346. Ապառնի ընդունելութիւնը կը կազմուի աներեւոյթին վրայ ու կամ իք աւելցնելով, ինչպէս . հագալ, հագալու . երգել, երգելիք : Դիտելի է որ Բ. լծորդութեան է գիրը է ի կը փոխուի, ինչպէս . խօսել, խօսելու :

ԿԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՁԱՆԱԽԵՐ ՈՐՈՐԴԸ

Միամիտ քաղքենի մը, որ ընաւ հրացան գործածած չունէր, որսորդութեան փափաք տուաւ : Բայց ամէն որսի երթալուն՝ ձեռնունայն ետ կը դառնար, ու ամէնքը կը ծագրէին զինքը : Օր մը երբ նորէն յոգներ դադրեր ու չէր կրցեր բան մը զարնել, ճամբան տղու մը հանդիպեցաւ, որ ճագար մը գրկած կը տանէր : «Ա՛յ այս անգամ բազդս բանեցաւ,» ըսաւ ինքնիրեն : Ծագարը գնեց, և պարան մը առնելով, մէկ ծայրը կենդանիին ոտքին կապեց, ու միւս ծայրը ծառի մը ճիւղին : Յետոյ քանի մը քայլ ետ գնաց, և նշան առնելով, հրացանին բլթակը քաշեց. կապարը գնաց լարը փրցուց, և ճագարը արշաւատոյր փախաւ, մեծ ապշութեան մէջ թողլով խեղճ որսորդը :

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 321. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել անկանոն բայերը :
- 322. Աւելի բնդարձակելով գրել այս պատմութիւնը :
- 323. Խոնարհել նստել, ուտել, դնել բայերը :
- 324. Մէյ մեկ անկանոն բայ դնել հետեւեալ կետերուն տեղ.

Սա մարդը զոր ... մեր պարտիզպանն է : Այս Քաջունը ես ... : Այսօրու ընէ ... գպրոց երթալ : Այս ծառին պտուղները մենք ... : Երէկ եղբայրս այնչափ հիւանդ էր որ, մինչև լոյս ... : Չեմ կրնար այս արկղիկը ... որովհետև բանալին կորսուած է :

- 325. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ անկանոն բայերուն բացարձակ ապառնիներովը.

Փրթիլ, իյնալ, գալ, դառնալ, մնալ, տանիլ, նստիլ, զարնել, ընել, ուտել, զնել, տալ :

- 326. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Մեր դրացիին զաւակը հիւանդ է : Դուռը բանալիով կղպեցէք : Իր գիրքերը այրեցան : Ատոնք հին հագուստներ են : Ոմանք կը կարծեն թէ պաղ ջուրը օգտակար է :

ԿԲ. ԴԱՍ. — ԿՆՆՈՆԱԽՈՐ, ՉԱՐՏՈՒՂԻ ԵՒ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

347. Կանոնաւոր բայեր. — Երեք լծորդութեանց հետեւող բայերը կը կոչուին կանոնաւոր բայեր :

348. Չարտուղի բայեր. — Երեք լծորդութեանց հետեւող այն բայերը, որոնք իրենց յատուկ վերջաւորութիւններ ունենալով կը զարտուղին հրամայականի և կատարեալի մէջ, կը կոչուին զարտուղի բայեր, ինչպէս օճեղ, ուզանեղ, նիղ, չիղ, նաղ վերջաւորողները :

349. Անկանոն բայեր. — Ասոնցմէ զատ քսան բայ կայ, որոնք զանազան վերջաւորութիւններ ունին, և կը տարբերին ընդհանուր կանոնէն կատարեալին կամ եղակի հրամայականին և կամ երկուքին մէջ միանգամայն : Ասոնք են անկանոն բայերը, և հետեւեալներն են : բերել, դնել, զարնել, ընել, ըսել, ուտել, տեսնել, նստիլ, պրծիլ, սկսիլ, տանիլ, փորիլ, գալ, ըսել, տալ, քանալ, դառնալ, երթալ, իյնալ, մնալ :

350. Թէ՛ զարտուղի և թէ՛ անկանոն բայերուն սահմանական և ստորագասական ներկան և անկատարը, բացարձակ ապառնին և անկատար ապառնին, յոքնակի հրամայականը, աներեւոյթը, ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութիւնները՝ կանոնաւոր բայերու երեք լծորդութեանց օրինակներով կը կազմուին :

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

ԱՆԵՐԵՆՈՅՔ	Սահմանական կասարեալ	Հրամայական
Բերել,	Բերի, բերիր, բերաւ, բերինք, բերիք, բերին:	Բե՛ր:
Դնել,	Դրի, դրիր, դրաւ, դրինք, դրիք, դրին:	Դի՛ր:
Չարնել,	Չարկի, զարկիր, զարկաւ, զարկինք, զարկիք, զարկին:	Չա՛րկ:
Ընել,	Ըրի, ըրիր, ըրաւ, ըրինք, ըրիք, ըրին:	Ըրէ՛:
Ըսել,	Ըսի, ըսիր, ըսաւ, ըսինք, ըսիք, ըսին:	Ըսէ՛:
Ուտել,	Կերայ, կերար, կերաւ, կերանք, կերաք, կերան:	Կե՛ր:
Տեսնել,	Տեսայ, տեսար, տեսաւ, տեսանք, տեսաք, տեսան:	Տե՛ս:
Նստիլ,	Նստայ, նստար, նստաւ, նստանք, նստաք, նստան:	Նստէ՛:
Պրծիլ,	Պրծայ, պրծար, պրծաւ, պրծանք, պրծաք, պրծան:	Պրծէ՛:
Սկսիլ,	Սկսայ, սկսար, սկսաւ, սկսանք, սկսաք, սկսան:	Սկսէ՛:

ԱՆԵՐԵՆՈՅՔ	Սահմանական կասարեալ	Հրամայական
Տանիլ,	Տարի, տարիր, տարաւ, տարինք, տարիք, տարին:	Տա՛ր:
Փրթիլ,	Փրթայ, փրթար, փրթաւ, փրթանք, փրթաք, փրթան:	Փրթէ՛:
Գալ,	Եկայ, եկար, եկաւ, եկանք, եկաք, եկան:	Եկո՛ւր:
Լալ,	Լացի, լացիր, լացաւ, լացինք, լացիք, լացին:	Լա՛ց:
Տալ,	Տուի, տուիր, տուաւ, տուինք, տուիք, տուին:	Տո՛ւր:
Բանալ,	Բացի, բացիր, բացաւ, բացինք, բացիք, բացին:	Բա՛ց:
Դարձնալ,	Դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք, դարձաք, դարձան:	Դարձի՛ր:
Երթալ,	Գացի, գացիր, գնաց, գացինք, գացիք, գացին:	Գնա՛:
Իյնալ,	Ինկայ, ինկար, ինկաւ, ինկանք, ինկաք, ինկան:	Ինկի՛ր:
Մնալ,	Մնացի, մնացիր, մնաց, մնացինք, մնացիք, մնացին:	Մնացի՛ր:

Փիղը շատ տգեղ կենդանի մըն է . այնքան խոշոր գլուխ մը ունի , և աչքերը՝ անագին դէմքին վրայ՝ այնքան պզտիկ են , որ գրեթէ չեն երեւար : Ականջները լայն են , կռնակը բարձր , ոտքերը աձև , մորթին ալ աղատոտ գորշ գոյն մը ունի , բայց հակառակ իր վիթխարի անշնորհ կերպարանքին՝ ինքը բարեբարոյ և հեզ է ցորչափ չմտասեն իրեն : Ընկերական և աշխատասէր՝ բարեկամն է մարդուն , և իր ոյժը , գործունէութիւնն ու ձարտարութիւնը անոր օգտին կը գործածէ , բայց անարկու թշնամի մը կը դառնայ , երբ անիրաւութիւն ընեն իրեն : Իր միակ գեղեցիկ բանն է՝ երկու խոշոր ակռաները , որոնք մինչև եօթը ութը ոտք կ'երկնան , և որոնցմէ կը շինուին այնքան սիրուն գեղորհներ : Փիղին կնճիթը ձեռքի տեղ է իրեն համար , որով ամէն գործողութիւն կրնայ կատարել :

Հ Ր Ա . Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 327. Օրինակել այս հատուածը , և սահմանակամ անկասարի վերածել բոլոր բայերը :
- 328. Լուծել այս հատուածին բոլոր բայերը :
- 329. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերուն սահմանակամ ներկայ Գ. դէմքը գործածելով .
Յենուլ , ընուլ , ոստնուլ , թողուլ , երդնուլ , զբօսնուլ :
- 330. Խոնարհել երդնուլ բայը՝ գրաւոր :
- 331. Փօխել հետեւեալ խօսքերուն մէջի բայերը և տեղը ու վերջացող բայեր դնել .
Վաղը պիտի հազնեալ իր նոր զգեստը : Այսօր եկեղեցին Դանիէլ Մարգարէին գիրքը կը կարդան : Պէտք չէ մարդ իր թշնամիին ձեռքը համբուրելու չափ խոնարհի . Խեղճ կինը լսիկ արցունք կը քաշի :

351. Ուղ վերջացող բայերէն միայն բողոյ և զբօսնուլ բայերն են որ ամբողջապէս կը խոնարհուին աշխարհաբարի մէջ , և երկուքն ալ իրարմէ տարբեր ձեւեր ունին կասարեալի և հրամայականի մէջ :

352. Ուղ վերջացող միւս բայերը սահմանակամ և usոռարդասական ներկային և անկասարին , բացարձակ ապառնիին , անկասար ապառնիին և հրամայականի յոյնակի Ս. դեմքին մէջ միայն կը գործածուին :

353. Երդնուլ , ընուլ , հեղուլ , յեկուլ , ընթեկնուլ , զարկնուլ , զգեկնուլ , ոսկնուլ , այցկնուլ , ցասկնուլ , ցածկնուլ , զեկնուլ , յեկնուլ բայերուն տեղ , աշխարհաբարի մէջ ընդհանրապէս կը կործածուին երդում ընել , լեցնել , քապել , կորնիլ , կարդալ , արքնալ , հազնիլ , ցասկել , ոռնեալ , քարկանալ , խոնարհիլ , մորթել , շարել բայերը :

Թ Ռ Ղ Ո Ի Լ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.

Յոք.

Կը թողում
Կը թողուս
Կը թողու

Կը թողունք
Կը թողուք
Կը թողուն

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը թողուի
Կը թողուիր
Կը թողուր

Կը թողուինք
Կը թողուիք
Կը թողուին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Թողուցի
Թողուցիր
Թողուց

Թողուցինք
Թողուցիք
Թողուցին

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի թողում
Պիտի թողուս
Պիտի թողու

Պիտի թողունք
Պիտի թողուք
Պիտի թողուն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի թողուի
Պիտի թողուիր
Պիտի թողուր

Պիտի թողուինք
Պիտի թողուիք
Պիտի թողուին

Հրամայական եղանակ

Եզ.

Յոք.

Թո՛ղ

Թողո՛ւնք
Թողուցե՛ք

Ասորդատական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Թողում
Թողուս
Թողու

Թողունք
Թողուք
Թողուն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Թողուի
Թողուիր
Թողուր

Թողուինք
Թողուիք
Թողուին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ց Թ

Թողուլ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողած, թողեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողելու, թողելիք

Զ Բ Օ Ս Ն Ո Ի Լ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.	Յոք.
Կը զբօնուժ	Կը զբօնունք
Կը զբօնուս	Կը զբօնուք
Կը զբօնու	Կը զբօնուն

Ա Ն Յ Ե Ա Լ Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Կը զբօնուի	Կը զբօնուինք
Կը զբօնուիր	Կը զբօնուիրք
Կը զբօնուր	Կը զբօնուին

Ա Ն Յ Ե Ա Լ Կ Ա Տ Ա Ր Ե Ա Լ

Զբօնեցայ	Զբօնեցանք
Զբօնեցար	Զբօնեցարք
Զբօնեցաւ	Զբօնեցան

Բ Ա Յ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Պիտի զբօնուժ	Պիտի զբօնունք
Պիտի զբօնուս	Պիտի զբօնուք
Պիտի զբօնու	Պիտի զբօնուն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Պիտի զբօնուի	Պիտի զբօնուինք
Պիտի զբօնուիր	Պիտի զբօնուիրք
Պիտի զբօնուր	Պիտի զբօնուին

Հրամայական եղանակ

Եզ.	Յոք.
—	Զբօնո՛ւնք
Զբօնե՛	Զբօնեցե՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Զբօնուժ	Զբօնունք
Զբօնուս	Զբօնուք
Զբօնու	Զբօնուն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Զբօնուի	Զբօնուինք
Զբօնուիր	Զբօնուիրք
Զբօնուր	Զբօնուին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Զբօնուլ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ը Ն Գ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ն
Զբօնող

Ա Ն Յ Ե Ա Լ Ը Ն Գ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ն
Զբօնած , զբօներ

Ա Պ Ա Ռ Ն Ի Ը Ն Գ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ն
Զբօնելու , զբօնելիք

Երկու տեսակ քաղաքավարութիւն կայ . արուեստական և բնական : Արուեստական քաղաքավարութիւնը կարգ մը բնկերական սովորութեանց մէջ կը կայանայ , զոր ամէնէն անկիրթ և յուր բնաւորութեան տէր անձն ալ գիտէ թերեւս , և կրնայ գործադրել ուղած տեղը . և սակայն անով չի կրնար հաճելի ըլլալ : Բնական քաղաքավարութիւնը չի սորվուիր . անիկա հոգիէն կը բղխի և օրօրոցէն կը սկսի . անոր հրապօրը նայուածքի մը կամ ժպիտի մը պարզութեան և անկեղծութեան մէջ է . սրտի քաղաքավարութիւնն է ան , որ անբաժան կը մնայ անձէն , ամէն տեղ և ամէն ժամանակ . և այս թանկագին յատկութեամբ է որ մարդ ամէնուն բարեկամութիւնը կը գրաւէ ու սիրելի կը դառնայ ամէնուն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 332. Օրինակիլ այս հատուածը , և ստորագծիլ պակասաւոր բայերը .
- 333. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ պակասաւոր բայերուն անկասարովր .
Կամ , ունիմ , կրնամ , գիտեմ , կը գենում , կ'այտնում :
- 334. Բերանացի խոնարհել այս բայերուն սահմանական ներկան և անկասարը .
- 335. Գրաւոր խոնարհել կրնամ և գիտեմ բայերը՝ ամբողջացնելով գանոք :
- 336. Լուծել հետեւեալ նախադասութիւնները .

Պէտք է գիտնալ թէ մարդոց մեծ մասը խելացի չէ : Հարկ է ըսել թէ շողորթները լաւագոյն բնաւորութիւնները կ'եղծեն : Չեմ կրնար վստահիլ այն անձին , որ կեղծել գիտէ :

354. Պակասաւոր կ'ըսուին այն բայերը , որոնց ամէն ժամանակները չեն գործածուիր , և պակաս ժամանակները ուրիշ բայով մը կը լրանան : Ասանցմէ գըլխաւորները հետեւեալներն են .

355. Կամ , որ կը գործածուի սահմանական ներկայի և անկասարի մէջ միայն . այս բայը կրնայ լրանալ ըլլալ կամ գտնուիլ բայերով :

356. Ունիմ , որ կը գործածուի սահմանական ներկայի և անկասարի մէջ միայն , և կը լրանայ ունենալ բայով :

357. Կրնամ , որ կը գործածուի ամէն եղանակներու և ժամանակներու մէջ , բացի ստորադասականէն , և կ'ամբողջանայ կարենալ բայով :

358. Կարենամ , որ միայն ստորադասական ներկայի ու անկասարի մէջ կը գործածուի :

359. Գիտեմ , որ միայն սահմանական ներկայ ու անկասար ունի , և կ'ամբողջանայ գիտնալ բայով :

360. Պակասաւոր են նաև ուղ վերջացող այն բայերը , որոնք ամբողջութեամբ չեն խոնարհուիր աշխարհարարի մէջ :

ԿԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԱՋԻՆ. ՔԱՅԻՆ

Օղբ շատ տաք էր . ճամբորդ մը սաստիկ ծարաւ-
 ցած՝ բլրակի մը ստորոտէն կը քալէր , և մօտերը ջուր
 չկար : Բայց դիմացի կողմը ընդարձակ այգի մը կը
 տարածուէր կուռ ողկոյզներով լեցուն , որուն մօտե-
 նալու համար պէտք էր տղմուտ ճահիճէ մը անցնիլ :
 Մարդը մտածեց թէ կարելի է եղտիւրը խորունկ չէր ,
 և կօշիկները միայն պիտի աղտոտէին , զորս դիւրին էր
 մաքրել . ու առաջ քալեց : Բայց հետզհետէ ոտքերը
 սկսան խրիլ , աղտոտ ջուրը մինչև ծունգերը ելաւ :
 Այն ատեն ճամբորդը կանգ առաւ , վարանեցաւ , բայց
 անգամ մը ցելիւն մէջ մտեր էր , և խաղողները աւելի
 աղուոր կ'երեւային , քանի կը մօտենար : Ուստի քալեց
 նորէն , մինչև որ կուրծքը , վիզը ծածկուեցան գայ-
 ուին մէջ : Վերջապէս խաղողին հասաւ , ու այնչափ կե-
 րաւ որ յափրացաւ , քանեցաւ : Հիմայ ցելիւն սև կեղ-
 տոտ մրուրը կը վազէր ամբողջ մարմնէն վար : Ծամ-
 բորդը ինքնիրեն ամչցաւ , զղջաց ըրածին վրայ : Ի՞նչ-
 պէս պիտի մաքրուէր այդ աղտեղութենէն . . . :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 337. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել միադեմ բայերը.
- 338. Բերանացի պատմել, յետոյ գրել այս հատուածը աւելի ընդար-
 ձակ և մանրամասն նկարագրութեամբ.
- 339. Խօնարհել՝ բերանացի՝ քաղց և ծարաւնալ բայերը.
- 340. Խօնարհել՝ գրաւոր՝ յափրանալ և քանիչ բայերը.

341. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ միադեմ բայերով.

կ'ըսեն թէ, հերիք է, հարկ է, կը ձիւնէ, մեղք է, չի վայլեր, չի
 բաւեր, անկարելի է, անտեղի է, ամօթ չէ, հնար չէ, կ'երեւայ թէ, պէտք
 չէ, արդար է որ:

342. Մէյմէկ րայ և մէյմէկ ածական շինել հետեւեալ անուններէն.

Դառնութիւն, զմայլանք, Թշնամանք, սովորութիւն, զրպարտու-
 թիւն, զարհուրանք, խոնարհութիւն, ձանձրոյթ, տաղտուկ, խոնջէնք,
 գայթակղութիւն, ճշգուծիւն, համ:

ԿԵ. ԴԱՍ. — ՄԻԱԴԵՄ ԲԱՅԵՐ

361. Միադեմ կ'ըսուին այն բայերը, որոնց միայն
 եղակի Գ. դէմքը կը գործածուի ամէն ժամանակի ու
 եղանակի մէջ, և որոնք որոշ ենթակայ մը չունին ընդ-
 հանրապէս : Միադեմ են այն բայերը, որոնք մի՞նու-
 լորտին երևուցիւթները կը ցուցնեն, ինչպէս . կ'անձտեւե,
 կը ձիւնե, կը փայլասակե, ցուրե ք, ևայլն : Միադեմ
 են նաև . կը թուի, կ'երեւայ, պիտի ք, հարկ ք, հնար ք,
 մեղք ք, կը վայրե, կարելի ք, հետիք ք, բաւական ք,
 անօր ք, կ'ըսուի, ևայլն :

42. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱՌԻՒԾԻ ՄԸ ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գիւղի մը մէջ հասարակաց հանդէս մը կը կատարէին, երբ յանկարծ անտառին մէջէն առիւծ մը երեւան ելաւ : Ամէնքը ձգեցին փախան : Այս ընդհանուր շփոթութեան մէջ, կին մը սարսափէն շլժորած, երբ մանկիկը գրկած կը վազէր, թեւերը ծունկերը կ'ընկնէր, և տղան վար ինկաւ : Վայրկեան մը ետքը առիւծին բերանն էր խեղճ երախան : Դժբախտ մայրը այս տեսարանէն սթափեցաւ, սիրտ առաւ, և առիւծին առջև ծունկի գալով «Չաւակս, զաւակս տո՛ւր» աղաղակեց պաղատագին : Առիւծը, անոր ձայնէն յուզուած, կանգ առաւ, կարծես հասկցաւ մօրը անհուն ցաւը, և մանկիկը կամաց մը գետինը դնելով, անտառին մէջ աներեւոյթ եղաւ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 343. Օրինակել այս հատուածը, գատել բոլոր բայերը և բացասական ընել գանոնք :
- 344. Պատմել այս պատմութիւնը բերանացի, յետոյ գրել գայն ընդարձակ նկարագրութեամբ :
- 345. Հետեւեալ բայերուն հակառակները գրել :

Վառել, աւելցնել, դիմադրել, դատապարտել, մօտենալ, ձանձրանալ, ծափահարել, ծերանալ, յարձակիլ, ցրուել, խզել, կապել, զատել :

- 346. Գրել հետեւեալ բայերուն ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութեանց բացասականները :

Քաղել, ընտրել, լուալ, տալ, շիկնիլ, հագնիլ, պարծիլ, կաղալ, յուսալ, տեղալ, մնալ, հիւսել :

- 347. Մեյմէկ խօսք շինել այս բայերուն ներկայ կամ անցեալ ընդունելութիւններով :

ՕՐԻՆԱԿ. — Քաղած պտուղներս տհաս էին :

42. ԴԱՍ. — ԲԱՅԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

362. Բացասական կ'ըսուին այն բայերը, որոնք գործողութիւնը կը ժխտեն, ինչպէս. չեմ երգեր, չըմի :

363. Բացասական բայերուն ժամանակներն ու եղանակները հետեւեալ կերպով կը կազմուին .

364. Անցեալ կասարեայը, ստորադասական ներկան և անկասարը, աներեւոյթը, ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութիւնները կը կազմուին հաստատական բայերուն սկիզբը չ գիբը աւելցնելով .

Անց. կտր. Սիրեցի-չսիրեցի Ներկ. ընդ. Սիրող-չսիրող
 Ստ. նրկ. Սիրեմ-չսիրեմ Անց. ընդ. Սիրած-չսիրած
 Ստ. անկ. Սիրէի-չսիրէի Ապ. ընդ. Սիրելու-չսիրելու,
 Աներեւոյթ Սիրել-չսիրել Սիրելիք-չսիրելիք

Դիտելի է որ անցեալ ընդունելութեան բացասական կ'ըլլայ միայն չսիրած, չխօսած, և չ'ըլլար երբեք չսիրեմ, չխօսեմ, և այլն :

Չե՛մ սիրեր այն աշակերտը , որ դատարկապորտ , մտացիր և ծոյլ է , որ կարգալէ չ'ախորժիր , որ գրելէ կը յոգնի : Աշխատանքը իրեն համար բեռ մըն է : Ամէն բան դժուար կու գայ իրեն , հետեւաբար դասերը չի պատրաստեր , և ամէն բանի մէջ ետ կը մնայ : Ընկերները զինքը կ'արհամարհեն , դասատուն զինքը կը պատժէ , մայրը զիշեր ցորեկ սիրտ կը հատցնէ և կու լայ մտածելով իր զաւկին վիճակին վրայ : Տղայ մը , որ իր ծնողքը և ուսուցիչները կը վշտացնէ , դժբախտ կ'ըլլայ ասպագային :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

348. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել բացասական բայերը :

349. Այս հատուածին բացասական բայերը՝ հաստատական , և հաստատականները՝ բացասական ընել :

350. Գտնել հետեւեալ բայերուն հոմանիշները .

Ահարեկել , դիզել , խորտակել , ստիպել , խզել , սպաննել , թոթովել , արել , կառուցանել , տրտմեցնել , արդարացնել , վազել , մեծնալ , նշմարել , ծածկել , սփռել , պատժել , զանակոծել , պարարել , հնարել , շորթել , պատրել :

351. Խոնարհել՝ գրաւոր՝ ամչնալ , գրադիլ , սանձել բայերուն սահմանական ներկային և անկատարին բացասականները :

352. Խոնարհել կա՛մ բային սահմանական ներկայ և անկատար բացասականը :

353. Գրաւոր կերպով բացատրել հետեւեալ առածներուն իմաստը .

Թաւաղող բարը մամուռ չի բռներ : Կաղնիին ծառը մէկ զարնելով չի տապալիր : Բաժնողին բաժին չի մնար : Բու կերակուրդ եփելու համար՝ ուրիշին տունը պէտք չէ այրել : Իմաստութիւնը հարստութիւնը կը զարդարէ և աղքատութիւնը կը ծածկէ :

365. Բացասական բայերուն . սահմանական ներկան ու անկասարը կը կազմուին եւմ բային բացասակա՜նովը (չե՛մ , չե՛ի) , և ամէն մէկ բայի բացասական ձեւովը :

366. Բայերուն բացասական ձեւը կը կազմուի աներեւոյթի վերջի ւ գիրը շի փոխելով , ինչպէս . սիրե՛լ , չե՛մ սիրե՛ր , չե՛ս սիրե՛ր , չի սիրե՛ր (փոխանակ չե սիրե՛ր ի) : Խօսի՛լ , չե՛մ խօսի՛ր , չե՛ս խօսի՛ր , չի խօսի՛ր : Կարդա՛լ , չե՛մ կարդա՛ր , չե՛ս կարդա՛ր , չի կարդա՛ր : Դե՛տեկի է որ սահմանական ներկայի երրորդ դիմէին մէջ միշտ չի պէտք է գրել և ոչ թէ չ , այսինքն չի սիրե՛ր , չի խօսի՛ր , և այլն , և ոչ չսիրե՛ր , չխօսի՛ր , և այլն :

367. Բ. լծորդութեան մէջ՝ սահմանական անկասարը փոխանակ իր վերջաւորելու եր կը վերջաւորի , ինչպէս . չե՛ի խօսե՛ր , չե՛իր խօսե՛ր , չե՛ր խօսե՛ր (փոխանակ չեի , չեիր , չեր խօսիր ի) :

368. Չի ին ի գիրը կը ջնջուի սահմանական ներկայ Գ. դէմքին առջև , երբ բայը ձայնաւորով սկսի , և ասպարհ կը դրուի , ինչպէս . չե՛մ երթա՛ր , չե՛ս երթա՛ր , չ'երթա՛ր (փոխանակ չի երթար ըսելու) :

369. Կամ բայը սահմանական ներկայի և անկասարի մէջ կ'ըլլայ չկա՛մ , չկա՛ս , չկայ . չկայի , չկայիր , չկար (փոխանակ չե՛մ կար , չե՛ս կար , չի կար , չե՛ի կար , չե՛իր կար , չե՛ր կար ի) :

ԿԸ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԵՐԵՄԻԱՆ ԿՏԱՆԳԸ

Փրկիտփայ մը կ'ըսէր իր աշակերտներուն . «Եթէ կ'ուզէք երջանիկ ըլլալ , աղքատ ապրեցէ՛ք . բնաւ մի՛ փափաքիք ունենալ բան մը , որմէ զուրկ ըլլան ուրիշները , և եթէ ունենաք , ծածկեցէ՛ք զայն : Եթէ կ'ուզէք թշնամի չունենալ , ջանացէ՛ք բնաւ չերեւալ , ծածկեցէ՛ք ձեր տաղանդները , ձեր կարողութիւնները : Թո՛ղ ոչ ոք զխանայ թէ ինչե՛ր սորված էք , և ինչե՛ր կրնաք ընել , և ոչ ոք պիտի նախանձի ձեզմէ , և ոչ ոք պիտի հարուածէ և զրպարտէ զձեզ : Արժանիք չունեցող մարդիկ նախանձ չեն աղղեր : Ձեր փառքը փնտռեցէ՛ք ձեր անձնական յատկութեանց ներքին գիտակցութեան մէջ , և ձեր երջանկութիւնը վայելեցէ՛ք ձեր խղճին անդորրութեանը մէջ : »

Հ Ր Ա . Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

354. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել բոլոր հրամայական բայերը :

355. Բացասականի վերածել բոլոր հրամայականները , առանց իմաստը փոխելու .

ՕՐՈՒՆԱԿ. — Եթէ չէք ուզեր երջանիկ ըլլալ , աղքատ մի ապրիք :

356. Հրամայականի բացասականի վերածել հետեւեալ բայերը , և երիբական սեռի խնդիր գտնել անոնց .

Քաղել , հիւսել , ստկել , դրոշմել , հիմնել , աղալ , մուրալ , մաղել , ուզել , յղկել , բերծել , ձեփել , թրծել , ստանալ , հաւաքել , կազմել , չորցընել , փշրել , սուզել , խեղդել , կամնել , կռել , հերկել , կաղապարել , շաղուել , կանգնել , դարմանել , ճկել , ջախջախել , սրել , բծացնել , խցել , լուծել , տարածայնել , անարգել , ժառանգել , կտակել , արձակել :

357. Լուծել հետեւեալ առածները

Ժրութիւնը բախտին աջ ձեռքն է , սակաւապետութիւնը անոր ձախ ձեռքը . Հարուստը ան է որ պարտք չունի : Շատ խոստացողէն բան մի յուսար : Նորածեռութեան հետեւողը՝ վաճառականին բարեկամը , դերձակին գործիքը , և ինքզինքին թշնամին է :

ԿԸ. ԴԱՍ. — ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ (Շար.)

370. Բացասական բայերուն եզակի հրամայականը կը կազմուի մի՛ բառով և բային բացասական ձեւովը , ինչպէս . մի՛ սիրեր , մի՛ խօսիր , մի՛ կարդար : Հրամայական յոբնակի Ա. դեմքը կը կազմուի ստորադասականէն առաջ չ դնելով , ինչպէս . չսիրե՛նք , չխօսի՛նք , չկարդա՛նք , և Բ. դեմքը՝ մի՛ դնելով , ինչպէս . մի՛ սիրե՛ք , մի՛ խօսի՛ք , մի՛ կարդա՛ք :

371. Մի՛ բացասականը ձայնաւորի առջև չի քնջուիր , չ'ըսուիր մ'երթար , մ'երգեր , մ'առներ , այլ մի՛ երթար , մի՛ երգեր , մի՛ առներ :

ԲԱՅԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅ. — ՉՄԻՐԵԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Եգ.		Յոք.
Չեմ սիրեր		Չենք սիրեր
Չես սիրեր		Չէք սիրեր
Չի սիրեր		Չեն սիրեր
	ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ	
Չէի սիրեր		Չէինք սիրեր
Չէիր սիրեր		Չէիք սիրեր
Չէր սիրեր		Չէին սիրեր
	ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ	
Չսիրեցի		Չսիրեցինք
Չսիրեցիր		Չսիրեցիք
Չսիրեց		Չսիրեցին

ԲԱՅԱՐՉԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Չպիտի սիրեմ կամ Պիտի	Չպիտի սիրենք կամ Պիտի
չսիրեմ	չսիրենք
Չպիտի սիրես կամ Պիտի	Չպիտի սիրէք կամ Պիտի
չսիրես	չսիրէք
Չպիտի սիրէ կամ Պիտի	Չպիտի սիրեն կամ Պիտի
չսիրէ	չսիրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Չպիտի սիրէի կամ Պիտի	Չպիտի սիրէինք կամ Պիտի
չսիրէի	չսիրէինք
Չպիտի սիրէիր կամ Պիտի	Չպիտի սիրէիք կամ Պիտի
չսիրէիր	չսիրէիք
Չպիտի սիրէր կամ Պիտի	Չպիտի սիրէին կամ Պիտի
չսիրէր	չսիրէին

Հրամայական եղանակ

Եգ.	Յոք.
—	Չսիրենք
Մի' սիրեր	Մի' սիրէք

Անորոշասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Չսիրեմ	Չսիրենք
Չսիրես	Չսիրէք
Չսիրէ	Չսիրեն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Չսիրէի	Չսիրէինք
Չսիրէիր	Չսիրէիք
Չսիրէր	Չսիրէին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ց Թ

Չսիրել

ՆԵՐԿԱՑ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չսիրող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չսիրած

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չսիրելու, չսիրելիք

ԿՅ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱՇԽԱՏԱՆԻ ԵՒ ԱՆԿՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Խոփն արօրի մը ժանգոտած համբուն

Հանգիստէն երկար,

Տեսաւ իր եղբայրն որ շողչող, փայլուն,

Դաշտէն կը դառնար:

«Նոյն նիւթէն կըլուած, բազուկներէն նոյն,

Ըսաւ, ո՛վ եղբայր,

Ինչո՞ւ ես՝ աղօտ, իսկ պայծառ ես դուն:

— Ես կ'աշխատիմ յար:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

358. Արձակի վերածել այս ոտանաւորը ընդարձակելով.

359. Հետեւեալ բայերուն մեջէն գտնել պարզերը, ածանցեալները և բարդերը.

Կամենլ, գեղեղել, հրդեհել, ներածել, արտածել, սրսկել, բզբտել, պատռել, սորսորիլ, մեկնել, խածատել, խմբագրել, սեւցնել, մեծցնել, կողպտուիլ, սկրդել, արժկել կիտուածել, հարուածել, պոռթկալ, բունել, բացատրել, շնչել, սարսալ, զողղլալ, ճմրթկել, տապկուիլ, դպցնել, հասցնել, կասեցնել:

360. Գտնել այս բայերուն գոյականները կամ ածականները.

361. Մէյմեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերը իրրև ստորգեղի գործածելով.

Թունաւոր, պահապան, ապացոյց, անկարող, լուսարար, դոնապան, գերագոյն, անհրաժեշտ, անմահ, ծաղրելի, հրացայտ, թուլցիկ, անթափանց:

ԿՅ. ԳԱՍ. — ՊԱՐՁ. ԱՆՍՆՆԵԱԼ ԵՒ ԲԱՐԴ ԲԱՏԵՐ

372. Պարզ բայերը անոնք են, որոնք միայն արմատէ մը և վերջաւորութենէ մը բաղկացած են, ինչպէս. երգ-ել, խօս-իլ, հագ-ալ:

373. Բարդ բայերը անոնք են, որոնք երկու կամ աւելի բառերէ կազմուած են, ինչպէս. կառ-ա-վարել, կարգ-ա-դրել, աշխատ-ա-կցիլ:

374. Բայերուն բարդութիւնը գոյականներու և ածականներու բարդութեան օրէնքին համեմատ կը կատարուի, և փոփոխանս ու կորուսանս կանոնները միեւնոյն կերպով կը գործադրուին:

375. Ածանցեալ կ'ըսուին այն բայերը, որոնց մէջ արմատէն և վերջաւորութենէն զատ՝ ուրիշ մասնիկներ կը մտնեն, ինչպէս. թոչ-ս-իլ, պատ-ս-ել, ներ-գործել, արս-ա-դրել:

376. Բայերուն ածանցումները կրնան կատարուիլ նախադաս մասնիկներով, որոնց գլխաւորներն են արս, ներ, գեր, հակ, շար, պար, ինչպէս. արսածել, ներ-գործել, գերազանցել, հակադրել, արու-նակել:

377. Տ և ոս մասնիկները բայերուն մէջ մտնելով՝ կը կազմեն ածանցեալ բայեր, ինչպէս. պատ-ել, պատ-ս-ել. նակել, նակ-ոս-ել:

378. Ուիլ յետադաս մասնիկով կը կազմուին կրաւորական, և ցնել յետադաս մասնիկով անցողական բայեր, որոնք ածանցեալ բայեր են:

Խեցեղէն անօթները շինելու համար՝ պէտք է որ նախ ջուրով կաւը թրուի, և մէջը աւաղ խառնուի, որպէս զի եփուելու ատեն կաւը չճեղքատուի: Այս կերպով հայտը պատրաստուելէ ետքը, անոր ձև տալու համար՝ կլոր սեղանի մը վրայ կը դնեն զայն ու կը դարձնեն: Անօթները երբ իրենց վերջնական ձևը ստանան, փուռին մէջ կ'եփուին. յետոյ կ'իտուածի համար պատրաստուած բաղադրութեան մէջ կը թաթխուին, և փուռին մէջ կը թրծուին: Թրծուած անօթները անփափանց կ'իտուածով մը ծածկուած կ'ըլլան, և դիւրաւ չեն կոտրիր:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 362. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել կրաւորական բայեր:
- 363. Այս հատուածին կրաւորական բայերը ներգործականի վերածել:
- 364. Անցեալ կասարեալի վերածել բոլոր կրաւորական բայերը:
- 365. Լուծել բոլոր բայերը և ներակաները:
- 366. Երկերկու ներգործական բայ գտնել հետեւեալ սեռի խնդիրներու.

Երկաթ: էշ, Թերթ, վուշ, հայս, մերենայ, կափարիչ, Թել, կկոց, կանեփ, դերձան, կեղև, արև, աղիւս, շագախ, գաձ կլվիտոր, ցորեն, ալիւր, Թեփ, հունտ:

ՕՐՈՒՆՎ. — Երկար ծեծել, ձուլել:

- 367. Մէյմէկ խօսք շինել այս բառերը ներկայ լինելով, և գտնուած երկերկու ներգործական բայերն ալ կրաւորականի վերածելով.
- ՕՐՈՒՆՎ. — Երկաթը մուրճով կը ծեծուի և կրակին վրայ կը ձուլուի:

- 368. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Մարդ երբ տխուր է, ամէն բան սեւ կ'երևայ իրեն: Մենք մեր պարտը կատարենք, մնացածը Աստուած Թող կարգադրէ: Չպարծինք մեր արժանիքով, որովհետև աւելի արժանաւորներ կան, կորսուած ժամանակը ետ չի դառնար,

379. Կրաւորական բայերը, որոնց ենթական՝ ուրիշի մը կատարած գործողութիւնը իր վրայ կը կրէ, նետեւեալ կերպով կը կազմուին.

380. Ա. և Բ. լծորդութեանց ել և իլ վերջաւորութիւնները ուիլի փոխելով, ինչպէս. սիրել, սիրուիլ. խօսիլ, խօսուիլ:

381. Ուղանել վերջաւորող բայերուն անել վերջաւորութիւնը ուիլի փոխելով, ինչպէս. ծանուցանել, ծանուցուիլ:

382. Գ. լծորդութեան մէջ ալ վերջաւորող բայերուն կատարեալին ին, և նալ վերջաւորողներուն այն ուիլի փոխելով, ինչպէս. կարդացի, կարդացուիլ. գողցայ, գողցուիլ:

383. Յնել վերջացող բայերուն կատարեալին ուցի վերջաւորութիւնը ուիլի փոխելով, ինչպէս. հազցուցի, հազցուիլ. փակցուցի, փակցուիլ:

384. Բացառիկ են նետեւեալ բայերուն կրաւորականները. դնել, դրուիլ. ընել, ըլլուիլ. սանիլ, արուիլ. ար, արուիլ:

385. Կրաւորական բայերը Բ. լծորդութեան խօսիլին պէս կը խոնարհուին: Բացառիկ է միայն ուսուիլ բայը, որուն կատարեալը կ'ըլլայ կերուեցայ:

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ . — ՍԻՐՈՒԻԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

եգ.	Յոք.
Կը սիրուիմ	Կը սիրուինք
Կը սիրուիս	Կը սիրուիք
Կը սիրուի	Կը սիրուին

ԱՆՅԵԱԼ ԱՆԳԱՏԱՐ

Կը սիրուէի	Կը սիրուէինք
Կը սիրուէիր	Կը սիրուէիք
Կը սիրուէր	Կը սիրուէին

ԱՆՅԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Սիրուեցայ	Սիրուեցանք
Սիրուեցար	Սիրուեցաք
Սիրուեցաւ	Սիրուեցան

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի սիրուիմ	Պիտի սիրուինք
Պիտի սիրուիս	Պիտի սիրուիք
Պիտի սիրուի	Պիտի սիրուին

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի սիրուէի	Պիտի սիրուէինք
Պիտի սիրուէիր	Պիտի սիրուէիք
Պիտի սիրուէր	Պիտի սիրուէին

Հրամայական եղանակ

եգ.	Յոք.
Սիրուէ՛	Սիրուի՛նք
Սիրուէ՛	Սիրուեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Սիրուիմ	Սիրուինք
Սիրուիս	Սիրուիք
Սիրուի	Սիրուին

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Սիրուէի	Սիրուէինք
Սիրուէիր	Սիրուէիք
Սիրուէր	Սիրուէին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Սիրուիլ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրուող

ԱՆՅԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրուած , սիրուեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրուելու , սիրուելիք

Պոլիտաները ասուականներուն և զխաւորներուն պէս անհունութեան խորերէն կու գան, ուր կը պտտին միլիոնաւոր թափառիկ մարմիններ : Գիտունները կ'ենթադրեն թէ պոլիտաները տարրալուծուած լուսաւորներու կտորներ են, որոնք քայքայուած վիճակի մէջ՝ իրենց ծիրը կը բոլորեն վերստին : Մերթ ընդ մերթ այդ լուսաւորներէն կտորներ կը փրթին կ'իջնան երկրագունտին վրայ, ինչպէս ուրիշ մոլորակներու վրայ ալ կրնան իջնալ : Այդ պոլիտաներուն պայթումէն թափած երկնաքարերը՝ մշտնջենապէս մարած գունտերու ածիւններ կրնան նկատուիլ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 369. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել կրաւորական բայերը
- 370. Կրաւորական անկերեւոյթի վերածել այս ընթերցուածին ներգործական և կրաւորական բայերը :

371. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով :

Պոլիտ, ասուպ, զխաւոր, անհունութիւն, Թափառիկ, տարրալուծուած, ծիր, մոլորակ, երկնաքար, ածիւն :

ՕՐՈՒՆՎՊ. — Պոլիտը հրեղէն երեւոյթ մըն է օդին մէջ :

- 372. Խոնարհել զբաւոր մկրտուիչ, ծեծուիչ, հոգացուիչ, մոռցուիչ բայերը :
- 373. Բացասական կասարեալի վերածել վերի հատուածին բայերը :
- 374. Բացասական ստորադասական անկասարի վերածել ընթերցուածին բայերը :
- 375. Լուծել հետեւեալ խօսքերը :

Երբ մարդ իր յանցանքները մոռնայ, նորէն կը սկսի զանոնք ժամանակը Թանկագին կերպաս մըն է, ուրկէ շինուած է կեանքը. պէտք է զգուշութեամբ զործածել զայն :

386. Անցողական բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը ընել կու տայ, կը կազմուին ցնեղ մասնիկով :

387. Յնեղ մասնիկը յեզոք բայը ներգործականի կը վերածէ, իսկ ներգործականը անցողականի, ինչպէս. ֆնանալ, ֆնացնել. կարդալ, կարդացնել :

388. Յնեղ մասնիկը ել, նեղ, չիլ, նալ յանգուող բայերուն այս վերջաւորութեանց տեղ կը դրուի, ինչպէս. սիրել, սիրցնել. հեծնել, հեծցնել. փշլիլ, փշցնել. գիտնալ, գիտցնել :

389. Իլ վերջաւորող բայերուն կատարեալին ցայն կը փոխուի ցնեղի, ինչպէս. խօսեցայ, խօսեցնել. տրտնեցայ, տրտնեցնել : Ասոնց պէս կ'ըլլան նաև նիլ վերջացող այն բայերը որոնց մէջ և գէրը արմատական է. խպնիլ, խպնեցայ, խպնեցնել. յոգնիլ, յոգնեցայ, յոգնեցնել :

390. Նիլ վերջացող բայերէն անոնք որոնց մէջ և գէրը արմատական չէ՝ նիլ վերջաւորութիւնը կը փոխեն ցնեղի, ինչպէս. հասնիլ, հասցնել :

391. Անցնիլ կ'ըլլայ անցընեղ :

392. Աշխատիլ, կարմրիլ, ցաւիլ, յարմարիլ, խոստովանիլ, նմանիլ, ֆրսնիլ բայերը փոխանակ այս օրէնքին համեմատ ըլլալու աշխատեցնել, կարմրեցնել, ցաւեցնել, յարմարեցնել, խոստովանեցնել, նմանեցնել, ֆրսնեցնել կ'ըլլան աշխատցնել, կարմրցնել, ցաւցնել, յարմարցնել, խոստովանցնել, նմանցնել, ֆրսնցնել :

393. Ալ վերջացող բայերուն կատարեալին ցիւ կը փոխուի ցնեղի, ինչպէս. կարդայի, կարդացնել. մուրացի, մուրացնել :

ՀԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՆԻՐԱՒ ՊԱՏԻՃԸ

Չաքար, որ խելօք և աշխատասէր տղայ մըն է, օր մը ուրիշի մը յանցանքին պատճառաւ սխալմամբ պատժուեցաւ վարժարանին մէջ: Այս անիրաւ պատիժը այնքան ծանր եկաւ տղուն, որ սաստիկ յուզուեցաւ և ըսաւ իր ընկերներուն թէ պիտի զղջացնէր իր դաստիարակը զինքը պատժելուն համար: Տղաքը սպառնալիք մը կարծելով այս խօսքը՝ խնդացին վրան, որովհետեւ կը ճանչնային իրենց դաստիարակին անաշառ ընաւորութիւնը: Ամիս մը ետքը, երբ հրապարակաւ տղոց նիշերը կարգացուեցան, Չաքար մեծ գոզեաներով յիշատակուեցաւ իր դաստիարակին կողմէն վարքին, լարքին ու աշխատասիրութեանը համար: Այն ատեն Չաքարի ընկերները ամէնքն ալ հասկցան թէ ինչ միջոց գտեր էր զղջացնելու իր դաստիարակը:

Հ Ր Ա Ն Պ Ն Ք Ն Ե Ր

- 376. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել կրտսրական բայերը:
- 377. Անցողական ընել հետևեալ ներգործական բայերը. և ներգործական ընել չեզոքները.

կրել, բանալ, զոցել, կողել, գամել, ծամել, զողալ, սարսափել, վախնալ, երերալ, թղթատել, հաստատել, կազմել, թռչիլ, քամել, խորշիլ, ծիլիլ, լողալ, նուազել, սորվիլ, խպնիլ, նստիլ, քաշել:

- 378. Մէյ մեկ խօսք շինել այս բայերով:
- 379. Լուծել հետևեալ խօսքերը.

Այն քարը որ ճամբուդ վրայ չէ, թող չնկողայնէ զքեզ: Գործեր կան, զոր չես կրնար ընել մինչև որ չսորվիս, գործեր ալ կան զոր չես սորվիք մինչև որ չընես: Վերստիւզ պատրաստէ երբ տակաւին անձրեւները սկսած չեն:

ՀԲ. ԴԱՍ. — ԱՆՑՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ (Շար.)

- 394. Դառնալ կ'ըլլայ դարձնել, փոխանակ դառնելի:
- 395. Ունել կ'ըլլայ կեցնել, փոխանակ ունեցնելի:
- 396. Ներգործականները շատ անգամ անցողական կ'ըլլան սալ բայով, ինչպէս. գրել, գրել սալ. յուզել, յուզել սալ. նկարել, նկարել սալ:
- 397. Իչ վերջացող բայերը սալէն առաջ իրենց վերջի ի գիւրը ել կը փոխեն, ինչպէս. խօսիչ, խօսել, սալ. սուզիչ, սուզել, սալ:
- 398. Հարցնել և ցուցնել բայերը, թէև արմատական են, սակայն ցնել վերջացող ածականաբայ բայերուն պէս կը խոնարհուին:
- 399. Եմ, ըրրամ, գամ, կամ, ունենամ, կարենամ բայերը անցողական չունին:

ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅ . — ՍԻՐՅՆԵԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.	Յոք.
Կը սիրցնեմ	Կը սիրցնենք
Կը սիրցնես	Կը սիրցնէք
Կը սիրցնէ	Կը սիրցնեն

Ա Ն Յ Ե Ա Լ Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Կը սիրցնէի	Կը սիրցնէինք
Կը սիրցնէիր	Կը սիրցնէիք
Կը սիրցնէր	Կը սիրցնէին

Ա Ն Յ Ե Ա Լ Կ Ա Տ Ա Ր Ե Ա Լ

Սիրցուցի	Սիրցուցինք
Սիրցուցիր	Սիրցուցիք
Սիրցուց	Սիրցուցին

Բ Ա Յ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Պիտի սիրցնեմ	Պիտի սիրցնենք
Պիտի սիրցնես	Պիտի սիրցնէք
Պիտի սիրցնէ	Պիտի սիրցնեն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Պիտի սիրցնէի	Պիտի սիրցնէինք
Պիտի սիրցնէիր	Պիտի սիրցնէիք
Պիտի սիրցնէր	Պիտի սիրցնէին

Հրամայական եղանակ

Եզ.

Յոք.

Սիրցո՛ւր

Սիրցնե՛նք
Սիրցուցե՛ք

Ասորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Սիրցնեմ	Սիրցնենք
Սիրցնես	Սիրցնէք
Սիրցնէ	Սիրցնեն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Սիրցնէի	Սիրցնէինք
Սիրցնէիր	Սիրցնէիք
Սիրցնէր	Սիրցնէին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Ք

Սիրցնել

Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ը Ն Գ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ն

Սիրցնող

Ա Ն Յ Ե Ա Լ Ը Ն Գ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ն

Սիրցուցած , սիրցուցեր

Ա Պ Ա Ռ Ն Ի Ը Ն Գ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ն

Սիրցնելու , սիրցնելիք

ՀԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԹՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍՏԻ

Յովհաննէս Այվազովսքի՝ հայ նկարիչը, ծնաւ 1817ին և մեռաւ 1900ին Խրիմի մէջ: Իր եղական և հզօր տաղանդը՝ ոչ միայն զինքը բարձրացուց Ռուսիոյ արքունիքին նկարիչը ըլլալու պատուոյն, այլ և նշանաւոր հանդիսացուց ամբողջ Սևրոպոլի մէջ: Իր ամէնէն մեծ յատկութիւնն էր լոյսին ազդեցութիւնները և փոթորկալից ծովուն տեսարանները պատկերացնել տարօրինակ ճարտարութեամբ: Բարիզի և Բեթրապուրկի նկարչական արուեստահանդէսներուն մէջ իր ցուցադրած նկարներուն ամէնէն գեղեցիկներն են Ձմեռը Մեծ-Ռուսիոյ մեջ, Խրիմի ծովեզերքը, Մոսկով Սև ծովուն ափունքին վրայ, Մոսկով Միջերկրականի մեջ, որոնք իր փառքը և հարստութիւնը կազմած են:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 380. Օրինակել այս հատուածը, և լուծել բոլոր բայերը
- 381. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Նկարիչ, արքունիք, յատկութիւն, ազդեցութիւն, ճարտարութիւն, արուեստահանդէս, նկար, մրրիկ, փառք, հարստութիւն:
- 382. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ աներևոյրները եկրակայ ընելով.
Կարդալ, խօսիլ, աղօթել, հաշուել, նկարել, ցուցադրել:
- 383. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ շնորհակցութիւն անցեալները սեռի խնդիր ընելով.
Թորոված, կարած, կոտրած, հիւսած, գրած, վճարած, գնած:

ՀԳ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

400. Բայերը լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ անոնց 1. Տեսակը, ըսելով թէ ներգործական են, չէզոք, կրատական կամ միադիմ, 2. Լծորդութիւնը, 3. Եղանակը, 4. Ժամանակը, 5. Թիւր, 6. Դեմքը և 7. Ենթական:

401. Բային աներևոյրը կը լուծուի ցոյց տալով անոր նախադասութեան մէջ ունեցած պաշտօնը, այսինքն ըսելով թէ եկրակայ է, խնդիր կամ ստորոգելի:

402. Բային շնորհակցութիւնները կը լուծուին ճիշդ գոյականներու և ածականներու պէս, ցոյց տալով անոնց պաշտօնները:

Օ Ր Ի Ն Ա Կ Լ ՈՒ Ծ Մ Ա Ն

Բամբասելը	Ներդ. բայ Ա. լծորդ. անրեւթ. ենթ. կը վնասէ ին:
աւելի	Մակբայ՝ կը վնասէ ին:
(Նրկ. ընդ.) բամբասողին	Հաս. ան. եզ. տրկ. բնթ. խնդ. կը վնասէ ին:
կը վնասէ	Չէզ. բայ Ա. լծորդ. սահմ. ներկ. եզ. Գ. դէմք:
քան թէ	Շաղկապ:
(Անց. ընդ.) բամբասուած անձին:	Որակ. ած. անձին ին: Հաս. ան. եզ. տրակ. բնթ. խնդ. գորութեամբ կը վնասէ ին:

Կը պատմեն թէ Վիլհելմին՝ Հոլանտայի դեռատիք թագուհին, իր մանկութեան մէջ անգլիացի վարժուհի մը ունէր, Ալպիոնի պառաւ աղջիկներէն մէկը անշուշտ, որ չէր կրցած իր համակրութեան արժանանալ : Ուստի առիթ կը վնասուէր միշտ փոքրիկ դժգոհութիւն մը պատճառելու անոր, սիրուն չարածճի խաղով մը, զոր այնքան վայելուչ կերպով գիտեն կատարել աշխոյժ մտքի տէր կանայք : Օր մը վարժուհին պատուիրեց իրեն Եւրոպայի քարտէսը գծել . արքայազուն օրիորդը աճազին համեմատութիւններով նկարեց Հոլանտան՝ իր Պետութիւնը, մինչդեռ Անգլիան փոքրիկ կէտով մը նշանակեց էր : Կրնաք երեւակայել Անգլուհւոյն միամիտ զայրոյթը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 384. Օրինակիկ այս հատուածը, և նշանակիկ բացայայտներն ու բացայայտակները :
- 385. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ կոչականները գործածելով.
Մայր, սիրուն աղջիկ, խեղճ տղայ, աղուոր կատու :
- 386. Խոնարհել այս հատուածին բոլոր բայերուն սահմանական ներկաները :
- 387. Նշանակիկ այս հատուածին բոլոր ածականներուն տեսակները :
- 388. Բացատրել հետեւեալ անունները մէյ մէկ բացայայտելով.

Սողոմոն, Աթենաս, Պիդատոս, Պոսիւէ, Սոկրատ, Ղազար Փարպեցի, Երուսաղէմ, Միքէլ Անճէլօ, Դիոգինէս, Նումա Պոմպիլիոս, Ազամանգեղոս, Նիւ-Եորք, Կիւթէնպէրկ, Մովսէս Խորենացի, Քառմէն Սիլվա, Ալեքսանդրիա Ֆէոտոթովլա, Յարութիւն Արքեպիսկոպոս Վեհապետեան, Բասթօռ, Մաք-Քինլի, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Աէն-Բէթրապոլի, Հիմալայա, Նիակարա, Մասիս :

403. Կոչական կ'ըսուի այն բառը, զոր կ'ուղղենք անձի մը կամ իրի մը, ինչպէս . հայր, տղա :

404. Կոչականը միշտ ուղղական հոլով կ'ըլլայ, և վրան շեշտ կ'առնէ . հայր, կը ներե՞ս ինձի : Կոչականը շեշտ չ'առնե՞ր երբ իրեն ընկերացող բառը շեշտ ունի . սիրո՞ւն որդեակ, ո՞վ Տէր :

405. Կոչականը, իր ածականին կամ յատկացուցիչին հետ, եթէ ունի, միշտ երկու ստորակէտով կը բաժնուի իր նախորդ ու յաջորդ բառերէն :

406. Բացոյայտիչ կ'ըսուին այն անունները որոնք մինակ կամ մէկքանին մէկտեղ, ուրիշ անունի մը ով կամ ինչ ըլլալը կը բացատրեն : Բացատրուած բառն ալ բացայայտեալ կը կոչուի : Երբ ըսեմ Լոնսոն՝ Անգլիոյ մայրաքաղաքը, Լոնսոն բացայայտեալ է և Անգլիոյ մայրաքաղաքը բացայայտիչ :

ՀԵ՛ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ՝ — ՀԱՅ ԼԵՋՈՒՆ

Այն օտար լեզուներուն մէջ, զորս կը սորվինք, հայ լեզուն է մեզ ամէնէն սիրելին, և ամէնէն մօտիկը մեր սրտին: Անով կապուած մնացած ենք մեր մանկութեան անոյշ յիշատակներուն, մեր մայրենի տան, երբ հոն մեզի խօսիլ սորվեցնող սիրելի ձայները լուծ են, երբ զմեզ խնամող խանդակաթ բազուկները հողը գրկած են արդէն: Հայ լեզուն իր յտակութեամբը, ճոխութեամբը, ներդաշնակութեամբը, ճկուն և երփնազան յատկութիւններովը կը հաւասարի այսօր ամէնէն գեղեցիկ լեզուներուն, ինչպէս կը տեսնէք, տղա՛ք, ձեր թարգմանութեան դասերուն մէջ: Օտարականները կը հիանան անոր վրայ: Ի՛նչ մեծ ամօթ մեզի, եթէ մենք պէտք եղածին պէս չճանչնանք զայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

389. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել դերբայները:

390. Գրել այս հատուածը աւելի ընդարձակելով:

391. Հոլովել այս հատուածին բայերուն աներևոյրները:

392. Գտնել հետեւեալ գոյականներուն բայերը, և գրել անոնց ներկայ ընդունելութիւնները:

Հանդարտութիւն, մրրիկ, անձրև, գոռում, հագ, կար, վարձք, վճարք, սպազրուծիւն, ծալք, հիւսք, ձև, նաւ:

Գ Ե Ր Բ Ա Յ

ՀԵ՛ ԴԱՍ՝ — ԴԵՐՈՍԵՆ ԴՆՐԸ ՆՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

407. Դերբայը թէ՛ բայ է և թէ՛ գոյական:

408. Դերբայը հորս է. Աներեւոյթ, տեսնել. Ներկայ ընդունելութիւն, տեսնող. Անցեալ ընդունելութիւն, տեսած, տեսեր. Ապառնի ընդունելութիւն, տեսնելո՞ւ, տեսնելի՞ք:

409. Աներեւոյթը երբ իբրև գոյական գործածուի, թէ՛ յօդ կ'առնէ և թէ՛ կրնայ հոլովուիլ, ինչպէս.

Ուղղ.	Հայց.	Տեսնել	Տրտմիլս	Խաղալը
Սեռ.	Տրակ.	Տեսնելու	Տրտմելուս	Խաղալուն
		Տեսնելէ	Տրտմելէս	Խաղալէն
		Տեսնելով	Տրտմելովս	Խաղալով

410. Բ. լծորդութեան մէջ իղ, նիղ, չիղ վերջաւորող աներեւոյթները հոլովման ատեն իրենց վերջի ի գիրը ե ի կը փոխեն, ինչպէս. տրտմիլ, տրտմելու. հազնիլ, հազնելու, թռչիլ, թռչելու:

411. Ներկայ ընդունելութիւնը՝ տեսնող, անցեալ ընդունելութեան Ա. ձևը՝ տեսած, և ապառնի ընդունելութեան Բ. ձևը՝ տեսնելիք, կրնան նաեւ իբրև ածական գործածուիլ. իսկ երբ իբրև գոյական գործածուին, կրնան յօդ առնել և հոլովուիլ թէ՛ եզակիի և թէ՛ յօքնակիի մէջ.

		Ներկայ ընդ.	Անցեալ ընդ.	Ապառնի ընդ.
Ուղղ.	Հայց.	Տեսնողը	Տեսածս	Տեսնելիքդ
Սեռ.	Տրակ.	Տեսնողին	Տեսածիս	Տեսնելիքիդ
		Տեսնողէն	Տեսածէս	Տեսնելիքէդ
		Տեսնողով	Տեսածովս	Տեսնելիքովդ

Դպրոցին մէջ, մեր ընկերներուն, և անկէ դուրս, մեր բարեկամներուն հետ աղէկ ապրելու համար՝ բաւական չէ որ զգուշանանք զանոնք վիրաւորելէ. ներողամիտ ըլլալու է նաեւ անոնց, երբ անզգուշութեամբ վիրաւորեն զմեզ: Կարելի չէ հանգիստ ապրիլ, երբ դիւրազգած ըլլանք մեր զգացմանց հակառակ ըսուած ամէն խօսքերուն: Գիտնալու է թէ ամէն չարիք վիճաբանութեամբ կը սկսի: Ամէն բանէ առաջ հարկ է նկատողութեան առնենք մեզի դէմ եղած անիրաւութեան մը նպատակը, և մանաւանդ բարութեամբ վարուինք անոնց հետ, որոնք մեզի չեն հասնիր իրենց կրթութեամբ և մտքի կարողութեամբ:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 393. Օրինակել այս հատուածը, և յետոյ անցեալ ընդունելութեան վերածել բոլոր բայերը:
- 394. Այդ դերասյները խոնարհել էական բային հետ դասին մէջ ցոյց տրուած կերպով:
- 395. Բաղադրեալ ժամանակներ կազմել և խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով:

Սորված, ստրտաիած, գիտնալու, երթալու, կարգադրած, բացատրեր, լողացած, արգիլուած, կարդացեր, խօսելու:
- 396. Լուծել հետեւեալ խօսքերը:

Մեր ամենէն ապահով բարեկամները մեր տաղանդներն են: Ամէնէն ծայրելի մարդը ան է որ ինքզինքը կը զովէ, և ամենէն ձանձրալին ան՝ որ իր վրայ կը խօսի:

412. Անցեալ ընդունելութեան Բ. ձեւը՝ *սեսեր*, միայն իբր բայ կը գործածուի էական բային հետ, ինչպէս. *սեսեր եւ, սեսեր ես, սեսեր ե, և այլն*:

413. Ապառնի ընդունելութեան Ա. ձեւը՝ *սեսնեշու*, որ աներևոյթին սեռականն է, թէ՛ իբրև բայ կը գործածուի էական բային հետ, և թէ՛ իբրև ածական՝ անուններու հետ, ինչպէս. *սեսնելու եւ, սեսնելու բան ե. կարդալու ես, կարդալու գիրք ե. ըսելու ե, ըսելու խօսք ե*:

414. Բաղադրեալ ժամանակներ. — Երբ դերասյներէն՝ անցեալ ընդունելութեան երկու ձեւերը՝ *սիրած, սիրեր*, և *ապառնի ընդունելութեան Ա. ձեւը՝ սիրեշու*, էական բային հետ գործածուին, կը կազմեն բային պարզ ժամանակներէն տարբեր ժամանակներ, որոնք բաղադրեալ ժամանակ կը կոչուին, և հետեւեալներն են.

Սիրած, սիրեր, սիրելու եւ. սիրած, սիրեր, սիրելու հի. սիրած, սիրելու կ'ըլլաւ. սիրած, սիրելու կ'ըլլայի. սիրած, սիրելու եղայ. սիրած, սիրելու պիտի ըլլաւ. սիրած, սիրելու պիտի ըլլայի. սիրած, սիրելու եղի՛ր. սիրած, սիրելու ըլլաւ. սիրած, սիրելու ըլլայի. սիրած, սիրելու ըլլալ:

415. Բաղադրեալ ժամանակներ կրնան կազմուիլ նաև կրաւորական, անցողական և բացասական բայերու մէջ, ինչպէս. *սիրուած եւ, մոռցուցած եւ, երգած չեւ:*

ՀԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿԱՅՄԱՅԸ

Երբ կայծակը ծառի մը վրայ իյնայ, նախ վերի ոստերուն կը զարնէ, յետոյ բունին կը հասնի և կը ճեղքէ զայն: Ծառին փունջը անեղծ կը մնայ սակայն, այնպէս որ հոն թառող թռչուններն ու իրենց բոյները չեն վառուիր բնաւ: Ծառին գագաթը ելած մարդ մը նուազ վտանգի մէջ է, կայծակի ատեն, քան թէ գետնին վրայ կեցողը: Եթէ կոճկին մօտ գտնուի, շանթը կը թողու ծառը, և մարդուն վրայ կը յարձակի: Վըտանգաւոր է նաև տան մօտերը ճահիճ մը, առուակ մը կամ որ և է ջուր մը գտնուիլը, որովհետև շանթը անոր հասնելու համար տունին մէջէն կրնայ անցնիլ և հրդեհել զայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

397. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել մակրայները:
398. Մէյ մէկ խօսք շինել այս հատուածին մակրայներով:
- ՕՐԻՆԱԿ. — Երբ երկինք զոռայ, անպատճառ տեղ մը անձրև կու գայ:
399. Լուծել այս հատուածին առաջին երեք հախաղատութիւնները:

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

ՀԷ. ԴԱՍ. — ՄԱԿՐԱՅԻ ԳԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

416. Մակրայ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք գործողութեան մը կամ վիճակի մը տեղը, կերպը, ժամանակը, ֆանակութիւնը ցոյց կու տան, ինչպէս. վերը կը պտուկիտ, միևնա՛կ կը կենաւ, կանուխ կ'եղլեւ, քիչ կը ֆնանաւ:

417. Մակրայը բայի մը, ամականի մը կամ ուրիշ մակրայի մը հետ կը գործածուի, և անոնց իմաստին վրայ բան մը կ'աւելցնէ, ինչպէս. շատ ֆնանալ, շատ գեղեցիկ, շատ կանուխ:

418. Մակրայները գլխաւորաբար չորս տեսակ են. Տեղական, Որական, Ժամանակական, Քանական:

419. Տեղականները գործողութեան մը կատարուած տեղը ցոյց կու տան, ինչպէս. ուր, ուրի՛ք, ֆովրնի, հոն, հոս, մօս, անդին:

420. Որականները՝ ցոյց կու տան գործողութեան կերպը, ինչպէս. հազիւ, սասիկ, բռնի, իրաւցրնէ, կանաւ, կանայ սխաւայ, կանաց, շուտ, գրեթէ, ստուգիւ, չարացար, հարեւանցի, գաղտուկ, ի սպառ, յաճախ, ասեպ, յանկարծ:

421. Ժամանակականները գործողութեան ժամանակը ցոյց կու տան, ինչպէս. միշտ, երբեմն, երբեք, մերթ, մերթ ընդ մերթ, առ այժմ, ուշ, դեռ, կանուխ, արդէն, առաջ, նախ, յետոյ, յաւիտեան, նախ եւ առաջ:

422. Քանականները ցոյց կու տան գործողութեան չափն ու թիւը, ինչպէս. աւելի, ա՛յ, պակաս:

ՀԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՅ ԳԻՆԵՐԸ

Մեր հիմակուան գործածած սուպագրական գիրերը թէպէտ Մեսրոպեան այբուքեն կը կոչուին, սակայն Մեսրոպայ ձեւակերպած բուն գիրերը չեն. տասնըվեց դարէ ի վեր հետզհետէ կատարելագործուած են անոնք նոր ճաշակներու համաձայն: Մեսրոպեան գիրերուն սկզբնական ձեւը երկարագիր կը կոչուի, որ մինչև թ. դար գործածուած է գրեթէ անփոփոխ: Թ. դարուն մէջ հնարուած է միջին երկարագիրը, նախորդ տառերը քիչ մը կարճեցնելով ու կարգի դնելով: Իսկ Ժ. դարուն մէջ, զանոնք ա՛լ աւելի կարճեցնելով՝ կազմակերպեցին քորտագիրը, որ հետզհետէ բարձրացելով՝ մեր այսօրուան գիրը եղաւ: Ժ. դարուն ատենները աւելցած են Մեսրոպայ գտած երեսուներկու տառերուն վրայ օ և ֆ գիրերը, որով այսօր երեսունըութի կը համարին անոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ի Ն Ե Ր

- 400. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել մակրայները:
- 401. Նորէն շարադրել այս հատուածը:
- 402. Մէյմէկ խօսք շինել գործածելով հետևեալ մակրայները.

Վեր. գոնէ, մէկդի, հր տեղէն, կանուխկեկ, անօթի փորանց, ի ծնէ, շատնցուընէ, անցեալները, սղտիկուց, մէկանց, ծայրէ ի ծայր, գլուխ գլխու, մէկիկ մէկիկ, դէմ առ դէմ, հազիւ հազ, առ առաւելն, չուզելով, զիշեր ցորեկ, մինչև որ, սլարապ տեղը, բառ առ բառ, փոխն ի փոխ, կոյրկուրայն, ձեռքէ ձեռք, ծուռուռու:

ՀԸ. ԴԱՍ — ՄԱԿՐԱՅԻՆ ԳԻՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ (Շար.)

423. Կան նաև Հարցական, Հասասական, Ժղիսական և Տարակուսական մակրայներ, ինչպէս.

Հարցական. — Ինչո՞ւ, Լ՛րբ, միթե՞, արդե՞օ՛ք, եւայլն:

Հասասական. — Այո՛, անշուշտ, հարկաւ, հապա՛, եւայլն:

Ժղիսական. — Ամենեւի՛ն, ո՛չ, ո՛չ երբեք, բնա՛ւ, մի՛, չե՛, քա՛ւ շիցի, եւայլն:

Տարակուսական. — Թերեւս, գոցե՛, արդեօք, մի՛ գոցե՛, եւայլն:

424. Կան մակրայներ ալ, որոնք մասնիկներով կը կազմուին:

425. Մակրայներ կազմող գլխաւոր մասնիկները հետեւեալներն են. ովի՛ն, պէս, բար, ակի, երե՛ն, օրե՛ն, անց, ինչպէս. կամովի՛ն, մեծապէս, գլխաւորաբար, անցողակի, հայերե՛ն, գերագանցօրե՛ն, գիշերանց:

426. Ասոնցմէ զատ՝ կան նաև գոյականէ, ածականէ, դերանունէ, բայէ զանազան ձեւերով կազմուած մակրայներ, ինչպէս. այսօր, վաղը, հերու, խսիւ, սիրով, փութով, դիւրաւ, արտօնօք, անեւօք, ի սկրզբան, հիկնուց, ժամանակաւ, այգուն, հուսկ ուրեմն, ուր ուրեմն, կանխաւ, իսկոյն, յանկարծ, մեկե՛ն ի մեկ, այսպէս, այդչափ:

427. Մակրայ են նաև բոլոր ածականները՝ կրբ բայի հետ գործածուին, ինչպէս. գուարթ խօսիլ, քաղցր երգել. արագ քալել:

ՀԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾՆՈՒՆԳԻ ՎԱՐԴԵՐԸ

Դեկտեմբերի մէջին մէջէն
Տըրտում վարդեր կը բողբոջեն,
Նըման աչքին արցունքով թաց,
Ձոր չի վաւեր կեանքին նախանձ :

Արեւն անոնց բուրում չի տար,
Ոչ ալ գոյներ ոսկենրկար .
Բայց սիրտերուն ալ վըշտալից
Դալուկն անոնց չ'աղղեր թախիծ :

Եւ քանի որ մատղաջ դարուն
Նորաբողբոջ հոգիներուն
Կը սահմանէ գեղն իր փայլուն,

Տառապողին համար, ո՛վ Տէր,
Թ'ո՛վ որ փըթթին միշտ այդ վարդեր,
Այդ Ծընունդի տըժգոյն վարդեր :

ԱՌՆՈՒՏ

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 403. Գոց սորվի և արտասանել այս քերթուածը .
- 404. Արձակի վերածել այս քերթուածը .
- 405. Ըսել քե հետեւեալ խօսքերուն մէջ՝ առաջ, ետքը, մօտ, հակառակ, մակրա՞յ են քե նախադրութիւն .

Միշտ հակառակ կը խօսիս ինձի . Բեղմէ ետքը ես պիտի կարգամ .
Առաջ դուն կեր, ետքը ես . Մօտ եկ՛ւր . Իրեն մօտ էի, երբ նուազեցաւ .
Ինձմէ առաջ մի անցնիր .

Ն Ա Խ Ա Դ Ր ՈՒ Թ Ի Ի Ն

ՀԹ. ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

428. Նախադրութիւնը գործողութեան մը մէկ պարագան կը ցուցնէ :

429. Նախադրութիւնը միշտ հոլովուած բառի մը կ'ընկերանայ :

430. Նախադրութեան ընկերացող հոլովուած բառը անոր խնդիրը կ'ըլլայ :

431. Նախադրութիւնները կրնան ամէն հոլովուե-
րու ընկերանալ ուղղականէ զատ :

432. Նախադրութիւններէ ոմանք նախադաս և
ոմանք յետադաս են :

433. Նախադաս նախադրութիւնները աշխարհա-
բարի մէջ քանի մը հատ են միայն :

434. Նախադաս նախադրութիւններն են . առանց
որ կ'առնէ տրական հոլով, քաց ի՛ բացատական, դեպ ի՛
հայցական, զերթ՝ հայցական, իբր կամ իբրեւ՝ հայցա-
կան, ինչպիսի՛ հայցական, հակառակ՝ տրական, միեջեւ՝
հայցական, փոխանակ՝ տրական :

435. Յետադաս նախադրութիւններն են .

Սեռական հոլովի ընկերացող առջեւ, ետեւ, վրայ,
ցակ, ներքեւ . վերեւ, քով, դիմացը, տեղ, մեջ, մեջտեղ,
միջեւ, մեջեւ, շուրջը, քոյրտիքիք, հետը, մօտը, առթիւ,
եղանակաւ, մասին, պատճառաւ, ձեռամբ, ձեռով, մի-
ջոցաւ :

Տրական հոլովի ընկերացող . հաւատ, հետ, դեմ,
չափ, մօտ, պիտ, հակառակ, համեմատ, նման, համե-
մայն, հանդէպ :

Հայցական հոլովի ընկերացող . ի վար, ի վեր,
ի բուն :

Բացատական հոլովի ընկերացող . զատ, ի վեր, ետքը,
առաջ, վար, ներս, դուրս, վեր, հետո, զադեղ :

Ձկնորս՝ մը՝ ծովեզերքը , չէկ խարակին վրայ կեցած՝ իր ուռկանը կը նետէ կանանչ ալիքներուն մէջ , զորս հիւսիսի հովը կ'ուռեցնէ : Եւ մինչդեռ ցանցը ջուրերուն խորը սուզելով իր որսը կը չըջապատէ անդունդին կոճակներուն մէջ , գիւղացին , պահիկ մը , ուռկանին ծայրը ժայռին վրայ կ'ամրապնդէ , զրպանէն կտոր մը չոր հաց կը հանէ , յետոյ դանակով մը քարին կուշտին փակած ալականջները կը փրցնէ , մէկիկ մէկիկ լը բանայ , ու ախորժակով կ'ուտէ զանոնք :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 406. Օրինակիկ այս հատուածը, և ստորագծել շաղկապները:
- 407. Նշանակել նախադրութիւնները:
- 408. Մէյ մեկ խօսք շինել՝ գործածելով հետեւեալ շաղկապները:
Քանի որ, թէպէտ, ուրեմն, ըստ որում, իբր թէ, նոյն իսկ, մանաւանդ, հապա, ուր որ, երբ, ոչ ապաքէն, մինչդեռ
- 409. Ըսել թէ հետեւեալ խօսքերուն մէջ ոչ, երբ, աչ, հապա բառերը մակրաւջ են թէ շաղկապ:
Կ'ուզէք դուք աչ ընկերանայ ինձի: Ո՛չ. — Անօթի ես: Հապա՛ — Ոչ դուն կրնաս այս գիրքը կարդալ, ոչ ալ ես: Հապա ո՞վ կրնայ կարդալ — Շատ խօսեցար, ա՛յ բաւական է: — Երբ իմ գալս լսես, դուն աչ եկո՛ւր: — Ե՛րբ դպրոց պիտի երթաս: — Երբ տունէն դուրս ելաւ, ամէնքս ալ յուզուեցանք:
- 410. Մէյ մեկ խօսք շինել՝ գործածելով երբ, ոչ, աչ, հապա բառերը իբրև մակրայ, յետոյ իբրև շաղկապ:
- 411. Լուծել այս ընթերցուածին վերջին չորս նախադասութիւնները:

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ

Զ ԴԱՍ. — ԳՈՐԾԱԾԱԿԱՆ ՇԱՂԿԱԳՆԵՐ

- 436. Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը , որոնք բառերն ու խօսքերն իրարու կը կապեն :
- 437. Գործածական շաղկապներն են .
եւ , ու , աչ , անգամ ,
նաեւ , այլ եւ , իսկ ,
կամ , կամ թէ , կամ . . . կամ . . . ,
Թե , եթէ , թէ' . . . թէ' . . . ,
Թե որ , ինչո՞ւ որ , որ ,
Որովհետեւ , վասն զի , քանի որ ,
Ըստ որում , երբ , երբոր ,
Ուր որ , մանաւանդ , սակայն ,
Սակայն եւ այնպէս , այսու ամենայնիւ ,
Արդարեւ , ապաքէն ,
Թեւ , թեպէտ , ոչ . . . ոչ . . . ,
Չե թէ , ոչ միայն ,
Չե՞ , ո՛չ ապաքէն , հապա ,
Ի՜նչ , քան , քան թէ ,
Ուրեմն , նոյն իսկ ,
Ի՛բր թէ , մինչ , մինչդեռ :

ԶԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՂՈՒՐՆ ՈՒ ՇՈՎԱԸ

Անհուն ծովուն մէջ շիթ առ շիթ
 կը կաթէր ջուր մ'ականակիս,
 Երբ շառաչեց ծովն ալեասատ
 Անեղագոյ. «Ի՞նչ կ'ընես աստ.
 Ես ամպրոպն եմ, շանթն ու մըրրիկ.
 Անտահման եմ, ինչպէս երկինք.
 Պէտք ունի՞մ քեզ, խեղճ աղբերակ,
 Մինչ փոքր ես դուն, ես՝ անյատակ»
 Եւ աղբիւրն ալ ըսաւ ծովուն.
 «Ես անչուք եմ, դուն ամենի.
 Բայց կը բերեմ քեզ, ծով անհուն,
 Կաթիլ մը ջուր որ կը խըմուի:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 412. Օրինակել այս ոտանաւորը, և ցոյց տալ մակրայները և շաղկապները՝ սկզբնատառերով:
- 413. Արձակի վերածել այս ոտանաւորը:
- 414. Մէյմէկ խօսքի նետեալ մայնարկութիւնները գործածելով. վայ, աւաղ, բայ եւ, կեցցես, ժեղայ, երամիք Ծէ, մեղք, էհ, մն, սյ:
- 415. Լուծել հետեւեալ առածները.
 Եթէ կ'ուզես Յշնամի ունենալ, փոխ դրամ տուր մէկուն: Համբարուծիւն բարոզելը դիւրին է, իայց գործողիւր դժուար: Բարեկամիդ սուտ գաղտնիք մը ըսէ, եթէ պահէ զայն, յետոյ վստահէ ճշմարիտ գաղտնիքը: Դուն գործող պահէ, որ գօրծող ալ զքեզ պահէ: Գէշին ներելը՝ աղէկին վնասել է: Ան որ չէ կրցած բարեկամ մը շահիլ, արժանի չէ ապրելու:

Զ Ա Յ Ն Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԶԱ. ԴԱՍ. — ԳԼԵԱՒՈՐ ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

438. Չայնարկութիւն կ'ըսուի այն բառը, որ առանց խօսքին հետ կապ ունենալու, կիրք մը՝ այսինքն վախ, ցաւ, բաղձանք, զղջում կամ բարկութիւն կը յայտնէ:

439 Գլխաւոր մայնարկութիւններն են.

- Ո՛հ, ա՛խ,
- Վա՛խ, վա՛յ,
- Վա՛հ, ա՛խ,
- Ափս՞ս, աւա՛ղ,
- Եղո՛ւկ, քարե՛,
- Մե՛ղք, մեղա՛յ,
- Երակ՛ի քե, իցի՛ք քե,
- Ո՛ր եր քե, ո՛վ,
- Ա՛յ, է՛հ,
- Կեցցե՛ս, ապրի՛ս,
- Բարե՛ւ, ողջո՛յն, եւայլն:

440 Կան նաև գոյականներ, որոնք իբրև մայնարկութիւն կրնան գործածուիլ, ինչպէս. զարմանք, երկի՛նք, անկ՛ծք, եւայլն:

441. Չայնարկութիւնները միշտ երկար կամ շեշտ կ'առնեն իրենց վրայ:

Վրասիոյը որ կը միացնէ մարմարան սեւ ծովուն հետ խորունկ օձապտոյտ ծովն է կոստանդնուպոլսոյ մերթ տափարակ մերթ դարուլար յատակով իր ներհակ հովերէ ծեծուած ալիքները ահաղին գետի մը կը նմանցնեն զինքը իր եզերքները լեցուն են եղեւիններով նսճիներով ձլթենիներով և միջերկրականի զանազան ծառերու անտառներով իր երեսուն զիւղերը որոնք իրենց նաւահանգիստները կը շարեն անոր նկարագեղ ափունքին վրայ իր ցիրուցան շէնքերը իր կապոյտ ջուրերը ահօտոյ շոգենաւերուն ետեզումը աշխարհի ամէնէն եզական երևոյթը կու տան իրեն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 416. Օրինակել այս հատուածը, և ղեկ հարկ եղած կեսադուրեան նշանները և գլխագիրները:
- 417. Գրել այս հատուածը ընդարձակելով:
- 418. Կեսադուրեան նշաններ և գլխագիրներ ղեկ հետեւեալ խօսքերուն մէջ.

Կուզէի աւելի կանուխ տուն դառնալ բայց անձրե եկաւ խօսիլը երգելը նուագելը իր մեծ հանոյքներն են իմ ամէնէն մեծ դեղերս են քիչ ուտել լաւ քնանալ շատ բալիլ քրիստոս ըսաւ աղանձներու պէս անմիտ և օձերու պէս խորամանկ եղէք ով պիտի միխթարէ զիս իմ տրտմութեանս մէջ բարեկամներդ

412. Կեսադուրեան նշանները հետեւեալներն են.

413. Բութ ('), որ բառի մը վերջը կը դրուի զայն իր յաջորդէն գառելու համար, ինչպէս. մեր խօսած միջոցին՝ ճաշի զանգակը հնչուեցաւ :

414. Ստրակիս (.), որ, գլխաւորաբար, խօսքին մէջ միեւնոյն պաշտօնը կատարող կրկնուած բառերը իրարմէ կը զատէ, ինչպէս. մոլախիկը, հրակնակը, ընձախտը, շիխսակը թունաւոր բոյսեր են : Կը բաժնէ նաև այն նախադասութիւնները որոնք զիրար կ'ամբողջացնեն, ինչպէս. գարունը եկաւ, ձիւները հալեցան, շեռները կը սկսին զարդարուիլ :

415. Միջակիս (.), որ ամբողջ խօսքի մը գլխաւոր նախադասութիւնները իրարմէ կը զատէ, ինչպէս. Ժամը երկուփին տուն հասակ. օղը անկաւած էր. Ժամ մը վերջը անձրեւը սկսաւ :

416. Վերջակիս (.) որ խօսքը ամբողջանալէն ետքը կը դրուի, ինչպէս. սուրիչը շէնց, եւ շոգենալը ճամբայ ելաւ :

417. Չակիտ (« »), որ առաջ բերուած խօսքի մը սկիզբը և վերջը կը դրուի, ինչպէս. հայրս ըսաւ ինձի. « Հնազանդ եղի'ր : »

44 Փակագի՞ծ (), որ նախադասութենէն անշատ ի քի մը երկու կողմը կը դրուի , ինչպէս . ես կը կարծեմ թէ մարդ (եթէ կ'ուզէ ապրիլ) պիտի իր հանոյ՞ջը առողջութեան զոհն :

449. Անցատեան զիծ (—), որ կը գործածուի խօսակցութեանց մէջ , ինչպէս . — Ո՞ր շատ թէ ես անիրաւութիւն շրած եմ : — Ամեն մարդ :

450. Կախումն կի՞ս (. . .), որ կը գործածուի բառ մը կամ խօսք մը զեղջուած ըլլալը ցոյց տալու համար , ինչպէս . ճարտը երգեց , պարեց եւ յետոյ . . . :

Յ Ա Ն Կ Գ Ա Ս Ե Ր ՈՒ

Յառաջարան

Ն Ա Խ Ն Ա Կ Ա Ն Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Բառ , վանկ եւ գիր	9
Առողանութիւն	11, 13
Ուղղագրութիւն	15
Տողապարս	17
Արևս, բարգ եւ անանգեալ բառեր	19
Կորուման եւ փոփոխման կանոն	21
Խօսի մասերը	23
Ա Ն ՈՒ Ն Կ Ա Մ Գ ՈՅ Ա Ս Ն	25
Անուններու տեսակները	25
Անուններու բիւր	27
Բացառիկ յոնակիներ	29
Բարդ բառերու յոնակին	29
Հօլովում	31, 33, 35, 37
Հասարակ անուններու հոլովումը	38, 39, 40, 41
Յատուկ անուններու հոլովումը	43
Յատուկ անուններու հոլովումը	44, 45
Անունին լուծումը	47
Յակացուցիչ եւ յակացեալ	49
Ներակայ եւ բայ	51
Խնդիր	53
Սեռի խնդիր	55
Բնութեան խնդիր	57

Ե
Ե
9
9
11, 13
15
17
19
21
23
25
25
27
29
29
31, 33, 35, 37
38, 39, 40, 41
43
44, 45
47
49
51
53
55
57

ակային եւ բային համաձայնութիւնք	59
արդ գոյականներ	61
Լծանցեալ գոյականներ	63, 65
Ենամաձայն բառեր	67
Հոմանիւք եւ հականիւք բառեր	69
ՅՕԴ	71
Ռոտիչ յօդ եւ յօշով հոլովում	71, 73
Անոռոց յօդ	73
ԱՅԱԿԱՆ	75
Ածականին դերը եւ սեռակները	75
Որակական ածական	77
Պարզ ածականներ	77
Գեղ ածականներ	79
Մի ածական	81
Ստացւազան ածական	83
Թուական ածական	85, 87
Անորոց ածական	89
Ածականին լուծումը	91
ԴԵՐԱՆՈՒՆ	93
Դերանունին դերը	93
Անձնական դերանուն	93
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՆ ԻՆՊՈՎՈՒՄՆԵՐ	94, 95
Ցուցական դերանուն	97
Սացական դերանուն	97
ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՆ ԻՆՊՈՎՈՒՄՆԵՐ	98
ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՆ ԻՆՊՈՎՈՒՄՆԵՐ	98, 99
Յարաբերական դերանուն	101
Անորոց դերանուն	103
Դերանուններուն լուծումը	105
ԲԱՅ	107
Նախադասութիւն	107, 109
Ստորագիծ	111

Բայ եւ ենթակայ	
Բային խնդիրը	
Սեռի խնդիր	
Բնութեան խնդիր	
Բային փոփոխութիւնները	
Բայերուն եղանակները	
Բայերուն կազմութիւնը	
Էական բայ	
Բայերուն սեռակները	
Երեք լծորդութիւնները	
Բայերուն վերջաւորութիւնները	
Ա. Լծորդութիւն . — Սիրեչ	132,
Նեչ եւ ուզանեչ վերջացող բայերը	1
Բ. Լծորդութիւն . Խօսիչ	136, 13
Նիչ եւ չիչ վերջացող բայերը	138
Գ. Լծորդութիւն . — Կարդաչ	140, 141
Նաչ վերջացող բայերը	143
Ժամանակներու կազմութիւնը	145, 147
Կանոնաւոր, զարգուլի եւ անկանոն բայեր	149
Անկանոն բայեր	150, 151
Ուշ վերջացող բայերը	153
Բողոյ	154, 155
Զբօսնուչ	156, 157
Պակասաւոր բայեր	159
Մրադեմ բայեր	161
Բացասական բայեր	163, 165, 167
Բացասական բայ . — Զսիրեչ	168, 169
Պարզ, ածանցեալ եւ բայեր	171
Կրաւորական բայեր	173
Կրաւորական բայ . — Սիրուիչ	174, 175
Անցողական բայեր	177, 179
Անցողական բայ . — Սիրցնեչ	180, 181

.....	183
.....	185
.....	187
ներք	187, 189
.....	189
.....	191
ին դերը եւ սեռակները	191, 193
ԹԻԻՆ	195
երքեան դերը եւ սեռակները	195
.....	197
սկան շողկապներ	197
ԻԹԻՆ	199
• ձայնարկութիւններ	199
ԹԻՆ	201
երեան նշաններ	201, 202

2398

2017

« Ազգային գրադարան

NL0060522

